

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová Práce
z oboru Biblistika

Život v Duchu
podle Řím 8,1-17

Vedoucí práce: PhDr. Mirej Ryšková, Th.D.

Vypracoval: Vít Měkuta

Ročník: VI.

Akademický rok: 2005/2006

Prohlašuji, že diplomovou práci s názvem „Život v Duchu podle Řím 8,1-17“ jsem zpracoval samostatně a veškerá použitá literatura je uvedena v závěru práce.

Viz Nebula
.....

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Mirej Ryškové, Th.D. za cenné rady, připomínky a pomoc při psaní této práci. Dále bych rád poděkoval své ženě Lence za lidskou podporu při psaní diplomové práce.

Vít Měkuta

Obsah

Úvod	2
1. Pavlův životopis	3
1.1. Písemné doklady o Pavlově životě	3
1.2. Pavlův původ	5
1.3. Saul – Pavel	6
1.3.1. Význam jmen Saul - Pavel	6
1.3.2. Pavlovo vzdělání	7
1.3.3. Pavlovo obrácení – setkání s Ježíšem	9
1.3.4. Hlavní shody a rozdíly mezi primární a sekundární literaturou v otázce Pavlova obrácení	12
1.3.5. Podstata obrácení	13
1.4. Pavlovo pojetí Ducha	14
1.5. Role Ducha	15
1.6. Lidský duch	16
1.7. Pavlovo pojetí těla a smrti	17
1.8. Pavel a zákon	20
1.8.1. Jak je to se zákonem v NZ?	21
2. List Římanům	23
2.1. Historická situace, doba vzniku a důvod sepsání listu Římanům	23
2.1.1. Místo a doba sepsání listu Římanům	25
3. Exegeze Ř 8,1-17	29
3.1. Srovnání překladů	29
3.1.1. Závěr	40
3.2. Forma	41
3.3. Kontext	43
3.3.1. Širší kontext	43
3.3.2. Bližší kontext	44
3.3.2.1. Bližší kontext předcházející	44
3.3.2.2. Bližší kontext následující	47
3.4. Klíčové pojmy	47
3.5. Struktura listu Římanům	51
3.5.1. Struktura textu Ř 8,1-17	56
3.6. Výklad po verších	58
3.6.1. Ř 8,1-4	58
3.6.2. Ř 8,5-8	69
3.6.3. Ř 8,9-11	74
3.6.4. Ř 8,12-17	80
Resumé	92
Závěr	95
Seznam pramenů a literatury	102
Prameny	102
Použitá literatura	102
Slovníky	104
Použité zkratky	105

Úvod

Svou práci jsem se rozhodl napsat na téma „Život v Duchu“ Ř 8,1-17 z několika důvodů:

Prvním důvodem a cílem této práce bylo poznat roli Ducha u apoštola Pavla (viz. kapitola 1.5.) a odpovědět si na otázky: Kdo je onen Duch? Jakou zde má roli? Co pro nás znamená?

Druhý důvod navazuje na první. Tím, že jsem chtěl poznat roli Ducha u apoštola Pavla, musel jsem se zabývat dalšími tématy, které se vyskytují v perikopě a následně patří k tomuto tématu: Pavlovo pojetí Ducha, těla-sarx, zákona, smrti a hříchu (viz. kapitoly 1.4.–1.8.). Bez jejich zpracování a pochopení jejich významu u apoštola Pavla není možné dobře poznat roli Ducha. Dále sem spadá:

- a) blízký a vzdálený kontext naší perikopy (viz. kapitola 3.3.)
- b) okolnosti a důvody vzniku tohoto posledního a nejobsáhlejšího listu Římanům, který pro Pavla znamenal možnost představení své osobnosti a evangelia Božího pro každého člověka. To ale není zdaleka vše. Nesmíme zapomenout, že tímto listem si Pavel připravuje jednak výchozí bod pro svou misi na západ (Ř 15,24) na cestu do Hispánie a zároveň řeč pro obhajobu své misie a svého učení mezi pohany před Jeruzalémskými autoritami (viz. celá kapitola 2.).

Třetí důvod psaní této práce je obsažen v touze po hlubším porozumění Pavlově osobnosti, jeho životu, obrácení a teologii (viz. kapitola 1.). Vždyť sám Pavel se svou misí mezi pohany a hlásáním Božího evangelia dosáhl velkého rozšíření křesťanství a následného zakládání církevních sborů v jednotlivých východních provinciích Římské říše.

Čtvrtý důvod se vztahuje k mému vlastnímu prohloubení a poznání života křesťana tak, jak to zakoušel a žil apoštol Pavel.

Pátým důvodem pro vybrání tohoto tématu byla otázka přístupu katolíků k moci-roli Ducha. Možná, že se někomu tento důvod zdá být poněkud zbytečný, vždyť již bylo napsáno tolik knih na toto téma, tak proč se jím znovu zabývat? Důvod je jednoduchý - přestože bylo napsáno již mnoho knih (nemyslím tím exegetická díla) na téma „Duch ...“, žádná z nich se do hloubky nezabývala touto perikopou a jejím praktickým důsledkem pro život křesťana a v důsledku i celé církve.

V této práci si nekladu nárok na podání vyčerpávajících informací o již zde uvedené perikopě Ř 8,1-17. Vycházím z dostupné literatury a snažím se ukázat hloubku tohoto textu a životní význam života v Duchu Kristově.

Při popisu biblických citací v textu jsem použil dva druhy označení:

- 1) př. Ř 8,1 – vyskytuje se téměř v celé diplomové práci
- 2) od kapitoly 3.3. „Kontext“ až do kapitoly 3.6. „Výklad po verších“ a v poznámkách pod čarou neuvádím u biblických odkazů označení listu Římanům, ale pouze kapitolu a verš (př. 8,1), protože se jedná o přímý výklad zvolené perikopy nebo listu Římanům.

1. Pavlův životopis

1.1. Písemné doklady o Pavlově životě

Chceme-li se zabývat apoštolem Pavlem, jeho životem, obrácením a teologií, je důležité si na samém začátku říci, kde a jakým způsobem čerpat informace. Nový zákon nám zanechal značné množství knih, které se vztahují k osobě a jménu apoštola Pavla. Tyto texty můžeme dále dělit:

Primární literatura je ta, jíž se míní Pavlovy listy - dopisy, které buď napsal vlastní rukou, nebo je někomu nadiktoval. Jedná se – podle shodného mínění exegetů - o listy 1 Te, 1 K, 2 K, Ga, Fp, Ř a Fm. O těchto listech kritické bádání hovoří jako o autentických.¹ Zbylé Pavlovy listy jsou označovány jako druhotné (deuteropavlovské). Jsou to tak zvané pastorální epištoly ve formě dopisů Timoteovi a Titovi, dále listy Koloským, Efezským a 2. Tesalonickým.²

Za sekundární literaturu jsou označovány Skutky apoštolské. Proč? Důvodů je k tomu několik. První spočívá ve skutečnosti, že Lukáš píše své evangelium a Skutky jako jeden celek (Sk 1,1n) až koncem 1. století, což je čtyřicet let po napsání Pavlových listů, které vznikaly v padesátých letech 1. století, jsou historicky nejstarší a jde o nejspolehlivější prvokřesťanskou památku.³ K tomu je však na druhé straně

¹ Podle: RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. In *ΕΠΙΤΟΑΥΤΟ : Sborník k pětadesátinám Petra Pokorného*. Praha : ETF UK, Mlýn, 1998, ISBN 80-902296-1-1, s. 171.

² Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. Praha : Kalich, 1998, ISBN 80-7017-097-2, s. 7n.

³ Podle: *Tamtéž*, s. 8n. Srov.: *Tamtéž*, s. 13: “Neobyčejně nápadné je, že celé lukášovské dílo neprozrazuje ani na jediném místě znalost či použití listů apoštola samého. Lze z toho usuzovat, že v době vzniku Skutků ještě nebyla k dispozici reprezentativní a v širší oblasti církve uznávaná sbírka Pavlových epištol. Spolehlivější stopy nějaké sbírky, na kterou by výslovně poukazovali také jiní autoři rané církve, se najdou jen výjimečně,

zapotřebí dodat, že ani Pavlovy autentické listy nejsou jeho životopisem.⁴ Všechny jsou psány v poslední fázi jeho života a vždy pod tíhou úkolu, který mu byl svěřen (misie, řešení sporů, povzbuzení, napomenutí, varování,...).⁵

Druhým důvodem je samotná osoba autora Skutků. Lukáš psal toto dílo z pohledu historika, avšak ne tak, jak historická věda vykládá události dnes. Musíme se přesunout do doby antického pojetí dějepisu - zde nešlo o přesný popis události, ale o vylíčení konkrétního dění scénami a příklady. Musíme si také uvědomit, že nám známá metoda kritického hodnocení a řazení v té době neslavila svůj úspěch.⁶ V tehdejších školách se žáci přímo věnovali a učili tomuto druhu vyprávění.

Za třetí: na jedné straně je důležité uvědomit si tyto a další rozdíly⁷ a přistupovat ke Skutkům kritickou metodou, na druhé straně je ale zapotřebí Skutky používat jako „sekundární zpravodaj“⁸. Stále platí, že jsou sekundárním historickým dokumentem, který nám pomůže sestavit relativní chronologii Pavlova misijního díla.⁹

v přibývajícím počtu teprve od devadesátých let 1. století. Do této doby datujeme také Skutky apoštolů, i když se zdá, že Pavlovy listy jsou pro ně dosud neznámé.“

⁴ Podle: ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu a apoštolský věk křesťanské církve*. Praha : Kalich, 1983, s. 65.

⁵ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 15n: V Pavlových dopisech-listech nejde o žádnou soukromou korespondenci. Každý Pavlův dopis byl psán s určitým úmyslem, pro širší okruh adresátů - bratřím (*a sestram*) v Pavlových sborech (1 Te 5,27). Hovoříme-li o tom, že apoštol Pavel psal opravdové dopisy a ne jen nějaká meditativní díla pro zamyšlení, máme k tomu jasné důkazy - na začátku a na konci dopisů Pavel žehná svým posluchačům, v textu jsou zaneseny jak liturgické obraty a modlitby, tak i dané situace, podněty, adresáti. V mnoha případech psal apoštol Pavel své dopisy z důvodu pomoci, kdy se snažil nahradit svou nepřítomnost (1 Te 2,17; Ř 15,22-28), přitom sám dobře věděl, že bezprostřednímu setkání se nic nevyrovná.

⁶ Podle: *Tamtéž*, s. 10: Spisovatel při svém díle „nesahal k metodám a postupům kritického hodnocení a řazení, jak je vypracovala teprve moderní historiografie.“ Jeho práce spočívala v uchování, znovuzpracování událostí, které byly doplněny názornými scénami a příklady. Tím byly vykládané jednotlivosti spojeny v celek se snahou vyjádřit směr, smysl a dění. Srov. podle: LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání v moderní exegezi*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěch, 2001, s. 19: Lukáš totiž nepíše Skutky jako historické dílo v moderním slova smyslu, nýbrž píše knihu, která má povzbudit a vzdělat. Je to literární dílo s určitým teologickým záměrem. Jako dobrý spisovatel v něm Lukáš dosahuje svého cíle slohovými prostředky obvyklými v té době i prostředky jazykovými.

⁷ Podle: *Tamtéž*, s. 11n: Seznámíme-li se s Lukášovským stylem psaní a jeho osobou, lépe pochopíme obsah Skutků. V nich se společenství věřících jeví od samého začátku jako sjednocený celek, který je spojen s mateřským sborem v Jeruzalémě. Ten je zastupován dvanácti apoštolů, kteří tuto svou službu přijali od Krista vzkříšeného v milosti Božího Ducha. Lukášovo líčení apoštola Pavla probíhá ve dvou liniích. Pavel je stále důsledný farizej, který zůstává věrný zákonu otců a víře ve vzkříšení mrtvých, kterou farizejské učení předpokládalo. Jenže autentický apoštol Pavel se podle Fp 3,5nn vzdal své horlivé farizejské víry a horlivosti pro spravedlnost ze skutků zákona, „odepsal ji jako ztrátu“ a „pokládá to za nic“, protože našel spásu ve víře v Krista. Další rozdíl oproti pavlovským listům spočívá v tom, že Skutky neuznávají Pavla jako jednoho z apoštolů, ale „jen“ jako velkého misionáře pověřeného mateřským sborem v Jeruzalémě. Tím autor Skutků nechce apoštola Pavla degradovat, ale projevuje se zde zásadní změna v pojetí církve a apoštolátu.

⁸ *Tamtéž*, s. 11.

⁹ Podle: RYŠKOVÁ, M. *Apoštol Pavel a jeho působení*. S. 172. Srov.: ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu...* S. 66; BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 12.14.

1.2. Pavlův původ

K objasnění Pavlova původu použiji jeho obhajobu ze Sk 22,3: „Já jsem žid a narodil jsem se v Tarsu v Kilikii, ale vychován jsem byl zde v Jeruzalémě. V Gamalielově škole jsem byl přesně vyučen zákonu našich otců.“¹⁰ Toto helénisticky orientované město bylo v té době známo svou dopravní a obchodní polohou (Sk 21,39) a řeckou vzdělaností. Sám Pavel v listě Fp 3,5-7 své rodiště neuvádí a stejně tak ve svých dopisech nehovoří o svém dětství, zato se z jeho listů dovídáme, že „byl obeznámen s řeckou a hebrejskou vzdělaností. Mateřštinou mu evidentně byla řečtina. Jeho rodina měla s největší pravděpodobností římské občanství i občanství města Tarsu.“¹¹

O Pavlově občanství hovoří i Bornkamm, když říká, že k dobrému postavení židů patřilo i získání řádného římského občanství buď za peníze, nebo při narození - což platilo i o Pavlovi (Sk 16,37; 22,28).¹²

Rok Pavlova narození není přesně znám, i když existují pokusy o jeho výpočet.

První přibližný údaj o Pavlově věku zachoval text ve Sk 7,58. Pokud se ve Sk 7,58 nejedná o Lukášovu invenci, představuje pisatel tehdejšího Šavla přítomného kamenování jako „neanias“, což znamená jinoch, mladý muž. Toto označení je však velmi nepřesné, může znamenat dospělejšího chlapce, také mladého muže ve věku 21-28 let, ale dokonce i muže ještě staršího.

Druhý údaj se nachází v listě Fm v 9. kapitole - zde se Pavel označuje slovem „presbytés“ - stařec nebo starý muž. Toto období zahrnuje věk 49-56 let. Vezmeme-li v potaz, že list Filemonovi byl napsán v letech 54-61 a že kamenování Štěpána se uskutečnilo v letech 32-36, můžeme říci, že Pavel se narodil v období 5-10 po Kr.¹³

Žilka se taktéž přiklání k tomuto názoru, když ve své knize soudí, že „apoštol Pavel se věkem asi mnoho nelišil od svého Mistra, byl jen o něco málo mladší.“¹⁴

¹⁰ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha : Česká biblická společnost, 1996, ISBN 80-85810-11-5.

¹¹ RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. S. 175. „Byl obeznámen s Tórou v řeckém i hebrejském podání, jak o tom svědčí jeho listy.“

¹² Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 25. Srov. podle: *Slovník biblické kultury*. Praha : E.W.A., 1992, ISBN 80-900175-7-6, s. 172: Pavel získal římské občanství od svého otce.

¹³ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1992, ISBN 80-7017-528-1, s. 599.

¹⁴ ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu....* S. 67.

1.3. Saul – Pavel

1.3.1. Význam jmen Saul - Pavel

Jméno Saul je řeckého původu a je odvozeno z hebrejského Šá'úl („vyžádaný, vyprošený od Boha“). Pro celkový výklad tohoto jména je zapotřebí se podívat do první knihy Samuelovy (1 S 10,1: Saul - to znamená ‚Vyslyšel Bůh‘ - zde jde o jméno prvního izraelského krále, který pocházel z kmene Benjamin; stejně tak i u Pavla - srov. Ř 11,1; Fp 3,5.).

Jméno Pavel pochází z latinského Paulus, a znamená „malý“ (Sk 13,7-9).¹⁵

Co se týče apoštolova jména a jeho používání, je zde rozšířená představa, že jméno „Pavel“ přijal až po obrácení, naplnění Duchem sv. a rozhodnutí nechat se pokřtít (Sk 9,17-18).¹⁶ Tato představa je sice rozšířená, ale mylná. Ani ve Sk se neuvádí přesný důvod této změny jmen.¹⁷ Sk uvádějí apoštolovo jméno ve dvojím podání: do kap. 13,9 se hovoří o „Saulovi“, od Sk 13,9 jde o Pavla, přičemž v tomto bodovém zlomu nelze vyčíst žádné vysvětlení změny jména. V apoštolových listech se nesetkáme se jménem Saul, nýbrž pouze Pavel; rovněž tak i v 2 Pt 3,15.

Přechod od „Šavla“ k „Pavlovi“ ve Sk 13,9 lze vysvětlit různě:

1) Podle zpráv ve Skutcích vidíme, že apoštolova změna jména není přímo spojena s jeho obrácením, protože jménem Saul je Pavel ve Skutcích označován i po zkušenosti setkání s Kristem.

2) Je možné, že změna jména mohla souviset s nástupem Pavlova misijního díla v pohanském, řecky mluvícím světě.¹⁸

3) „V tehdejšího světě, kdy měl člověk římské občanství a k tomu byl vyznáním žid, bylo časté, že už od mládí používal *dvojího jména*: tradičního, jazykově hebrejského Saul a občanského jména Pavel, které je římského původu. Jistá zvuková podoba obou jmen bývá obvyklá i u jiných případů podobné dvojjmennosti ve starověku.“¹⁹

¹⁵ HELLER, J. *Výkladový slovník biblických jmen*. AV ČR a UK, Praha : Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-725-1.

¹⁶ Podle: *Slovník biblické kultury*. S. 172.

¹⁷ BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 25: „Saul, kterému říkali také Pavel.“ (Sk 13,9).

¹⁸ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 599.

¹⁹ *Tamtéž*.

1.3.2. Pavlovo vzdělání

„To, že Pavel studoval v Jeruzalémě a že se tam pohyboval v kruzích řecky mluvícího (původem diasporního) židovstva, nemůžeme brát příliš věrohodně.“²⁰ Jeho teologické školení bylo propojeno s jeho posláním vykládat zákon po stránce odborně bohoslovecké a právní. „To, jestli byl Pavel žákem Gamaliela staršího, zvláště věhlasného učitele (Sk 22,3), ponechme raději otevřené. Tato zpráva totiž příliš zapadá do Lukášova vysokého hodnocení Pavlova farizejství.“²¹ Protože tato služba byla neplacená, musel se Pavel vyučit některému řemeslu. Ze Sk 18,3 se dovídáme, že Pavlovým řemeslem bylo zhotovování stanů. K tomu se Pavel hrdě hlásí a často prohlašuje, že je schopen se uživit sám (1 Te 2,9; 1 K 4,12; 9,6-18; 2 K 11,7-11). Dary od bratří (a sester) přijímal, když věděl, že jsou projevem upřímné lásky a oddanosti evangeliu (Fp 4,10-19).²²

Pavel byl svým původem, vzděláním a schopnostmi předurčen již jako žid k úkolu misionáře mezi pohany.²³ V jeho době²⁴ se náboženství židů jeví jako výjimečně odlišné od duchovního pozadí ostatních národů: vírou v jednoho neviditelného Boha, Pána nebes i země, s přísností svého zákona, jeho etického a rituálního dodržování (soboty, jídelní předpisy a výzvy k obrácení, dodržování mravních předpisů, zákaz modloslužby), svou jednotou životního řádu, stářím svých dějin, příslibem míru a spravedlnosti, kterou přinese přicházející Mesiáš. To vše nejen činilo židovství odlišným od okolního světa, ale také působilo velmi přitažlivě.

Pavlovo poslání misionáře se odvíjelo od misie diasporní synagogy, která se řídila liberálními zásadami.²⁵ Stačilo jí, že „bohobojní“²⁶ z pohanského obyvatelstva byli

²⁰ RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. S. 176.

²¹ BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 30.

²² Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 599.

²³ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 29.

²⁴ Podle: *Tamtéž*, s. 26n: Život lidí se změnil. Už zde nebylo staroantické zakotvení v obci, ale nastupovalo samostatné starání se o sebe. Starým bohům se sice ještě nadále přinášely oběti a stavěly se jim chrámy, ale jejich síla, která spočívala v odpovědi na lidskou touhu po bezpečí, spáse a vykoupení pro tento i onen život, byla u konce. Lidé začali směšovat různé druhy náboženství. Náboženský trh byl přesycen nabídkou mysterijních rituů a spásných nauk, které slibovaly hory doly. Zároveň se zde objevila silná kritika náboženství, která nabízela každému člověku rozmanitou filozofii, která se povznášela nad všechny šarlatány.

²⁵ Podle: *Tamtéž*, s. 27.29. Zde Bornkamm uvádí: „Helénistické židovství diasporní synagogy bylo pro své poslání dlouho předem připraveno tím, jak se osvobodilo od palestinské vázanosti na chrám, obětní a kněžskou službu. Z hlediska dějin spásy zůstal Jeruzalém ideálním centrem i pro diasporu; prakticky však v ní nastoupila synagoga na místo chrámu, výklad zákona vystřídal oběť, učitel zákona a mudrc nahradil kněze. Nadto se při veškerém oddělení od pohanského okolí v helénistickém židovství rozvinulo univerzální myšlení zahrnující všechny lidi a pojímající do sebe i jazyk a myšlenkové bohatství pohanské moudrosti helénismu.“

²⁶ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament VI/1, překlad autora, Benziger/Neukirchener Verlag, Zürich, 1987, s. 37: Bohobojní se nazývali pohané, kteří přijali pouze víru v jednoho, pravého Boha, kteří dodržovali mravní i jednotlivá rituální přikázání tóry, slavili

přidružení k jejich obci se závazkem monoteistického vyznání, s minimem rituálních pravidel (sobota a pokrmy,...; viz. odstavec výše) a s jedinou výjimkou - nevnučováním obřizky, tedy s výjimkou vstupu do stavu „proselytů“²⁷, kteří již byli považováni za členy židovského společenství.

Druhým typem židovské misie bylo přísné palestinské židovství vedené farizeji. Ti odmítali praxi diasporní synagogy a trvali na požadavku obřizky pro všechny zájemce monoteistického náboženství.

Z toho vidíme, že na poli židovské misie mezi pohany působily dva směry, které se od sebe lišily ve věci obřizky²⁸; „jeden vycházel z diaspory, druhý z Jeruzaléma“.²⁹

Na tomto dobovém pozadí si lépe dokážeme představit skutečnost, že diasporní žid Pavel se ať už na základě své rodinné tradice (Sk 23,6), nebo i z jiných důvodů připojil k farizejskému hnutí, které vyžadovalo nejpřísnější poslušnost zákonu jak v životě, tak i v misii (Fp 3,5).

Toto Pavlovo rozhodnutí pro farizejský směr u něj způsobilo vášnivé plnění zákona nejen z pohledu privátního (přísné zbožnosti se starozákonním požadavkem svatosti), ale také nelítostné vystupování proti všem, kteří nějak porušovali zákon.³⁰ Pavel se ve svém příklonu k farizejství také zároveň rozhodl pro misii mezi pohany podle nejpřísnějších zásad, „kterou vykonával už před svým obrácením ke křesťanství. To nám ukazuje skutečnost, že jeho pozdější judaističtí odpůrci v Galacii mu při obhajobě požadavku obřizky připomínali jeho vlastní dřívější praxi. On na to odpovídá: 'Kdybych já, bratři, dosud (!) kázal, že obřizka je nutná, proč bych byl vlastně pronásledován? Vždyť by tím bylo odstraněno pohoršení, jímž je kříž' (Ga 5,11).“³¹

„Jeho farizejská vášeň jej přivedla k prudkému nepřátelství vůči prvotní jeruzalémské obci a k jejímu aktivnímu pronásledování (Ga 1,13; 1 K 15,9; Fp 3,6). Celá tato nenávisť, jak se zdá, plynula z pohoršení nad myšlenkou ukřížovaného Mesiáše (1 K 1,23).“³²

sabat a platili chrámovou daň. Byli přijímáni v přísném smyslu za nežidy a jen výjimečně se na ně pohlíželo jako na bohobojné.

²⁷ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 37: Proselyté byli nežidé, kteří se přijetím obřizky a plným zachováváním pravidel tóry stali židy.

²⁸ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 29.

²⁹ *Tamtéž*.

³⁰ Podle: *Tamtéž*, s. 29.31.

³¹ BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 30n.

³² BÍNOVÁ, L. *Nové stvoření u apoštola Pavla*. České Budějovice, 2003. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce J. Mrázek, s. 11.

1.3.3. Pavlovo obrácení – setkání s Ježíšem

Pavlovo setkání s Ježíšem se událo na cestě do Damašku, kdy tento horlivý farizej byl zasáhnut setkáním se zmrtvýchvstalým Ježíšem Kristem. Toto Pavlovo setkání s Kristem on sám přímo nepopisuje, ale zmiňuje se o něm ve svých listech.³³

Základní zprávu o této události lze podle Žilky najít v Ga 1,15n: „Bohu, jenž mě určil již před narozením a povolal svou milostí, se zlíbilo zjevit mně svého Syna, abych evangelium o něm hlásal mezi pohany“.³⁴ Nelze přehlédnout, že tato zpráva je slohově podobná starozákonnímu povolání některých proroků (Jr 1,4nn; Iz 49,1-6).

Sám Pavel zde přiznává, že jeho povolání a určení pochází od Boha. Bůh je ten, který mu zjevil slávu svého Syna, aby Pavel pochopil a uvěřil v jeho mesiášství. Při samotném setkání došlo u Pavla ke zlomu a obratu³⁵ - viděl vzkříšeného Krista (1 K 9,1; 1 K 15,5-8). Tento zlom, který vymezuje to, co bylo PŘED TÍM, a to, co je PO TOM, je Pavlovou největší antitezí, která hovoří jak o jeho zlomu, tak i o zlomu dějinném,³⁶ v němž jde o odvrát od zákona a příklon ke Kristu v dějinách spásy.³⁷

Sám Pavel chápe roli zákona „nikoli jako soubor nařízení, nýbrž jako prostředek spásy, nejde o jednotlivá nařízení, nýbrž o věrnost zákonu jako takovému, resp. Bohu.“³⁸ Přitom apokalyptické chápání zákona bylo zaměřené na jeho celek, jako zásadní dar Boží s hlavním požadavkem zůstat věrný tomu Bohu, který si vyvolil Izraelský národ. Zde tedy šlo o věrnost zákonu jakožto výrazu Božího vyvolení spojenou s jeho dodržováním, posloucháním a nezneužitím - zatímco rabíni hovoří o přestoupeních zákona, o konání a naplnění zákona.³⁹ Proto Pavel hovoří o tom, že zákon je překonaný, vždyť v „jeho pojetí je Kristus koncem zákona.“⁴⁰ Dějinně spásná role zákona skončila Kristovou obětí na kříži a zmrtvýchvstáním; zůstat věrný Bohu musí nutně znamenat přijmout Krista: mimo tuto cestu není pro Pavla spásy (srov. např. Ga 2,21) a jakékoliv navrácení se zpět

³³ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 34.

³⁴ ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu....* S. 97.

³⁵ RYŠKOVÁ, M. *Počátky misie apoštola Pavla a 1. list Tesalonickým*. Olomouc CMTF UP. Katedra Biblické exegeze. Habilitační práce zatím neobhájená: „Pavel zůstal Pavlem, ale jeho perspektiva vidění se radikálně změnila: ne již zákon (slovo Boží v ‚mrtvé‘ litere), nýbrž Ježíš, Syn Boží v lidském těle, živá osoba, je tím, kdo určuje vztah Boha k lidem. Je možné si představit větší obrat? To není obrat od nevíry k víře, od model k Bohu, od nicoty a neúčinnosti k plnosti, jak ho Pavel bude mezi pohany hlásat, to je přijetí naplnění Božích příslibů v šokujícím rouše, v ukřižovaném boho-člověku, v naprosté vyprázdněnosti bytí.“

³⁶ Podle: TRILLING, W. *Apoštol Pavel misionář a teolog*. Praha : Vyšehrad, 1994, ISBN 80-7021-130-X, s. 39.

³⁷ Podle: RYŠKOVÁ, M. *Apoštol Pavel a jeho působení*. S. 177.

³⁸ RYŠKOVÁ, M. *Apoštol Pavel a jeho působení*. S. 177.

³⁹ Podle: *Tamtéž*, s. 178.

⁴⁰ Srov.: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 599: „Východiskem Pavlova učení o zákonu je přesvědčení, že Kristus je koncem zákona (Ř 10,4), protože svou smrtí na kříži na sebe, nevinného, vzal prokletí, jímž zákon hrozí přestupníkům, a tím toto prokletí odňal od nás hříšných (Ga 3,13).

k zákonu jakožto prostředku spásy (např. v obřizce nebo odmítání společného stolování a kultu) je vypadnutím ze spásy (Ga 5,4) (viz. níže kapitola Pavel a zákon).⁴¹

K tomuto tématu máme dva typy pramenů:

Primární prameny, zprávy v Pavlových autentických listech (nejvýznamnější):

Ga 1,13-17.22-23

Fp 3,7-14

1 K 9,1-2

1 K 15,8-10.

Z Pavlových pramenů poznáváme:

1) Pavlovo obrácení se událo v jeho životě neplánovaně a nečekaně. Byl to Bůh, který si ho svou milostí povolal, Bůh rozhodl o Pavlovi, ne Pavel o sobě. „...rozhodl se zjevití mně svého Syna, abych radostnou zvěst o něm nesl všem národům“ (Ga 1,15b-16a). Tato změna způsobila totální obrat v Pavlově životě. Na vše, co dříve viděl pro sebe prospěšné, se teď kvůli Kristu dívá jako na škodu (srov. Fp 3,7-8). „V řeckém textu jsou tu výmluvné pasivní obraty: ‘dal jsem se pro něho o všechno ostatní připravit’ (Fp 3,8); ‘protože mne se zmocnil Kristus Ježíš’ (Fp 3,12).“⁴² Toto zmocnění u Pavla otevírá novou cestu - nové stvoření (2 K 5,17) ke spravedlnosti, které už není činěno na základě dodržování zákona, ale na základě víry v Krista. Jde o spravedlnost z Boha, která stojí na lidské víře (Fp 3,7-9).⁴³

2) To, že se Pavel setkal s Kristem, pro něj znamenalo odhalení největšího tajemství Boží milosti. Toto setkání zastihlo Pavla vnitřně nepřipraveného, čímž chci říci, že z jeho strany nejde o vlastní vymyšlený příběh. Skrže toto setkání se totiž z farizee Pavla stává apoštol Pavel. „Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží. Milostí Boží jsem to, co jsem a milost, kterou mi prokázal, nebyla nadarmo;“ (1 K 15,8-10). Proč ale Pavel pronásledoval prvotní Jeruzalémskou církev? Sám Pavel o tomto pronásledování hovoří na několika místech (Ga 1,13.23; Fp 3,6; 1 K 15,9), ale nikde přitom neuvádí konkrétní údaje. K odpovědi na tuto otázku je zapotřebí říci, že Pavel tak nečinil z důvodu víry v Ježíše jako Mesiáše. Víra prvních křesťanů mohla pro Pavla být jen podivnou sektou, která propadla omylu, ale v žádném případě nešlo

⁴¹ RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. S. 177.

⁴² BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 34.

⁴³ Podle: *Tamtéž*, s. 34.

o rouhavou herezi.⁴⁴ Důvod Pavlova pronásledování prvotní obce v jeruzalémském prvotním sboru má svůj původ u helénisticko-židovských křesťanů, kteří pocházeli z diaspory a jejich jazykem byla řečtina. Základ k tomuto tvrzení nalezneme ve Sk 6,1-6, kde se dočítáme o konfliktu mezi „helénisty“ a „hebrejci“ o spravedlivé přiděly řeckým vdovám. Tento problém byl apoštoly vyřešen volbou sedmi jáhnů, jejichž primárním posláním byla služba při stolech a mezi něž patřil i Štěpán, který podle Sk 6,8 „byl obdarován Boží milostí a mocí a činil mezi lidem veliké divy a znamení“. Ten se dostal do konfliktu s židovskými staršími a zákoníky, kteří navedli několik mužů, aby proti němu mluvili, a tak pobouřili lid (Sk 6,11n). Spor vyvrcholil Štěpánovým ukamenováním (Sk 7,51-58a). Helénisticko-židovští křesťané „zastupovali takové pojetí Kristova evangelia, které bylo i pro ostatní sbor příliš revoluční, protože se dostalo do rozporu s přísně židovským pochopením zákona a zpochybňovalo posvátné tradice, chrámovou službu i exkluzivní příslib spásy vyvoleného lidu.“⁴⁵ Sám Pavel o sobě říká, že „vynikal (jsem) ve věrnosti k židovství nad mnoha vrstevníky v našem lidu a nadmíru jsem horlil pro tradice našich otců“ (Ga 1,14). Žil život jako farizej (Fp 3,5), jako ten, který byl plně oddán židovství (Ga 1,13). Proto i on před tím, než se mu zjevil Kristus, pronásledoval prvotní církve helénisticko-židovsky smýšlejících křesťanů.

3) Podle Pavlova vlastního svědectví má jeho zjevení charakter události. Použitím výrazu ὤφθη („ukázal se“), který je takřka terminus technicus, staví tuto událost do jedné řady se zjevením vzkříšeného Ježíše ostatním apoštolům. Tím Pavel jasně ukazuje, že jak zjevení Ježíše Krista sboru učedníků v rozmezí čtyřiceti dnů (Sk 1,3b: „... jim také po svém umučení mnoha způsoby prokázal, že žije, po čtyřicet dní se jim dával spatřit a učil je o království Božím), tak jeho zkušenost zjevení Ježíše Krista jsou stejného rázu. Schéma zjevení v Pavlových listech je dvoudílné: iniciativa – posláni (Ga 1,15-16a). Oproti zjevení uváděném v evangeliích tu chybí třetí člen – poznání (L 24,13-31.36-43; Mk 16,11-15). To nás může přivést k myšlence, je-li při zjevení Ježíše Krista potřebný proces poznání.⁴⁶

4) „Ve svých listech mluví Pavel také o jiných svých zjeveních a viděních (2 K 12,1.7) a také o daru (charisma) zjevení. Tato charismata zjevení zásadně odlišuje od zjevení

⁴⁴ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 33.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 32.

⁴⁶ Podle: LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání....* S. 18. Srov.: BLANK, J. *Tamtéž*, s. 133. Srov. kap. 1.8. této práce Pavel a zákon, kde máme možnost poznat Pavlovu odlišnost v poznání zákona od všech ostatních prvokřesťanských svědků, kteří pochopili smysl Kristova posláni na pozadí zákona, zatímco Pavlovo pochopení zákona je postaveno na setkání s Kristem.

u Damašku; nikdy o nich neříká: ‚Viděl jsem Pána.‘ Nazývá je ὄπτασιαι ἀποκαλύψεις - ‚apokalyptická zjevení‘.⁴⁷

Sekundární prameny, Skutky apoštolské, uvádí tři zprávy:

I. Sk 9,3-22

II. Sk 22,6-21

III. Sk 26,12-23.⁴⁸

Proč sekundární, jsem již popsal výše (v kapitole 1.) a blíže se těmto perikopám věnuje Antonín Liška, který říká: „Rozdíly mezi jednotlivými verzemi u Lukáše a zvláště rozdíly mezi Lukášem a Pavlovými listy nelze vysvětlit jen častým vypravováním této události, která vede podle zákonů opakování k variantám o detailech, ani ne použitím dvou pramenů“⁴⁹, ale spíše pochopením povahy a doby vzniku Skutků apoštolských.

Bornkamm k tomuto tématu uvádí, že ve Skutcích apoštolů je Pavlovo obrácení podáno velkolepou, dramatickou zprávou, a to dokonce třikrát:

I. v přímém referátě (Sk 9,1nn),

II. a III. zapojenou do Pavlových řečnických projevů (Sk 22,3nn; 26,9nn), v nichž jde o očividné napodobení starozákonně židovského líčení epifanie a legendárně vyzdobených příběhů⁵⁰ „(Da 10,9n; Ez 2,13; Jr 1,7; Iz 35,5; 42,7.16; 61,1)“.⁵¹

1.3.4. Hlavní shody a rozdíly mezi primární a sekundární literaturou v otázce Pavlova obrácení

Shody:

- místo události je vázáno na Damašek (Ga 1,17)
- Pavel byl po obrácení poslán k pohanům jako služebník Boží (Ga 1,15-16)
- událost zjevení (Ga 1,15; 1 K 9,1; 1 K 15,9)⁵²
- v Pavlově obrácení šlo o Boží zásah a proměnu nepřítele Kristova a církve
- nešlo o žádné obrácení kajícíka⁵³.

⁴⁷ LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání....* S. 17. Srov.: MUSSNER, F. *Die Auferstehung Jesu*. München, 1969, s. 69; KREMER, J. *Das älteste Zeugnis von der Auferstehung Christi*, překlad autora, SBS 17, Stuttgart, 1970, s. 59.

⁴⁸ Podle: *Tamtéž*, s. 15-18.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 19. I. a III. vypravování Lukášovo. III. je verze původně pavlovská, I. je damašská tradice, II. je kompromis mezi I. a III. Srov.: NAENCHEN, *Die Apostelgeschichte*. Göttingen, 1968, s. 274.

⁵⁰ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 41.

⁵¹ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona..*

⁵² Podle: LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání....* S. 19.

Rozdíly:

- jde o jiný literární druh

- „Pavel považuje svá zjevení za podstatně stejná se zjeveními Dvanácti. Lukáš, zdá se, to odmítá.“⁵⁴

- podle listů viděl Pavel Ježíše, podle Skutků světlo, které ho obklopilo. Krista osobně neviděl. Namísto toho následuje oslepnutí, uzdravení v Damašku a poté pokřtění učedníkem Ananiášem (Sk 9,18; 22,12-16). Pavel se vrací do Jeruzaléma, kde je v chrámě zasažen novým viděním a pověřen posláním k pohanům (Sk 22,17-18.21)

- nejhlubší teologický rozdíl je v tom, že Lukáš již neví, co Pavel na svém obrácení označuje za rozhodující. Lukášovský Pavel zůstává až do konce svého života věřícím farizeem, věrným zákonu. Jenže skutečný Pavel se pro Krista vzdal spásy cestou zákona.⁵⁵

1.3.5. Podstata obrácení

Podstatou obrácení není změna jména, které uvádějí Skutky apoštolské, jak jsme měli možnost poznat již výše, ani se nedomnívejme, že podstatu obrácení vyložíme pomocí psychologického nebo nábožensky psychologického hlediska. Hlavním tématem, na které je zapotřebí se zaměřit, je Pavlova radikální změna perspektivy. Tím je myšleno jeho nové chápání, horlení pro Krista.⁵⁶

„Už ne zákon (slovo Boží v 'mrtvé' liteře), nýbrž Ježíš, Syn Boží v lidském těle. Místo lidských ctností nastupuje milost Boží v Kristu. Místo předpisů zaměřených na skutky přichází svoboda lásky.“⁵⁷ Toto jsou hlavní body Pavlova obrácení, které znamenají totální změnu jeho samotného.

Pavlovo horlení pro 'oslaveného' Krista pramení z jeho vidění a přijetí za Mesiáše. Pavel vnímá v Kristu také Ducha. On je ten, který spolujedná s Kristem, což znamená, že jsou totožní: 'Pán-Duch', 'Kyrios-Pneuma', 'Duch' je Duchem Ježíše Krista (Ř 8,9).⁵⁸

⁵³ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 41.

⁵⁴ LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání....* S. 19.

⁵⁵ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 42.

⁵⁶ Podle: RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel jako hlasatel křesťanské etiky. *Teologický sborník č. 2*, 1995, s. 3-7.

⁵⁷ RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. S. 178.

⁵⁸ Podle: TRILLING, W. *Apoštol Pavel misionář a teolog*. S. 47-49.156.

1.4. Pavlovo pojetí Ducha

Pavlovo chápání Ducha pramení:

1) Ze SZ⁵⁹, kde je Duch (v hebr. ruach – vítr, vánek, lidský dech, lidský duch) Božskou silou, skrze kterou Bůh tvoří, zjevuje, obživuje, inspiruje a obnovuje (Gn 1,2; Nu 11,17. 25n; 16,22; Jb 27,3; 33,4; Ž 147,18), a také z vlastní zkušenosti (nové zkušenosti) při obrácení a misiích mezi pohany. Duch (pneuma) ve SZ i v NZ není myšlen jako třetí Božská osoba. Pavel jasně hovoří o Duchu, který vzkřísil Ježíše z mrtvých a přitom nadále přebývá mezi křesťany (Ř 8,11).⁶⁰

2) Z nové skutečnosti, kde Pavel chápe Πνεῦμα („Ducha“) jako Božský dar, který byl dán všem věřícím. Proto Pavel hovoří o eschatologické existenci věřících stylem: εἶναι ἐν Χριστῷ („žítí v Kristu“), ale také ji popisuje jako εἶναι ἐν πνεύματι („žítí v Duchu“) (Ř 8,9), podobně jako κατὰ πνεῦμα („podle Ducha“) nebo κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν („podle Krista Ježíše“) (Ř 15,5) bez toho, že by přitom docházelo ke změně výpovědi.

3) Pavlovo chápání Ducha nemá nic společného s chápáním Ducha jako věčné hmoty (Božské substance) podle helénistického prostředí. Wilckens k tomuto tématu uvádí, že v helénistickém prostředí prvokřesťanství se mluvilo spíše o duchu jako zvláštní mantické síle zjevení v duši vidoucího, kterou lze ale zcela odlišit od přirozené moci poznání duše.⁶¹ V Pavlově řeči je zapotřebí vnímat rétoriku – obrazné způsoby, které vycházejí ze SZ: ‘Duch se zabydlel’ (Ř 8,9), ‘Duch je vylit’ (Ř 5,5).

4) V odstavci Ř 8,9-11 se vyskytují bez významového rozdílu tyto obraty:

⁵⁹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*, překlad autora, Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2003, ISBN 3-525-51630-4, s. 232n: Na starozákonní předpoklad pavlovského pojmu Duch upozorňuje svým důkazem HÜBNER, *Theologie*. S. 301-306, když se pouští do podrobného porovnání s ohledem na strukturu textů v Ez 36/37 na jedné straně a Ř 8 na straně druhé. Srov.: SOUČEK, J., doplnil a upravil POKORNÝ, P. *Theologie apoštola Pavla*. 1. vyd. Praha : Kalich, 1976, s. 162n: „Již v důležitých místech Starého zákona je eschatologická naděje spjata s očekáváním zvláštního projevu Božího tvůrčího Ducha (Iz 11,1n; Ez 36,26-27; srov. Jr 31,31-34; Ez 37; Iz 42,1; 44,3; 59,21). Srov. dále podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*, překlad autora, Wuppertaler, Studienbibel, Ergänzungsfolgener, 1998, ISBN 3-417-25026-9, s. 156: Jinak Pavel mluví prostě o „Duchu“ nebo o „Duchu Božím“ nebo „Duchu Kristovu“; „Ducha života“ vzal ze svého řeckého Starého zákona (LXX = Septuaginta). Tam lze najít výraz v souvislosti se stvořením, ale především s novým stvořením (Gn 6,17; 7,15; Nu 16,22; 27,16; Ez 37,5), totiž ve velkém proroctví Ez 37,1-14. Podle něj má mrtvý Izrael skrze „Ducha“ (tam 9x) opět „žít“ (6x), právě skrze „Ducha života“, jak ho tam nazývá v.5 (LXX). Odstavec vyniká nad dramatem všech proroctví Ezechiela a musel židy i křesťany upoutat. Ve v.11 se dotýká Pavel oné kapitoly ještě jednou a několikrát osobně u něj čteme o „životatvůrčím Duchu“ (J 6,63; Ř 8,6.11; 1 K 15,45; 2 K 3,6; Ga 6,8; 1 Pt 3,18). Když píše 1 K 15,45: Kristus „se stal Duchem, který pak oživuje“, nebo 2 K 3,17: „Pán je ten Duch“.

⁶⁰ Podle: PORSCH, F. *Mnoho hlasů jedna víra*. Praha : ZVON, 1993, ISBN 80-7113-07-X, s. 157.22. Srov.: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 166: Tento motiv *prebývání* Ducha Božího v nás je spojen s názorným obratem *trvání* duchovního daru (Ř 8,9.11; 1 K 3,16), neboli že naše tělo-sóma je chrámem Ducha, který je v nás (1 K 6,19). Opačným způsobem vyjadřuje tutéž skutečnost obrat: vy jste v Duchu (Ř 8,9). Kdo věří, ten se trvale nalézá v okolí Ducha.

⁶¹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 142n.

Πνεῦμα Θεοῦ („Duch Boží“) (v.9.14; dále 1 K 2,11.12.14; 3,16; 6,11; 7,40; 12,3; 2 K 3,3; Fp 3,3), Πνεῦμα Χριστοῦ („Duch Kristův“) (v.9), Χριστὸς δὲ ἐν ὑμῖν („Kristus však ve vás“) (v.10; dále Ga 4,6; Fp 1,19), τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν („Duch, který vzkřísil Ježíše z mrtvých“) (v.11).

1.5. Role Ducha

1) V Πνεῦμα („Duchu“) je Bůh přítomen v Kristu, který jako Pán zakládá a umožňuje nový život věřících. Dar Ducha označuje tedy událost, skrze kterou se člověku zjevuje a je přisouzeno Boží spásné jednání v Ježíši Kristu, takže on z něj stále žije.⁶² Tento Πνεῦμα („Duch“) je dán všem členům společenství, kteří byli pokřtěni v Krista. Přítom se může zvláště projevovat v určitých charismatech jednotlivých křesťanů (1 K 12,1-12; Ř 12,5n). S darem Πνεῦμα („Ducha“) právě začala eschatologická událost, jejíž budoucí skutečnost je platně přislíbena díky udělené záruce (Ř 8,23; 2 K 1,22; 5,5). Skrze Πνεῦμα („Ducha“) jedná vyvýšený Pán ve svých. Kde se toto událo, tam je svoboda (2 K 3,17), která se realizuje v životě těch, kteří svou proměnu vedou v Duchu.⁶³ Souček se zde shoduje se Schweizerem, když říká:

a) V mnoha Pavlových výrociích je Duch chápán jinak než jako ten, který se projevuje určitými charismatickými projevy věřících (1 Te 1,5; 1 K 2,4; Ř 15,19; Ga 3,5; 1 K 12,4-11).

b) Podle Ř 8,9 ten, kdo nemá Kristova Ducha, není jeho. To znamená, že Duch je znakem všech křesťanů, a to proto, že přijali zvěst víry, která je spojena jak s přijetím Ducha, tak i s pokřtěním, jímž se přijetí zvěsti zpečetilo. To vyplývá - z výroku 1 K 12,13: „Neboť my všichni, ať Židé či Řekové, ať otroci či svobodní, byli jsme jedním Duchem pokřtěni v jedno tělo a všichni jsme byli napojeni týmž Duchem“ a - z výroku (druhotně pavlovského) „zpečetění“ v Duchu (Ef 1,13; 4,30) - apoštol zde má pravděpodobně na mysli křest. Ze smyslu těchto míst je možné říci, že Duch náleží k výbavě každého věřícího a pokřtěného a nejedná se o výjimečný dar dávaný jen některým křesťanům.

⁶² Srov. podle: SCHWEIZER, E. ThWNT VI, s. 424 In LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 232n. Srov.: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 166: „Výklad obrátů: ‚býti v Duchu‘, ‚býti v Kristu‘: ‚v Duchu‘ je člověk tehdy, je-li zasazen do působení Ježíše Krista ukřižovaného a zmrtvýchvstalého, je-li vštípen v jeho lid, v tělo jeho církve a je-li takto účasten eschatologického spasitelného dění Kristova.“

⁶³ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 232n.

c) Jiné výroky ukazují, že Pavel stavěl na působnosti Ducha veškerý život křesťanů a nešlo mu jen o některé mimořádné okamžiky (Ř 8,9.11; 1 K 3,16).⁶⁴

2) Hlavní důvod, proč Pavel mluví totožně o Pánu-Duchu, pramení z jeho zkušenosti, na kterou se i on sám při svých mravních napomenutích stále odvolává (Ř 15,18; 1 Te 1,5; 2 K 3,3). I z těchto textů vidíme, že Pavlovo pojetí Ducha svatého souvisí s jeho proměňující silou.⁶⁵ Je to stále Duch svatý a vzkříšený Kristus, kteří spolupůsobí v dějinách. O tomto spolupůsobení hovoří Trilling, když říká, že žijeme v době mezi vzkříšením Ježíše Krista a jeho druhým příchodem (parusii) neboli jde o dobu 'mezidobí', kdy Kristus-Duch spolupůsobí. V tomto vzájemném působení Ducha jde vždy o zpřítomnění Ježíše Krista.⁶⁶

1.6. Lidský duch

Ve Starém zákoně je tento Boží dech vnímán jako ten, který z nehýbajícího se lidského těla činí hýbající se bytost, živou duši (Gn 2,7: „I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.“).⁶⁷ Biblická tradice se postupem vlastního zjevení zmiňuje o duchu, ruach, který Septuaginta překládá pojmem pneuma. Duch člověka, naše pneuma, je v nás a uschopňuje nás jednak k setkání s Duchem Božím, a *také nám umožňuje naše vnímání, chápání a vlastní vědomí o sobě samém*.⁶⁸ Náš duch totiž touží po setkání s Duchem Božím, který k nám přichází v postoji lásky. Tento Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme děti Boží (Ř 8,16).⁶⁹ „Lidský duch je ten, který nás zve k novému bytí, proměně k překročení lidské přirozenosti. Sám Duch, pneuma, je sám již nadpřirozený, je to 'závdavek', jak říká Pavel (2 K 1,22; 5,5; Ef 1,14), který nás uvádí do jiného řádu, než je řád přirozenosti. Tento jiný řád pramení z našeho podílu na životě Stvořitele, který se nám nabízí a jehož prvotinou je Duch.“⁷⁰

⁶⁴ Podle: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 166n.

⁶⁵ Podle: PORSCH, F. *Mnoho hlasů....* S. 16.

⁶⁶ Podle: TRILLING, W. *Apoštol Pavel misionář a teolog*. S. 170. Na téže straně se dočítáme: „Nynější způsob Kristova panství je skrytý, pojatý do světa Božího, je možno jej přijmout, věřit v něj a poznat jej jen 'v Duchu'. 'A nikdo nemůže říci: Ježíš je Pán, leč v Duchu svatém.' (1 K 12,3b).“ Slov.: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. Na s. 151 autor říká, že hovoří-li Pavel o Duchu, vždy popisuje poslání, cestu a dílo Kristovo.

⁶⁷ Podle: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Velehrad : Křesťanská akademie : Řím, 1981, s. 90.

⁶⁸ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 130.

⁶⁹ Podle: TRESMONTANT, C. *Bible a antická tradice*. Praha : Vyšehrad, 1970, s. 99n.

⁷⁰ *Tamtéž*.

Pavlovo pojetí duše (*psyché*) není jeho hlavním tématem. Mluví-li Pavel o duši, myslí tím - stejně jako Starý zákon - člověka v jeho životních projevech, pocitech a smýšlení (Fp 2,2.19). Domnívat se, že toto slovo u Pavla vyjadřuje vyšší, božskou, nesmrtelnou individualitu člověka, je mylné.⁷¹ „Protože v biblickém pojetí nikdy neumírá *duch*, RUACH, ale duše umírá.“⁷²

1.7. Pavlovo pojetí těla a smrti

Nejprve je třeba definovat pojetí těla a tělesnosti u apoštola Pavla. V žádném případě si Pavel nemyslí, že tělo a tělesnost k člověku nepatří, jako to můžeme vidět ve starořecké orfické formuli o těle jako hrobu (*sóma-séma*) a vězení duše. Ani ne jako entuziasté v Korintu, kteří tělo chápali jako pozemsky méněcenné na rozdíl od vlastní vyšší, spirituální bytosti.⁷³

Ve Starém zákoně se pro označení „těla“ užívá jeden jediný výraz: *basar*, kdežto v Novém zákoně mají řečtina a další moderní jazyky pro „tělo“ výrazy dva: řečtina: *sóma* a *sarx*; němčina: *Leib* a *Fleisch*; francouzština: *chair* a *corps*. V českém jazyce nebyl pro pojem „tělo“ zaveden jiný zvláštní výraz.⁷⁴ To znamená, že v češtině se pro *sarx* i *sóma* používá jeden výraz, a to „tělo“. Nejsme zvyklí hovořit zvlášť o těle a mase.

Oba zákony - Starý i Nový - chápou stvoření těla, resp. člověka, jako dobré. V Novém zákoně ve spojení s hříchem se dostáváme do opozice mezi 'tělem' (*sarx*) a 'duchem' (*pneuma*) (Ř 8,3-11; Ga 5,16-18).

V tomto případě se jedná o čistě teologický a nadpřirozeně spásný význam těchto slov. Zde je „tělo“ padlá, hříšná přirozenost člověka s jejími sobeckými (nejen smyslovými) sklony a žádostmi.⁷⁵ Zde uváděná opozice k pojmu *sarx* není výraz označující vyšší

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
knihovna
Kněžská 8
370 01 České Budějovice

⁷¹ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 130.

⁷² TRESMONTANT, C. *Bible a antická tradice*. S. 94.

⁷³ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 129.

⁷⁴ Podle: ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu*.... S. 133. Srov. podle: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 155: Pro českého čtenáře Písma je obtížné rozeznávat dva řecké pojmy „*sarx*“ a „*sóma*“, protože české biblické překlady používají jen jedno slovo „tělo“. Přitom toto nerozlišování často vede ke špatnému chápání apoštolova myšlení.

⁷⁵ Podle: CORETH, E. *Co je člověk*. 2. vyd. Praha: ZVON, 1996, ISBN 80-7113-170-9, s. 135. Srov.: PORSCHE, F. *Mnoho hlasů*.... S. 143n: „Ve vlastním teologickém smyslu používá Pavel výraz 'tělo' a 'tělesný' na označení člověka, který důvěřuje jen sobě a svým vlastním skutkům (srov. Fp 3,3n). Toto záporné posuzování 'těla' nemá nic společného s nepřátelstvím vůči tělu. 'Tělo' a 'tělesnost' spíše označují určité čistě světské, pozemské a sobecké způsoby vidění, myšlení, usuzování, jednání a zkrátka: života.“

složky lidské bytosti, ale slovo pneuma zde označuje Božího „nadpřirozeného“, „zázračného“ Ducha.

Z toho vyplývá, že v opozici termínu sarx není slovo duše, jímž se označuje život, oživující princip, to, co tělu jinak mrtvému propůjčuje životnost (2 K 12,15; Fp 2,30; 1 Te 2,8). Termín psyché - duše - je patrný z přídavného jména (1 K 2,14; 15,44.48), které označuje pozemského člověka, opak člověka duchovního.⁷⁶

Bornkamm k tomuto tématu uvádí, že slovo „sax“ má u Pavla přesný význam, který SZ nezná: jde o lidské jednání a chování *v protikladu a odporu vůči Bohu a jeho Duchu*. S ním se shodují Pohl⁷⁷ a Souček⁷⁸.

Slovo „sax“ ve verbálním spojení označuje přirozený lidský život, jeho cíl, k němuž je člověk zaměřen (Ř 8,5-8: „Ti, kdo dělají jen to, co sami chtějí /co chce tělo/, tíhnou k tomu, co je tělesné; ale ti, kdo se dají vést Duchem, tíhnou k tomu, co je duchovní. Dát se vést sobectvím /smýšlením těla/, znamená smrt, dát se vést Duchem, je život a pokoj. Soustředění na sebe je Bohu nepřátelské, neboť se nechce ani nemůže podřídít Božímu zákonu. Ti, kdo žijí jen z vlastních sil /v těle/, nemohou se líbit Bohu.“ Srov. 2 K 10,2; 11,18), ne-li přímo hlavní sílu, které je člověk schopen propadnout – sloužit. Zde je také zapotřebí si uvědomit hrubé tělesné vášně lidského těla (Ga 5,13-15.24).⁷⁹

Člověk jedná nebo smýšlí *podle těla*:

- 1) Ř 8,5 mluví o „bytí“.
- 2) Ř 8,1.13 hovoří o „žiti“.
- 3) Ř 8,4; 2 K 10,2.3 o „chození podle těla“.

V těchto výrocích si apoštol nepředstavuje sarx jako nadosobní moc, která proniká a určuje veškeré lidské bytí a ovládá lidské jednání s neodolatelností přírodní síly.

Je pozoruhodné, že subjektem příslušných vět není sarx, ale osoby lidské a že sarx je tu uvedeno s předložkou, která obyčejně odkazuje na hledisko, jímž se řídí lidské uvažování a rozhodování. Toto pozorování je posíleno tím, že v 2 K 1,17b („Nebo se snad při svých

⁷⁶ Podle: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 159.

⁷⁷ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 154: „Tělo“ se staví do proti-postavení k „Duchu“ z důvodu pomíjejícího světa. Ono je lapeno smrtí, protože se nachází ve vzpouře proti Bohu života. Člověk v ní nechce být Bohu a pro Boha stvořeným člověkem, nýbrž tvořícím Bohem (Gn 3,5). Do této výpravy proti Bohu zapřál člověk celé nádherné stvoření, hmotné, ale také své duševní schopnosti.

⁷⁸ Srov.: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 158: „Pro apoštola Pavla sarx bylo 'hříšné tělo' (Ř 8,3); skutky těla-sarx jsou nejrozmanitější neřesti a nepravosti (Ga 5,19-21). Sarx je tedy nadosobní moc, která je podstatně spjata s hříchem (hřích bydlí v sarx - Ř 7,20) a neodolatelně k němu vede. Vnitřní příbuznost obou pojmů je doložena tím, že i *hřích* je pro Pavla nadosobní skutečností, která jednou 'vešla' do světa a vládne v něm (Ř 5,12nn). Mluví-li se pak o tom, že sloužíme, otročíme hříchu (Ř 6,6.16n) nebo o tom, že hřích si bere *záminku* čili *příležitost* (Ř 7,8), o tom, že hřích *ožívá* (Ř 7,9), zní to opět tak, jako by se mluvilo o jakémsi démonické mocnosti.“

⁷⁹ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 132.

úvahách dávám vést vlastními /tělesnými/ zájmy, takže by moje ano, ano znamenalo také ne, ne?“) se obratu „podle těla“ užívá ve spojení se slovesem označujícím vědomé uvažování a rozhodování a že zejména v Ř 8,12 se o těle-sarx mluví jako o negativním předmětu našeho závazku.

To vše naznačuje, že sarx v těchto a podobných výrocích (Ga 3,3; 5,16; 6,8; Fp 3,3) neoznačuje moc, vůči níž by byl člověk pouze pasivní, nýbrž také směrnici, *pravidlo*, podle něhož se člověk řídí ve svém osobním rozhodování, tedy moc, která ho neovládá bez jeho *osobního přitakání*, ale právě prostřednictvím tohoto svolení.⁸⁰

Dostane-li se člověk tak daleko, že jeho životním stylem se stane služba zotročující moci hříchu a 'sarx' (Ř 7,14.18; 8,6-8.12; Ga 5,16.25), spěje jeho život do zkázy, která je dovršena smrtí. Tato smrt není jen rázu fyzického a posmrtného života v nicotě. Je zde důležité si uvědomit, že smrt proniká svou ničivou silou i do přirozeného života nevykoupeného člověka, který svůj život prožívá ve strachu (Ř 8,15), smutku (2 K 7,10) nebo v lehkomyšlnosti, která se snaží se smrtí vyrovnat obecně známým heslem: 'Jezme a pijme, neboť zítra zemřeme' (1 K 15,32).⁸¹ Tak je smrt obsažena již v životním pudu, 'sarx' a hřích přináší smrt v sobě obsaženou (Ř 6,16). „Zbraní smrti je hřích a hřích má svou moc ze zákona“ (1 K 15,56). Společně s hříchem panuje smrt nad nevykoupeným lidstvem (Ř 5,12-21) a její moc zde na zemi působí až do druhého příchodu Krista, kdy bude přemožena jako poslední nepřítel (1 K 15,26).⁸² „Tento začarovaný kruh bídy a smrti nedokáže zákon rozlomit (Ř 8,3), naopak jej jen potvrzuje a zpevňuje. Jako cesta spásy nepřipadá v úvahu; „Kristus je koncem zákona, aby spravedlnosti došel každý kdo věří“ (Ř 10,4).⁸³

⁸⁰ Podle: SOUČEK, J. doplnil a upravil POKORNÝ, P. *Theologie apoštola Pavla*. Praha : 1. vyd., Kalich 1976, s. 160n.

⁸¹ Podle: *Tamtéž*, s. 132n.

⁸² Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 133. Srov. podle: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 158. Těsným sepětím hříchu se sarx je vyjádřeno poznání, že hřích je mocná skutečnost, kterou člověk nepřemůže jen svým odhodlaným úsilím. Z tohoto úzkého spojení těla-sarx a hříchu pramení pro člověka smrt, vždyť hřích odplácí smrtí (Ř 6,23). Tuto souvislost apoštol často různým způsobem vyjadřuje:

- kdo rozsévá pro své „tělo“, sklídí z „těla“ zánik (Ga 6,8);

- kdo žije podle „těla“, musí umírat (Ř 8,13);

- hříšné vášně nutně nesou ovoce smrti (Ř 7,5).

⁸³ *Tamtéž*, s. 133.

1.8. Pavel a zákon

O roli zákona v díle spásy Pavel pojednává především v listu Římanům a Galat'ánům (také ve Fp). K tomu bych chtěl dodat tři věci:

Za prvé: Když Pavel hovoří o zákonu, míní tím celý Starý zákon, nakolik je zjevením Boží vůle (srov. Ř 2,17n).

Za druhé: Pavel nečiní rozdíl mezi mravním a kultovním zákonem, jak se s tím máme možnost setkat v tradici synoptiků.⁸⁴

Za třetí: Musíme říci, že Pavlův pohled na zákon se odlišuje od všech ostatních prvokřesťanských svědků, kteří pochopili smysl Kristova poslání na pozadí zákona. Pavlovo pochopení zákona je postaveno na setkání s Kristem.⁸⁵ Díky tomuto setkání Pavel pochopil, že jsme na tom všichni stejně, ať židé či pohané, přičemž jedinou spásou našeho života je víra v Ježíše Krista, protože zákon nás obviňuje všechny.⁸⁶

Zákon, hebrejsky *torah*, je svým výrazem bohatší a méně právnicky zaměřený, než řecké *nomos*, kterým jej překládá Septuaginta. Zákon znamená „učení“, „poučování“ Boží, kterého se dostává člověku jako návodu pro život a jednání. V první řadě jde o celý soubor přikázání, který starozákonní tradice připisuje Mojžíšovi v pěti knihách Mojžíšových, Pentateuchu. Zde jsou předávány dějiny spásy od počátku Božího záměru až do Mojžíšovy smrti s texty legislativními; jejich rámeček tvoří stvoření (Gn 2,2n), smlouva s Noem (9,1-7) a Abrahamem (Gn 17,9-14), vyjití z Egypta (Ex 12,1-28.43-51), smlouva na Sinaji a pobyt na poušti (Ex 20,1-17; 20,22-23,32; 25-31; 34,10-28; 35-40; celé Lv; Nu 1,1-10,28; 15; 17-19; 26-30; 35; téměř celé Dt). Takto chápe „zákon“ celé židovstvo, ale i NZ nazývá „zákonem“ období i systém, jehož duší je onen soubor přikázání a zákonů od doby Mojžíšovy (Ř 5,20) v protikladu k vládě milosti započaté příchodem Ježíše Krista (Ř 6,15; J 1,17). Ježíš sám není v rozporu s Mojžíšem, ale vykládá, prodlužuje platnost a zdokonaluje učení zákona, například když prohlašuje, že člověk je více než sobota (Mk 2,23-27 par.; J 5,18; 7,21nn). Ježíš nepřináší jen „nový zákon/novou smlouvu“, ale také strhující příklad Božího království a později dává svým věrným také vnitřní sílu, která zachovávání daných přikázání umožňuje - totiž sílu Ducha (Sk 1,8; J 16,13).⁸⁷ Nejenže nám Ježíš Kristus slíbil Ducha svatého, ale skrze něho a naši

⁸⁴ Podle: PORSCH, F. *Mnoho hlasí...* S. 143.

⁸⁵ Viz. kapitola 1.3.3. Pavlovo obrácení, s. 8.

⁸⁶ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 121.

⁸⁷ Podle: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. S. 586n.

víru v něj jsme puzeni a vedeni Duchem svatým k životu v Kristu Ježíši⁸⁸ (srov. kap. 3.6. Výklad po verších, v.9c).

Apoštol Pavel také hovoří o „zákonu Kristově“ (Ga 6,2), „zákonu Ducha“ (Ř 8,2) a „zákonu víry“ (Ř 3,27), přičemž sám o sobě říká, že není bez zákona, ale pod zákonem Kristovým (1 K 9,21). Tím apoštol vyjadřuje, že svoboda života z víry, v Duchu, v Kristu není libovůlí, nýbrž v sobě zahrnuje vnitřní závaznost a řád.⁸⁹

Apoštol Pavel ve snaze vystihnout celý rozsah dějin spásy používá termín „přirozenost“, „přirozený zákon“ (Ř 2,14n), kterým označuje národy, kteří žijí na okraji obou předchozích zákonů. Jejich životy však nejsou bez zákona, oni jsou sami sobě zákonem, i když zákon nemají.⁹⁰

1.8.1. Jak je to se zákonem v NZ?

Jistě víme, že jeho původ je od Boha (Ex 20,1-17; Ga 3,19n). Pavel se nám snaží ukázat prozatímnost zákona i v jeho samotném ustanovení, jedná se o nižší stupně zjevení: byl dán do rukou prostředníka, skrze anděly (Ga 3,19).⁹¹ Zákon sám je tedy v sobě svatý a také přikázání jsou svatá, dobrá a spravedlivá (Ř 7,12.14). Zákon je výsadou Izraele mezi všemi národy (Ř 9,4), ale sám o sobě je neschopný spasit tělesného člověka zaprodaného moci hříchu (Ř 7,14). Neboli zákon je slabý, a to proto, že sám nám umožňuje poznávat dobro a hřích, ale už nám nedává síly k jejich přemožení (Ř 7,16nn; 3,20; 7,7; 1 Tm 1,8).⁹² Protože zákon při sobě nemá síly, která by nám umožnila jeho

⁸⁸ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 1276n.

⁸⁹ Podle: *Tamtéž*, S. 1277.

⁹⁰ Podle: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. S. 586n.

⁹¹ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 1276n: „Zákon má ve spasitelném jednání Božím své oprávněné a nutné místo, nikoli však místo ústřední a definitivní. Není zjevením nejvlastnější milostivé vůle Boží, není cestou života, není pravým prostředníkem spasení, nýbrž je toliko přípravou ke všemu tomu, co je dáno toliko v Ježíši Kristu.“

⁹² Podle: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. S. 590n. Srov. dále podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 1276n: To, co zákon žádá po člověku, je svaté, spravedlivé a dobré (Ř 7,12.16). Neuspokojivost zákona spočívá v tom, že zákon toto dobré požaduje od člověka, který je slabý, ano zaprodaný hříchu (Ř 7,14.17-20). Protože nás zákon nutí k tomu, abychom se pokoušeli o naplnění vůle Boží svými k tomu zcela nedostatečnými silami, nemůžeme dosáhnout uskutečnění dobrého, jež požaduje. Naopak, to vede člověka do moci hříchu a zoufalství (Ř 15,24). Proto může být i zákon sám nazván „slabým“, ač slabým je zde hříšný člověk, odkázaný sám na sebe (Ř 8,3, Ga 3,21). Domnívat se, že dojdeme spravedlnosti skrze skutky, může být projevem velké horlivosti (Ř 10,2), ale je objektivně klamem (Ř 10,3). Srov. podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 123: Autor dodává, že ani sebehorlivější plnění zákona nevysvobodí člověka ze zajetí moci hříchu, která ho poutá; nestane se „spravedlivým“. Člověk nadále zůstává uzavřen Bohu s obrácením na sebe samotného, a to je pro Pavla příkladem, jak je možné být spoután hříchem. Proto říká, že poznání, které zákon přináší, je jen poznání hříchu (Ř 3,20). Tímto Pavel striktně upírá zákonu funkci cesty ke spáse.

požadavky naplnit (Ř 8,3) a nám poskytnout život (Ga 3,21). Je tomu právě naopak, a to tak, že zákon jen přikazuje, zakazuje, hrozí odplatou a přináší odsouzení. To v člověku probouzí žádost příkazům odporovat (Ř 7,7-8), která vede k tomu, že hřích ožívá (Ř 7,9) a rozhodňuje se (Ř 5,20), takže konečným výsledkem není život, nýbrž smrt (Ř 7,10; viz. kap. 1.7. Pavlovo pojetí těla a smrti).⁹³ Pavel nevnímá hřích jen jako osobní morální poklesek, ale je pro něho činem i zotročující mocí zároveň; právě tak jako smrt není jen nevyhnutelným přírodním procesem, ale mocí, která má člověka v zajetí a zpečetuje jeho ztracenost.⁹⁴

Zákon byl a ještě stále je pro věřící židy smlouvou, učením a svědectvím, které vede k touze po spravedlnosti před Bohem s očekáváním příchodu Mesiáše, který již podle křesťanů přišel („Nyní však je zjevena Boží spravedlnost bez zákona, dosvědčovaná zákonem i proroky, Boží spravedlnost skrze víru v Ježíše Krista pro všechny, kdo věří. Není totiž rozdíl: všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy; jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši. Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří.“)⁹⁵ (viz. kap. 1.3.3. Pavlovo obrácení – setkání s Ježíšem). Takováto víra je v podstatě vírou v Boží moc vzkříšení (Ř 4,17). Člověk, kterému byla dána takováto víra, sebe nevnímá jako spravedlivého, ale jen jako hříšného člověka, který je skrze svou víru v Krista ospravedlněn. O této víře je pak možné říci, že je připočtena za spravedlnost (Ř 4,3-24). Tato spravedlnost z víry je pak bytostně v protikladu vůči snaze dojít spravedlnosti ze skutků zákona (Ř 3,20.27.28; 4,2.6; 9,12.32). Ten, kdo se chce ospravedlnit ze skutků (ať už se jedná o obřizku, nebo jiné činy), neupírá svůj pohled na Krista, ale hledí sám na sebe a do sebe, aby nashromáždil své výkony a přednosti, jimiž by se mohl před Bohem pochlubit (Ř 4,2). Kdo takto vnímá spravedlnost, ukazuje, že spoléhá jen na tělo (sarx) a že nechápe pravou skutečnost Ducha. Život v Duchu, o němž svědčí Ř 8, není nic odtrženého od víry přijímající

⁹³ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 1045. Srov. dále podle: PORSCH, F. *Mnoho hlasů....* S. 145: Nakonec se ukázalo, že příkázání, které mi mělo dát život, mě ve spojení s hříchem přivedlo ke smrti, a to tak, že hřích použil zákona jako záminky a podnětu k nastolení své vlády smrti. Zákon tedy dokonce vstoupil mezi Adama a Krista proto, aby se provinění rozmohla, ale tam, kde se rozmohl hřích, tam se ještě mnohem více rozhojnila milost a věčný život skrze Ježíše Krista (Ř 5,20-21). Jenže člověk se snažil zneužít zákona pro své vlastní sebeuplatnění a chtěl si skrze skutky zákona zjednat *vlastní spravedlnost* (Ř 2,23; Fp 3,9). Těmito činy (vlastními skutky) podlehl člověk pokušení chlubit se jimi před Bohem (Ř 3,27). Tato moc zákona ve spolupráci s hříchem byla z Božího pohledu dovolena proto, že Bůh se chtěl nade všemi smilovat a zjevit svou spravedlnost (Ga 3,22-25). Neboť sám Bůh ospravedlnil člověka, který se sám nemohl ospravedlnit skrze skutky zákona tím, že mu dal na základě víry v Ježíše Krista podíl na své spravedlnosti a spáse (Ř 3,24-26).

⁹⁴ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 124.

⁹⁵ ČEP Ř 3,21-25a.

ospravedlnění. Právě naopak - život v Duchu je totožný se životem z víry; v Ř 8 se jasně ukazuje poslední základ a životní podoba víry.⁹⁶

Kristus vysvobodil člověka z hříchu (Ř 3,9.10-20; 3,25), a tím jej také vysvobodil z poručnictví zákona (Ř 7,1-6) a z vnitřního protikladu, kterým se lidské svědomí dostalo do zajetí zla (Ř 7,14-25). Proto může Pavel říci, že Kristus je koncem zákona (Ř 10,4) a stává se naší cestou ke spasení. Můžeme tedy říci, že hlavní služba zákona spočívá v tom, abychom byli usvědčeni – sevřeni a přivedeni ke Kristu a víře v něho (Ga 3,21-24), takže můžeme říci, že věřící skrze zákon zákonu umřel (Ga 2,19).⁹⁷

Na základě předchozích vět bychom si mohli myslet, že zákon je popřením zaslíbení Božích (Ga 3,21) a že tedy jeho obsah je zlý a hříšný (Ř 7,7). Skutečnost je však opačná - to, co zákon žádá, je svaté, spravedlivé a dobré (Ř 7,14.17-20)⁹⁸; a ani to neznamena, že pro věřícího už neplatí žádná konkrétní pravidla v jednání. Morální ideál zákona trvá soustředěný do přikázání lásky, která naplňuje zákon (Ř 13,8nn). Skrze Krista se onen ideál Starého zákona stal jak „zákonem Kristovým“ (Ga 6,2; 1 K 9,21), tak i částí našeho srdce, do kterého nám byl vtisknut spolu s láskou (Ř 5,5; 8,14nn) a tato láska je přirozeným plodem Ducha (Ga 5,16-23).⁹⁹ Slova o „zákonu v nitru vepsaném do našich srdcí“ je potřeba vnímat jako eschatologické proroctví (Jr 31,33), jehož naplnění nelze hledat u pohanů, kteří neuvěřili v Krista. Protože jejich životy jsou řízeny „přirozeným zákonem“ (Ř 2,14n; viz. kapitola Pavel a zákon).¹⁰⁰

2. List Římanům

2.1. Historická situace, doba vzniku a důvod sepsání listu Římanům

Tento poslední a nejobsáhlejší Pavlův list je adresován do sboru, který apoštol nezaložil.¹⁰¹ Na vzniku sboru se pravděpodobně podíleli židovští kupci a obchodníci

⁹⁶ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 563.

⁹⁷ Podle: *Tamtéž*, s. 1276: Kristus svou smrtí na kříži na sebe, nevinného, vzal prokletí, jímž zákon hrozí přestupníkům, a tím toto prokletí odňal od nás hříšných (Ga 3,13). Proto už nepotřebujeme a tedy nemáme hledat spravedlnost cestou zákona (obřízka, skutky), ale tak, že se ve víře odevzdáme milostivému činu Božimu v Kristu. Nebudeme-li se chtít odevzdat Kristu prohlásíme jeho smrt/oběť za zbytečnou a zároveň budeme pohrdat milostí Boží (Ga 2,21).

⁹⁸ Podle: *Tamtéž*, s. 1277.

⁹⁹ Podle: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. S. 590n.

¹⁰⁰ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 1277.

¹⁰¹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VIII, s. 33n: O křesťanské obci v Římě nevíme z dopisu Římanům, odhlédneme-li od Ř 14,1-15,13, skoro nic. Souvisí to s tím, že Pavel tuto obec jako celek

z Východu, kteří v Římě vyřizovali své záležitosti a přitom v některé z místních synagog rozšířili zprávu o Mesiáši (Kristu). O Petrově působení v římském sboru v době sepsání listu Římanům se nedovíáme vůbec nic. Do Říma se Petr dostavil až po roce 55-56 a zemřel tam jako mučedník. K Petrově působení je zapotřebí říci, že on sám obec určitě nezaložil, ani zde nepůsobil jako biskup, protože v té době a dále až do roku 140 nebyla hierarchie obce řízena jedním mužem, ale kolegiálním vedoucím grémiem.¹⁰² Theobald dále hovoří o tom, že římská křesťanská obec nežila pospolu jako jedna velká a jediná církev složená z žido-křesťanů a převažujících pohano-křesťanů (Ř 1,5-6; 11,13; 15,15-17), na což Pavel naráží v Ř 15,7 („přijímat se navzájem“). V té době žili křesťané v samostatných a možná i prostorově oddělených *domácích církvích*, které se většinou scházely u jednoho zámožného křesťana v jeho domě.¹⁰³

---

neznal. Svým dopisem s ní uskutečnil první kontakt. Tento jeho postup odlišuje dopis Římanům od všech ostatních dopisů apoštola Pavla. Ty mají především funkci konkrétně doprovázet Pavlem založené obce, přičemž Pavel má zároveň zůstat vedoucí autoritou jako jejich otec (1 K 4,14n). Skrze dopisy se snaží dodat jim na dálku odvalu, napomenout sestry a bratry, zodpovědět aktuální otázky, kárat zlořády a nesprávné vývojové trendy a dohadovat se s protivníky. Pavlovy dopisy tedy nahrazovaly jeho přítomnost v obci, kterou dříve založil. S dopisem Římanům je to ale obráceně: Obec v Římě nebyla založena jím nebo některým z jeho spolupracovníků a žila do té doby bez přímého vztahu k Pavlovi. Přesto měl Pavel na začátku své vlastní misie nepřímý kontakt s Římem díky spolupráci s Priskou a Aquilou, se kterými společně vystavěl obec v Korintu (Sk 18,1nn; srov. 1 K 16,19) a kteří poté misijně působili v Efesu (srov. Sk 18,18n.26), než se za nějaký čas opět vrátili do své domácí obce v Římě (Ř 16,3-5).

¹⁰² Podle: THEOBALD, M. *List Římanům*. Malý stuttgartský komentář, NZ 6, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2002, ISBN 80-7192-433-4, s. 20n.

¹⁰³ Podle: TAMTĚŽ, s. 24. Srov. podle: STUHLMACHER, P. *Der Brief an die Römer*. Das Neue Testament Deutsch, Band 6, překlad autora, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen und Zürich, 1989, ISBN 3-525-51372-0, s. 12n: Bohužel nevíme, kdo přinesl křesťanství do Říma. Při prokazatelně docela značné mobilitě lidí v řecko-římském světě 1. století po Kristu to byli obchodníci a řemeslníci, kteří sem do Říma přicházeli z Jeruzaléma a Antiochie. Možná byl také apoštolský (manželský) pár Andronikus a Junia chválený v Ř 16,7 účasten misíí v Římě. Jako i v jiných velkých městech Středomoří se křesťanská víra v Římě uchytila díky početné skupině zde usídlených židů a díky kolem synagog shromážděným „bohobojným“. Když konečně následkem křesťanské misie došlo v římských synagogách ke vzbouření, vykázal římský císař Claudius přední zastávce těchto nepokojů z města; k nim patřili také Aquila a Priska, na které Pavel narazil v Korintu (srov. Sk 18,2). O Claudiově ediktu referuje římský historik Suetonius ve své Claudiově biografii (§ 25) slovy: Císař Claudius „vykázal z Říma židy, kteří se stále nacházeli v nepokojích kvůli provozování Chresta.“ Výrazem „Chrestus“ není se vši pravděpodobností myšlen římský buřič, nýbrž Ježíš Kristus, jehož jméno přesadili římsí židé do nepokojů. Podle celkem věrohodného datování římského historika Orosiuse (Hist 7,6,15) spadl edikt do r. 49 po Kr. Opatření Claudia mělo pro mladé křesťanství v Římě citelné následky. Jak ukazuje příklad Aquily a Prisky, byli ediktem potrefeni nejen židé, ale také žido-křesťané. Poté, co museli odejít, zůstali především pohano-křesťané ve městě pozadu. Neměli už nyní možnost scházet se pod ochranou židovských náboženských a právních privilegií jako „zvláštní synagoga“ ke společnému shromáždění, nýbrž museli vytvořit vlastní svobodnou společnou obec bez opory židovské synagogy. Byli tím více než dříve bez ochrany vystavováni římské nedůvěře vůči všem formám východní pověry a kromě toho museli dbát na zákaz platný už od Césara (zavražděn r. 44 před Kr.) pro všechny soukromé a veřejné spolky, totiž zdržovat se každé politické nebo quasi-politické agitace. Chyba vůči tomuto zákazu by znamenala okamžité rozpuštění (společné) obce. Jak dokumentuje Ř 16 byli křesťané z Říma i v době sepsání dopisu Římanům organizováni teprve formou jednotlivých domácích obcí; netvořili ještě žádnou celistvou obec, které by Pavel mohl psát. Dopis byl spíše předáván z domácí obce k další domácí obci a tam pokaždé nově předčítán a diskutován. Srov.: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*, EKK VI/1, s. 35.

2.1.1. Místo a doba sepsání listu Římanům

K napsání tak dlouhého a důležitého listu potřeboval apoštol Pavel dostatek času a klidu k přemýšlení. Ten našel nejspíš na přelomu let 55/56 po Kr. ve městě Korintu, v době zimních měsíců. List byl apoštolem Pavlem diktován písaři Terciovi (Ř 16,22) v Gaiově domě (Ř 16,23; srov. 1 K 1,14). V těchto poněkud klidnějších měsících se apoštol Pavel rozhodl o změně svého působení. Došel k přesvědčení, že je potřeba začít hlásat Boží evangelium a zakládat křesťanské obce i na jiných místech než na východě Římské říše (Efez, Filipi, Soluň, Korint): „Nyní však už pro mne není žádné volné pole v těchto končinách,“ (Ř 15,23).¹⁰⁴ Proč Pavel mění místo svého působení? Jednou z odpovědí je, že si sám uvědomil vlastní délku života (tedy čas). Druhá odpověď je Pavlova snaha přinést evangelium až na hranice obývaného světa.¹⁰⁵

Pavlovy informace o obci v Římě v době, kdy diktoval tento list písaři Terciovi (Ř 16,22), nebyly příliš bohaté. Leccos se sice dozvěděl od přátel, manželů Akvily a Priscilly, kteří před svou emigrací z Říma museli do sboru patřit¹⁰⁶, ale i tyto informace byly příliš matné. Sám apoštol Pavel v listě neuvádí nikoho, kdo by mu sdělil závažné zprávy o nesnázích, událostech a protivnících v životě římské církve.

Jedinou výjimku tvoří kapitoly 14 a 15, v nichž se apoštol snaží vysvětlit rozdíly mezi 'slabšími' členy sboru, kteří stále dbali na některé rituální předpisy o jídle a 'silnějšími',

¹⁰⁴ Podle: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 15. Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VII, s. 43n: Podle Ř 15,23n chce Pavel jít z Říma na misie do Španělska a vyprošuje si od adresátů pro tento plán nutnou pomoc. Toto jeho sdělení však zaznívá až na konci dopisu, a proto v něm není možné vidět vlastní cíl dopisu. Podle Ř 1,14n je jeho plánem spíše to, aby Římanům ukázal evangelium tématem Boží spravedlnosti.

¹⁰⁵ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 61.

¹⁰⁶ Podle: *Tamtéž*, s. 77, kde dále píše: „Žid Akvila a jeho žena Priscilla museli být křesťany již před tím, než se na základě Claudiova ediktu museli vystěhovat z Říma (Sk 18,2). Není vyloučeno, že důvodem jejich vypuzení z Říma byl neklid mezi tamním židovstvem vyvolaný křesťanským poselstvím. Z Ř 16,4 a 1 K 16,19 lze usuzovat, co znamenal tento manželský pár svou vírou, péčí a obětavostí pro Pavla i křesťanskou obec v Korintu či potom v Efezu, kam manželé brzy nato přesídlili.“ Srov. podle: STUHLMACHER, P. *Der Brief an die Römer*. S. 13n: Claudiov edikt platil jen během jeho života. Tak se po nástupu vlády jeho následovníka Nera (54-68 po Kr.) mohli vyhnání židé a žido-křesťané poněkud opět do Říma vrátit. Tento návrat vykázaných, mezi něž patřili i manželé Priska a Aquila, postavil křesťany v Římě před nové problémy. Mezitím usazení pohano-křesťané pohlíželi s nechutí na úkol integrovat mezi sebe vracející se žido-křesťany se všemi jejich nezvyklými zvláštnostmi. Kromě toho byli nyní ještě navíc vystaveni kritice těch židů, kteří byli při křesťanské misi vykázaní z Říma. Lidé vracející se z míst svého exilu navíc začali prezentovat část oněch získaných názorů, které se kolem Pavlova evangelia vytvořily v Galacii, Efezu (srov. 2 K 1,8nn se Sk 19,23-20,2), Filipích a Korintu. Přitom nepotkávali jen Pavla a jeho spolupracovníky, ale také proti nim kázající „misionáře“. Pokud v Římě usedli pohano-křesťané byli už částečně informováni o Pavlových misiích, byli to právě tyto domácí obce pronikající s navrátilci v r. 56 po Kr., kterým Pavel píše. Jestliže se měla skutečně zdařit jeho španělská misie, s níž byl odkázán na podporu římských křesťanů (Ř 15,24), musel apoštol svým dopisem vyvrátit nejen do Říma pronikající protivníky, ale zároveň a především přesvědčit křesťany v římských domácích obcích o pravdě svého evangelia. Dopis Římanům je tak viděn více než jen nějaký bojový list; měl být učebním listem, jestliže neměl minout svůj misionářsko-dějinný účel.

kteří na „slabší“ nebrali ohled, za což byli odsuzováni.¹⁰⁷ Tento oddíl je však jediný, který zmiňuje možný nesvár v římské církvi. Podobně Wilckens uvádí, že není možné se domnívat, že tento aktuální konflikt mezi žido- a pohano-křesťany v kapitolách 14,1-15,13 je klíčem k interpretaci dopisu Římanům.¹⁰⁸ Jinak Pavlův list přináší obsáhlé vyučující výklady hlavních témat Pavlova poselství bez jakéhokoliv bezprostředního vztahu k aktuálním záležitostem. Podle kap. 16 je na místě předpokládat, že Pavel poměry v římské obci relativně dobře znal, resp. mohl znát. Pokud ovšem není kap. 16 zbytkem listu do Efezu, což část exegetů předpokládá.¹⁰⁹ Ř 13,1-7 také není bez vztahu k problematice, která byla v Římě aktuální – placení daní. O aktuálním dění v římské obci hovořily kapitoly 14 a 15¹¹⁰, v nichž se Pavel dohadoval o otázce rituálního zákona. Téma obřizky mezi silnými a slabými nelze z této části dopisu vyčíst. Pavel zde spíše rozepisuje a vykládá evangelium Boží spravedlnosti, k jehož zvěstování je povolán jako „apoštol pohanů“ (Ř 11,13) a které má stejnou spásnou moc jak pro židy, tak pro pohany. Přitom Pavlův výklad evangelia je postaven na dialogu *se synagogou*, kdy se Pavel snaží ukázat důvody, které nemají – alespoň přímo – co do činění se sporem mezi silnými a slabými.¹¹¹

Po dlouhou dobu byla Pavlova epištola brána jako jeho vlastní teologický traktát.¹¹² Bornkamm a Theobald uvádějí, že vykladači Písma došli při novém bádání k závěru, že Pavlovy dopisy nejsou teologickými traktáty.¹¹³ Vyučující ráz epištoly Římanům pramení z apoštolova úmyslu představit se dosud neznámé církvi i se svou naukou a získat ji pro svou následující misi na Západě (Ř 15,24).¹¹⁴ Druhý a vlastně první důvod, proč apoštol Pavel psal tento dopis, je jeho vlastní misijní poslání mezi pohany spojené s jeho hlásáním evangelia nezávisle na zákonu, což pro pohany znamená bezpodmínečně plnou účast na Kristu.¹¹⁵

¹⁰⁷ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 94: Jsou zde určité pokusy o doložení, že apoštol Pavel věděl o problémech v římské obci. Jde o případy ohrožení judaistickými bludaři, kvůli kterým se v epištole tak důkladně probírá Pavlovo učení o ospravedlnění a kvůli spiritualistickým bludařům je v listě uváděno důrazné mravní napomenutí. V již zmíněných kapitolách 14 a 15 lze jasně poznat existenciální spor mezi žido-křesťany a pohano-křesťany.

¹⁰⁸ Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 35.

¹⁰⁹ Viz. kapitola 3.5. této práce Struktura listu Římanům, s. 52.

¹¹⁰ Viz. výše pozn. pod čarou č. 107 - STUHLMACHER, P. *Der Brief an die Römer*. S. 13n.

¹¹¹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 35.41n.

¹¹² Podle: *Tamtéž*, s. 94.

¹¹³ Podle: *Tamtéž*. Srov.: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 26, kde dále uvádí, že charakteristika listu jako „dopisu o evangeliu“ nás však nesmí svést k názoru, že máme před sebou něco jako teologicky vytříbený „katechismus“ platný pro všechny časy a místa nebo dokonce dogmatické kompendium křesťanské víry.

¹¹⁴ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 94.

¹¹⁵ Podle: *Tamtéž*, s. 97. Srov.: *Tamtéž*, s. 38: „Obsah Pavlovy zvěsti je, že Bůh posláním svého Krista ukončil židovskou cestu spásy skrze spravedlnost podle zákona a otevřel všem spásu spravedlností z pouhé víry.“

Na základě tohoto svého působení Pavel velmi dobře tuší, že se v Jeruzalémě bude muset zodpovídat a hájit za svou misijní činnost a svou teologii.¹¹⁶ Proto apoštol Pavel píše své rozsáhlé polemické dílo, kde už nejde o spory vyvolané určitou skupinou v daném sboru, ale jde o přípravu na vlastní obhajobu před bratry z Jeruzaléma, kteří mají v této době silně nevyvratitelné představy o židovské spáse.¹¹⁷

Apoštol Pavel svou cestu do Jeruzaléma nevnímá jako klidnou návštěvu. Už z minulé návštěvy Jeruzaléma na apoštolském konventu (asi v roce 48; srov. Ga 2,1-10) velmi dobře ví, že přijetí nebude příliš vřelé. K tomu je důležité si uvědomit, že od první návštěvy už uplynulo asi tak 7-8 let. Lze jen stěží předpokládat, že by se Pavlova osoba a učení staly pro jeruzalémské bratry natolik přijatelnými, že by návštěva proběhla bez vzájemných ostřejších výměn názorů. Bornkamm dále uvádí, že Pavel se pro přísně židovské křesťany stal přímo odpadlíkem, který rozvrací poslušnost zákona, a je tudíž Božím nepřitelem. Z této situace mnohem lépe pochopíme sdělení v Ř 15¹¹⁸, kde Pavel prosí římské křesťany, aby mu pomohli v boji svými přímluvami u Boha, aby byl zachráněn před nevěřícími v Judei a aby Pavlova sbírka byla bratřimi v Jeruzalémě přijata (Ř 15,30-32). Proč, ale Pavel v jedné větě uvádí obojí? Vysvětlení pro tuto formulaci je to, že:

1. Zde šlo o aktuální souvislost osobního ohrožení od židů. Tím se myslí Pavlovo pronásledování na misi od chvíle jeho obrácení ze strany židů (Ga 1,23). Důvod tohoto ohrožení od židů pramenil z Pavlova sebechápání jako ‚apoštola pohanů‘ (Ga 1,13nn) a následného zakládání obcí svobodných od zákona. Pavel sice uzavřel dohodu na apoštolském koncilu (Ga 2,7-9), která mu umožňovala misi k pohanům antiochijským, ale tím misi neskončil a své evangelium vynesl za hranice této dohody. Reakce ze strany židů byla jednoznačná, a to zamezit Pavlově činnosti ve spojení s ničením jeho autority v jím založených obcích. Pavel bojoval proti těmto protivníkům ze všech sil se snahou nenechat své obce v jejich postavení bez zákona padnout do roztržky s jeruzalémskou praobcí. Proto se v dopisu

¹¹⁶ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 97. Srov.: *Tamtéž*: Na s. 100 je uvedeno, že list římské obci není přímo vázán situací ve sboru, kam má Pavel touhu přijít, ale jeho vlastním svědectvím o své misijní činnosti na Západě. Všechno Pavlovo úsilí je nyní zaměřeno na jeruzalémskou prvotní obec s pohledem na dokončení jeho celého apoštolského díla.

¹¹⁷ Podle: *Tamtéž*, s. 99. Srov.: THEOBALD, M. *List Římanům*. Na s. 28 uvádí, že pravého pochopení prvních 11 kapitol listu Římanům dosáhneme jen tehdy, vidíme-li, že nejen římská obec, ale i návštěva jeruzalémského sboru jsou hlavními motivy těchto kapitol. To, co Pavel uvádí k útokům na svou osobu, bude muset přednést i v Jeruzalémě - totiž to, že svým bojem za univerzální otevření evangelia všem národům nechce zničit a znehodnotit jeho zakofenění v *Israeli* a jeho dějinné vyvolení. Z těchto důvodů je Pavlův list jakožto počít z jeho víry současně také přípravou na návštěvu v Jeruzalémě.

¹¹⁸ Podle: *Tamtéž*, s. 95n.

Galatským důrazně odvolává na plné uznání své pohanské misie jeruzalémskými autoritami (Ga 2,1-10) a proto již před samým začátkem sporů s protivníky uložil ve svých obcích peněžní sbírku pro jeruzalémské, kterou mínil naplnit odpovídající závěr apoštolského koncilu (Ga 2,10). Nyní, v situaci boje, získala tato sbírka přímo politický význam: Měla se stát nepřehlédnutelným důkazem oné jednoty židů a pohanů pod evangeliem, jak ji Pavel ve svých obcích zvěstoval a praktikoval.

2. Odmítnutí přinesené sbírky žido-křesťany by pro Pavla znamenalo, že jeruzalémští vůdcové by se mohli postavit na stranu jeho židovských protivníků, kteří se snažili tento Pavlův plán všemi dostupnými prostředky překazit.¹¹⁹ Pavel v doručení sbírky viděl možnost, že se dočká zásadního dialogu s jeruzalémským vedením a uznání své misie bez zachování zákona mezi pohany a tím dosáhne potvrzení jednoty mezi žido- a pohano-křesťany v celé církvi. Z tohoto pohledu je srozumitelné, že se pojišťuje podporou skrze přímělu Římanů (Ř 15,30).¹²⁰
3. Pavel se ve svém dopise pohano-křesťanům v Římě snaží vést dialog se židy (až k Ř 11 a až ke zdůraznění Jeruzaléma v Ř 15,27). Tímto vystavěním témat mají být oslabeny argumenty proti jeho pohano-křesťanské misii, které proti němu budou předneseny v Jeruzalémě, ale také v Římě, kde dochází k výhradám vůči jeho osobě. Obě místa jsou pro Pavla obavou a nejistotou z pohledu jeho budoucí misie. V této situaci Pavel píše svůj poslední dopis, který je zároveň přípravou na jeho obhajovací řeč v Jeruzalémě a kázání v Římě.¹²¹

¹¹⁹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/1, s. 45n.

¹²⁰ Podle: *Tamtéž*, s. 46n.

¹²¹ Podle: *Tamtéž*.

3. Exegeze Ř 8,1-17

3.1. Srovnání překladů

Pro exegezi a srovnání překladů jsem použil šest verzí Písma svatého: Westcott and Hort Nt (řecky; dále jen WHO)¹²², Revidierte Elberfelder (1993; Germany; ELB)¹²³, Bibli kralickou (1613; BKR)¹²⁴, Český ekumenický překlad (1985; ČEP)¹²⁵, překlad Bible české NZ (1925; BČE)¹²⁶ a překlad od Dr. Petřů (1970; P)¹²⁷.

Verš 1

WHO: Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ

(Naprosto ne už tedy odsouzení těm v Kristu Ježíši.)

ELB: Also *gibt es* jetzt keine Verdammnis für die, die in Christus Jesus sind.

(Tedy neexistuje nyní žádné odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši.)

BKR: A protož neníť již žádného odsouzení těm, kteříž jsou v Kristu Ježíši, totiž nechodícím podle těla, ale podle Ducha.

ČEP: Nyní však není žádného odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši,

BČE: Žádného tedy zavržení není již pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši, kteří nežijí podle těla.

P: A proto už nemůže být řeči o nějakém odsouzení u těch, kdo jsou spojeni s Kristem Ježíšem.

Verš 2

WHO: ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν σε ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.

(neboť zákon Ducha života v Kristu Ježíši osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.)

ELB: Denn das Gesetz des Geistes des Lebens in Christus Jesus hat dich freigemacht von dem Gesetz der Sünde und des Todes.

(Neboť zákon Ducha života v Kristu Ježíši osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.)

¹²² CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyright 1998. LLC. WHO Westcott and Hort Nt (řecky).

¹²³ CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyright 1998. LLC. ELB Revidierte Elberfelder (1993. Germany).

¹²⁴ CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyright 1998. LLC. BKR Bible kralická (1613).

¹²⁵ CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyright 1998. LLC. ČEP Český ekumenický překlad (1985).

¹²⁶ Bible česká. Knihy Nového zákona, přeložil: Dr. SÝKORA, J. L. Praha, 1923, Ř 8,1-17.

¹²⁷ Nový zákon, přeložil: Dr. Petřů, O. M., O.P. Katol. nakladatelství COR JESU, Český Těšín, 1992, Ř 8,1-17.

BKR: Nebo zákon Ducha života v Kristu Ježíši, vysvobodil mne od zákona hřícha a smrti.

ČEP: neboť zákon Ducha, který vede k životu v Kristu Ježíši, osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.

BČE: Neboť zákon ducha oživujícího osvobodil mě v Kristu Ježíši od zákona hříchu a smrti.

P: Vždyť zákon Ducha, který dává život, osvobodil tě od zákona podněcujícího ke hříchu a vedoucího ke smrti, protože jsi byl připojen ke Kristu Ježíši.

Verš 3

WHO: Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἐν τῇ σαρκί,

(Neboť neschopnost (slabost, nemožnost) zákona skrze obléknutí těla Bůh svého Syna poslal v podobě těla hříchu a pro hřích odsoudit hřích v těle,)

ELB: Denn das dem Gesetz Unmögliche, weil es durch das Fleisch kraftlos war, *tat* Gott, indem er seinen eigenen Sohn in Gestalt des Fleisches der Sünde und für die Sünde sandte und die Sünde im Fleisch verurteilte,

(Neboť to, co bylo zákonu nemožné, protože byl slabý skrze tělo, učinil Bůh, zatímco on svého vlastního Syna v podobě těla hříchu a pro hřích poslal a hřích v těle odsoudil.)

BKR: Nebo seč nemohl býti Zákon, byv mdlý pro tělo, Bůh poslav Syna svého v podobnosti těla hřícha, a to příčinou hřícha, odsoudil hřích na těle,

ČEP: Bůh učinil to, co bylo zákonu nemožné pro lidskou slabost: Jako oběť za hřích poslal svého vlastního Syna v těle, jako má hříšný člověk, aby na lidském těle odsoudil hřích,

BČE: Co totiž nemožno bylo zákonu, poněvadž byl slabý skrze tělo, (to způsobil) Bůh: poslav Syna svého v podobě těla hříchu a pro hřích, odsoudil ten hřích na těle,

P: Neboť na co Zákon nestačil, protože byl bezmocný kvůli tělu, to vykonal Bůh: poslal svého Syna, aby hřích zničil; a on vzal na sebe tělo, jako mají hříšní lidé, (Bůh) pak na jeho těle hřích odsoudil k zničení.

Verš 4

WHO: ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῆ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.

(aby právní nárok (spravedlnost) zákona naplněn v nás, kteří ne podle těla žijeme (chodíme), ale podle Ducha.)

ELB: damit die Rechtsforderung des Gesetzes erfüllt wird in uns, die wir nicht nach dem Fleisch, sondern nach dem Geist wandeln.

(Tím bude splněn právní požadavek zákona v nás, kteří ne podle těla, nýbrž podle Ducha putujeme.)

BKR: Aby spravedlnost Zákona vyplněna byla v nás, kteříž nechodíme podle těla, ale podle Ducha.

ČEP: a aby tak spravedlnost požadovaná zákonem byla naplněna v nás, kteří se neřídíme svou vůlí, nýbrž vůlí Ducha.

BČE: aby spravedlnost zákona naplnila se v nás jakožto těch, kteří nežijeme podle těla, nýbrž podle ducha.

P: Tak se u nás mělo vyplnit všecko, co Zákon předpisuje, protože nežijeme podle těla, ale podle Ducha.

Verš 5

WHO: οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος.

(ti tedy podle těla vskutku to tělesné myslí, avšak ti podle Ducha to duchovní.)

ELB: Denn die, die nach dem Fleisch sind, sinnen auf das, was des Fleisches ist; die aber, die nach dem Geist sind, auf das, was des Geistes ist.

(Neboť ti, kteří jsou podle těla, přemýšlejí nad tím, co je tělesné; ti ale, kteří jsou podle Ducha, nad tím, co je duchovní.)

BKR: Ti zajisté, kteříž jsou podle těla živi, chutnají to, což jest těla, ale ti, kteříž jsou živi podle Ducha, oblibují to, což jest Ducha.

ČEP: Ti, kdo dělají jen to, co sami chtějí, tíhnou k tomu, co je tělesné; ale ti, kdo se dají vést Duchem, tíhnou k tomu, co je duchovní.

BČE: Neboť ti, kteří jsou podle těla, obmýšlejí věci tělesné, ti však, kteří jsou podle ducha, (obmýšlejí) věci duchovní.

P: Kdo žijí, jak chce tělo, usilují jen o věci tělesné; kdo však žijí, jak chce Duch, o věci duchovní.

Verš 6

WHO: τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη·

(tedy myšlení těla smrt, avšak myšlení Ducha život a pokoj.)

ELB: Denn die Gesinnung des Fleisches ist Tod, die Gesinnung des Geistes aber Leben und Frieden,

(Neboť smýšlení těla je smrt, smýšlení Ducha ale život a pokoj.)

BKR: Nebo smýšlení těla jest smrt, smýšlení pak Ducha život a pokoj,

ČEP: Dát se vést sobectvím znamená smrt, dát se vést Duchem je život a pokoj.

BČE: Smýšlení těla totiž jest smrt, smýšlení ducha však život a pokoj,

P: Snahy lidí žijících tělu vedou ke smrti, snahy lidí žijících duchu k životu a k pokoji.

Verš 7

WHO: διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται

(protože myšlení těla nepřátelství Bohu, a tedy zákonu Božímu nepodřízeno ani nemožno (nemá sílu).)

ELB: weil die Gesinnung des Fleisches Feindschaft gegen Gott ist, denn sie ist dem Gesetz Gottes nicht untertan, denn sie kann das auch nicht.

(Protože smýšlení těla je nepřátelství vůči Bohu, neboť není zákonu Božímu podřízeno, neboť to také nemůže.)

BKR: Protože smýšlení těla jest nepřátelské Bohu; nebo Zákonu Božímu není poddáno, a aniž hned může býti.

ČEP: Soustředění na sebe je Bohu nepřátelské, neboť se nechce ani nemůže podřítit Božímu zákonu.

BČE: (to proto), poněvadž smýšlení těla jest nepřitelem Bohu, neboť nepoddává se zákonu Božímu, ba ani (poddati se) nemůže,

P: Proto snahy lidí tělesných stojí k Bohu nepřátelsky, neboť nejsou - ba ani být nemohou - podřízeny Božímu zákonu.

Verš 8

WHO: οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται.

(však ti v těle vskutku Bohu líbit se nemohou.)

ELB: Die aber, die im Fleisch sind, können Gott nicht gefallen.

(Ti ale, kteří jsou v těle, se nemohou Bohu líbit.)

BKR: Protož ti, kteříž jsou v těle, Bohu se líbiti nemohou.

ČEP: Ti, kdo žijí jen z vlastních sil, nemohou se líbit Bohu.

BČE: a ti, kteří jsou v těle, nemohou se líbiti Bohu.

P: Kdo žijí svému tělu, nemohou se Bohu líbit.

Verš 9

WHO: Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλὰ ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δὲ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ.

(Vy ale nejste v těle, ale v Duchu, jestliže vskutku Duch Boží přivlastněn vámi. Jestliže ale někdo Ducha Kristova nemá, ten není jeho.)

ELB: *Ihr* aber seid nicht im Fleisch, sondern im Geist, wenn wirklich Gottes Geist in euch wohnt. Wenn aber jemand Christi Geist nicht hat, der ist nicht sein.

(Vy ale nejste v těle, nýbrž v Duchu, jestliže skutečně Boží Duch ve vás bydlí. Jestliže ale někdo Kristova Ducha nemá, ten není jeho.)

BKR: Vy pak nejste v těle, ale v Duchu, poněvadž Duch Boží přebývá v vás. Jestližeť pak kdo Ducha Kristova nemá, tenť není jeho.

ČEP: Vy však nejste živi ze své síly, ale z moci Ducha, jestliže ve vás Boží Duch přebývá. Kdo nemá Ducha Kristova, ten není jeho.

BČE: Vy však nejste v těle, nýbrž v duchu, ačli Duch Boží přebývá ve vás; jestliže však někdo nemá Ducha Kristova, ten není jeho.

P: Ale vy žijete ne podle těla, ale podle Ducha, jestliže skutečně ve vás Duch Boží přebývá. Kdo totiž nemá Kristova Ducha, ten není jeho.

Verš 10

WHO: εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην.

(Jestliže ale Kristus ve vás, dílem tělo mrtvé pro hřích, dílem duch život pro spravedlnost.)

ELB: Ist aber Christus in euch, so ist der Leib zwar tot der Sünde wegen, der Geist aber Leben der Gerechtigkeit wegen.

(Je-li ale Kristus ve vás, tak je tělo sice mrtvé kvůli hříchu, duch (křesťana má) ale život kvůli spravedlnosti.)

BKR: A jest-liť Kristus v vás, tedy ať tělo umrtveno jest pro hřích, však duch (křesťana) živ jest pro spravedlnost.

ČEP: Je-li však ve vás Kristus, pak vaše tělo sice podléhá smrti, protože jste zhřešili, ale Duch dává život, protože jste ospravedlněni.

BČE: Ale je-li Kristus ve vás, tělo sice jest mrtvé pro hřích, duch (křesťana) však žije pro ospravedlnění.

P: Je-li však Kristus ve vás, tělo je mrtvé pro hřích, ale Duch je život pro spravedlnost.

Verš 11

WHO: εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν.

(Jestliže ale Duch toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých, přivlastněný vámi, ten, kdo vzkřísil Krista z mrtvých, oživí (přivede k životu) také smrtelná (lidská) těla vaše skrze (pro, kvůli) toho bydlícího tam (zde) Ducha ve vás.)

ELB: Wenn aber der Geist dessen, der Jesus aus den Toten auferweckt hat, in euch wohnt, so wird er, der Christus Jesus aus den Toten auferweckt hat, auch eure sterblichen Leiber lebendig machen wegen seines in euch wohnenden Geistes.

(Jestliže ale Duch toho, kdo Ježíše vzkřísil z mrtvých, ve vás bydlí, tak on, který Krista Ježíše vzkřísil z mrtvých, oživí také vaše smrtelná těla kvůli svému Duchu bydlícímu ve vás.)

BKR: Jestližeť pak Duch toho, kterýž vzkřísil Ježíše z mrtvých, přebývá v vás, ten, kterýž vzkřísil Krista z mrtvých, obživí i smrtelná těla vaše, pro přebývajícího Ducha jeho v vás.

ČEP: Jestliže ve vás přebývá Duch toho, který Ježíše vzkřísil z mrtvých, pak ten, kdo vzkřísil z mrtvých Krista Ježíše, obživí i vaše smrtelná těla Duchem, který ve vás přebývá.

BČE: A přebývá-li ve vás Duch toho, jenž vzkřísil z mrtvých Ježíše, zajisté ten, jenž vzkřísil Krista Ježíše, oživí také smrtelná těla vaše pro svého Ducha, jenž přebývá ve vás.

P: A když sídlí ve vás Duch toho, který z mrtvých vzkřísil Ježíše, ten, který vzkřísil z mrtvých Krista Ježíše, probudí k životu i vaše smrtelné tělo svým Duchem, který ve vás sídlí.

Verš 12

WHO: Ἔρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν,
(Pak (dále) tedy (v každém případě), bratři, dlužni jsme nikoli tělu podle těla žít,)

ELB: So sind wir nun, Brüder, nicht dem Fleisch Schuldner, um nach dem Fleisch zu leben;

(Tak jsme nyní, bratři, dlužníci ne těla, abychom podle těla žili;)

BKR: A takž tedy, bratři, dlužníciť jsme ne tělu, abychom podle těla živi byli.

ČEP: A tak, bratři, jsme dlužni, ale ne sami sobě, abychom museli žít podle své vůle.

BČE: Nuže bratři, jsme povinni nikoli tělu, abychom podle těla žili.

P: Nuže, bratři, nejsme vázáni povinnostmi k tělu, že bychom museli žít, jak chce tělo.

Verš 13

WHO: εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε.

(jestliže totiž podle těla žijete, chcete (očekáváte) zemření (odsouzení k smrti). Jestliže ale ducha jednání (praxe) těla usmrcujete, budete žít.)

ELB: denn wenn ihr nach dem Fleisch lebt, so werdet ihr sterben, wenn ihr aber durch den Geist die Handlungen des Leibes tötet, so werdet ihr leben.

(neboť jestliže žijete podle těla, tak budete umírat, jestliže ale skrze Ducha usmrcujete jednání těla, tak budete žít.)

BKR: Nebo budete-li podle těla živi, zemřete; pakli byste Duchem skutky těla mrtvili, živi budete.

ČEP: Vždyť žijete-li podle své vůle, spějete k smrti; jestliže však mocí Ducha usmrcujete hříšné činy, budete žít.

BČE: Neboť žijete-li podle těla, zemřete; jestli však duchem kony těla umrtvujete, budete žít.

P: Žijete-li totiž tak, jak chce tělo, musíte umřít; jestliže však s pomocí Ducha ničíte záludnosti těla, budete žít.

Verš 14

WHO: ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν.

(kteří totiž Duchem Božím vedeni, ti synové Boží jsou.)

ELB: Denn so viele durch den Geist Gottes geleitet werden, die sind Söhne Gottes.

(Neboť tak mnozí budou provázeni Duchem Božím, kteří jsou synové Boží.)

BKR: Nebo kteřížkoli Duchem Božím vedeni bývají, ti jsou synové Boží.

ČEP: Ti, kdo se dají vést Duchem Božím, jsou synové Boží.

BČE: vždyť všichni ti, kteří se dávají vésti Duchem Božím, jsou synové Boží.

P: Neboť všichni, kdo se dávají vést Božím Duchem, jsou Boží děti.

Verš 15

WHO: οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον ἀλλὰ ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββα ὁ πατήρ.

(Nepřijali jste totiž ducha otroctví znovu (ještě jednou, podruhé, nazpět) pro strach, ale přijali jste Ducha synovství, ve kterém křičíme (hlasitě voláme) Abba, Otče.

ELB: Denn ihr habt nicht einen Geist der Knechtschaft empfangen, wieder zur Furcht, sondern einen Geist der Sohnschaft habt ihr empfangen, in dem wir rufen: Abba, Vater!

(Neboť jste nepřijali Ducha otroctví, opět ke strachu, nýbrž jste přijali Ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče!)

BKR: Nepřijali jste zajisté Ducha služby opět k bázni, ale přijali jste Ducha synovství, v němžto voláme Abba, totiž Otče.

ČEP: Nepřijali jste přece Ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž přijali jste Ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče!

BČE: Neboť nepřijali jste ducha služebnosti, abyste se zase strachovali, nýbrž přijali jste ducha synovství, ve kterém voláme: „Abba, Otče!“

P: Nedostalo se vám přece od Ducha daru, jaký patří k otrockému stavu, že byste museli zase znova žít ve strachu. Dostali jste však dar, který přísluší stavu těch, kdo byli přijati za vlastní, a proto můžeme volat: >Abba, Otče!<

Verš 16

WHO: αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.

(tak Duch spolusvědčí duchu našemu, že jsme děti Boží.)

ELB: Der Geist selbst bezeugt *zusammen* mit unserem Geist, daß wir Kinder Gottes sind.

(Duch sám dosvědčuje spolu s naším duchem, že jsme děti Boží.)

BKR: A tenť Duch osvědčuje duchu našemu, že jsme synové Boží.

ČEP: Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti.

BČE: Ano i Duch vydává svědectví s duchem naším, že jsme dítkami Božími.

P: Spolu s naším duchem to potvrzuje sám Duch, že jsme Boží děti.

Verš 17

WHO: εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἶπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.

(Jestliže ale děti, také dědicové, dědicové vskutku (ovšem, opravdu) Boží, spoludědicové ale Kristovi, jestliže vskutku spolutrpite, abychom spolu byli velebeni.

ELB: Wenn aber Kinder, so auch Erben, Erben Gottes und Miterben Christi, wenn wir wirklich mitleiden, damit wir auch mitverherrlicht werden.

(Když ale děti, tak také dědicové, dědicové Boží a spoludědicové Krista, jestliže skutečně spolutrpite, čímž také budeme spoluoslaveni.)

BKR: A jestliže synové, tedy i dědicové, dědicové zajisté Boží, spolu pak dědicové Kristovi, však tak, jestliže spolu s ním trpíme, abychom spolu i oslaveni byli.

ČEP: A jsme-li děti, tedy i dědicové - dědicové Boží, spoludědicové Kristovi; trpíme-li spolu s ním, budeme spolu s ním účastni Boží slávy.

BČE: Jsme-li však dítkami, (tedy) i dědici, dědici Božími a spoludědici Kristovými, ačli spolu s ním trpíme, abychom s ním i oslaveni byli.

P: Když však děti, dostane se nám dědictví: dědictví od Boha a spoludědictví s Kristem. Musíme ovšem jako on trpět, abychom tak mohli spolu s ním dojít slávy.

Verš 1 - je ve všech překladech kromě P shodný, jen překlady BKR a BČE přidávají dodatek. Petřů namísto „jsou v Kristu Ježíši“ překládá „jsou spojeni s Kristem Ježíšem“. Myslím si, že obrat „v KJ“ sahá více do hloubky, neboť předložku ἐν lze překládat také „uvnitř KJ“ „do KJ“, v jeho podstatě; je to bytostné spojení. Kdežto výraz dr. Petřů „jsou spojeni s KJ“ tuto hloubku zcela nevystihuje („jsou spojeni s“ – vnější spojení, mohou se rozpojit). BČE oproti jiným překladům používá „zavržení“ oproti „odsouzení“.

Verš 2 - výraz „zákon Ducha života“ z řeckého originálu je v různých překladech různě opsán, aniž by se změnil jeho význam. V BČE a P však můžeme zaznamenat drobný posun v obratu „zákon ducha oživujícího“, který předpokládá aktivní zásah samotného Ducha, „který dává život“ (P) tam, kde není. Zatímco WHO, ELB, ČEP a P uvádějí, že zákon Ducha života osvobodil „tě“, BKR a BČE překládají osvobodil „mne/mě“. Zajímavé je všimnout si překladu BČE v souvislosti s určením „v Kristu Ježíši“, které nenásleduje jako u ostatních překladů po skupině „zákon Ducha života“, ale je umístěn až za „osvobodil mě“. Není jasné, zda se výraz „v KJ“ vztahuje ke „mě“ („mě“, který stojím „v KJ“) nebo zda se vztahuje k oživujícímu duchu („zákon ducha oživujícího v KJ“). Petřů vysvětluje výraz „zákon hříchu a smrti“ tím, že přidává

k přivlastkům „hříchu“ a „smrti“ přídavná jména „podněcujícího ke“ a „vedoucího ke“. Tím objasňuje, že zákon sám není zlý a hříšný, ale tím, že „podněcuje ke hříchu“, „vede ke smrti“. Osvobození od tohoto zákona přichází podle P proto, „protože jsi byl připojen ke Kristu Ježíši“.

Verš 3 - Zatímco originál, ELB, BKR, BČE a P mluví o „nemožnosti“ či „slabosti“ zákona „skrze/pro/kvůli tělu“, ČEP překládá „pro lidskou slabost“. WHO, ELB a BČE hovoří o tom, že „Bůh svého Syna poslal v podobě těla hříchu a pro hřích“; BKR namísto „pro hřích“ píše „příčinou hřícha“; ČEP místo „v podobě těla“ překládá „v těle, 'jako' má hříšný člověk“ a místo „pro hřích“ čteme „jako oběť za hřích“. P místo „pro hřích“ vykládá „aby hřích zničil“ a „v podobě těla hříchu“ je opsáno „a on vzal na sebe tělo, jako mají hříšní lidé“. U P lze vnímat silný důraz na absolutní konec vlády hříchu, když čteme „Bůh ... odsoudil ... ke zničení“.

Verš 4 - vzácně se shoduje ve všech překladech, až na dvě výjimky:

a) Petřů je opět originální v překladu.

b) Zatímco spojení *μη κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα* je doslova správně překládáno jako „nežijeme podle těla, ale podle Ducha“ (WHO, BČE, P), „neputujeme podle těla, nýbrž podle Ducha“ (ELB), „nechodíme podle těla, ale podle Ducha“ (BKR), překládá ČEP „neřídíme se svou vůlí, nýbrž vůlí Ducha“.

Verš 5 - WHO, ELB, BKR, BČE uvádějí „ti, kdo jsou (živi) podle těla/podle Ducha“; P překládá „žijí, jak chce tělo/Duch“. Další drobná odchylka je v použití sloves: WHO, ELB a BČE používají podle těla nebo Ducha „myslí“; BKR uvádí „chutnají/oblubují“; ČEP pak „tíhnou“ a P „usilují“.

Verš 6 - zde se odlišuje ČEP, když místo „smýšlení těla/Ducha“, které se vyskytuje u ostatních, překládá „dát se vést sobectvím/Duchem“ a P, který píše „snahy lidí žijících tělu/duchu vedou...“.

Verš 7 - opět pozorujeme shodu s originálem u ELB, BKR a BČE, které uvádí, že „smýšlení těla“ je buď „nepřátelství“, nebo „nepřátelské“ (vůči) Bohu; ČEP překládá „soustředění na sebe“; P pak „snahy lidí tělesných“. Výraz „není a ani nemůže být podřizeno“ najdeme kromě řeckého textu v ELB, BKR („poddáno“), BČE a P. ČEP hovoří o tom, že soustředění na sebe se Božím zákonu podřídít „nechce“ a „nemůže“. Sloveso „nechce“ ukazuje na aktivní a vědomé odmítnutí Boží nabídky. Na rozdíl od ostatních verzí, kde není jasné, *proč* smýšlení těla „není“ a „nemůže být“ podřizeno, zde se ukazuje, že je to *proto, protože* „nechce“.

Verš 8 - v první části verše se vyskytují rozdíly – WHO na začátku verše překládá „však ti“; ELB „Ti ale“; BKR „Protož ti“; BČE „a ti“; ČEP místo „ti, kdo jsou v těle“ uvádí „ti, kdo žijí jen z vlastních sil“; P „kdo žijí svému tělu“. Ve druhé části vcelku panuje shoda.

Verš 9 - v první části WHO se píše, že „Duch Boží přivlastněn vámi“; ELB „Boží Duch ve vás bydlí“; BKR, ČEP, BČE a P „ve vás přebývá“; ČEP zde navazuje na předchozí verš slovy „...nejste živi ze své síly, ale z moci Ducha“; WHO, ELB a P zdůrazňují skutečnost přebývání Ducha ve věřících; BKR namísto všude jinde uvedené spojky „jestliže“ používá „poněvadž“. Druhá část verše se ve všech překladech shoduje.

Verš 10 - WHO používá dvě stejná slova „dílem – dílem“; ELB, ČEP, BČE: „sice - ale“/„ač - však“; P vynechává tato spojení. WHO, ELB, BKR, BČE a P: „tělo je mrtvé/umrtveno pro/kvůli hříchu“; ČEP: „vaše tělo sice podléhá smrti, protože jste zhřešili“ (se snahou dovysvětlit onu situaci). WHO a ELB: „duch život pro/kvůli spravedlnosti“; BKR: „duch živ jest pro spravedlnost; BČE: „duch žije pro ospravedlnění“; P: „Duch je život pro spravedlnost.“

Verš 11 - WHO píše, že Duch je „přivlastněn vámi“; u ELB a P najdeme „sídlí ve vás“; BKR, ČEP a BČE předkládají „prebývá ve vás“. WHO a BKR překládají „vzkřísil Krista“; ostatní přidávají „Krista Ježíše.“ Rozdíly také nalezneme v použití předložek ve spojení se slovem „Duch“ - ELB „pro jeho/svého Ducha“; BKR a BČE „Ducha“; ČEP „Duchem“; P „svým Duchem“. Duch ve všech případech přebývá ve věřících. Ve všech verších je uváděno, že Bůh „vzkřísil“ (v minulosti) a „oživí“ i vás (v budoucnu).

Verš 12 - začíná jako důsledek předchozího verše: WHO „dále tedy“; ELB, BKR a ČEP „a tak“; BČE a P „nuže“. Zatímco WHO píše, že „dlužni jsme nikoli tělu“, uvádí ELB, BKR a ČEP, že „jsme dlužni, ale ne sami sobě“; BČE „jsme povinni nikoli tělu“ a P „nejsme vázání povinnostmi k tělu“. „Podle těla“ žít je uvedeno v WHO, ELB, BKR a BČE. ČEP a P překládají „abychom museli žít podle své vůle/jak chce tělo“. Je zde kladen větší důraz na to, že tělo už nám nadále nemá právo poroučet, protože mu nejsme dlužni. My už podle těla žít „nemusíme“ – kdo žije, ten tak žít „chce“. Dříve jsme museli, ale „nyní“ (od nynějška) je to jinak.

Verš 13 - WHO, ELB, ČEP, BČE a P hovoří v přítomném čase: „jestliže žijete“; BKR je v budoucím čase: „budete-li ... živi“. Výraz „podle těla“ je v WHO, ELB, BKR, a BČE

nahrazen „podle své vůle“ a v P „tak, jak chce tělo“. Zajímavé je upozornit v originále na vyskytující se sloveso μέλλετε, které kromě „očekáváte“ lze přeložit i jako „chcete“.

Verš 14 - u WHO je první část verše v přítomném čase „kteří totiž ... vedeni“; ostatní překlady jsou v první části v čase budoucím - ELB „mnozí budou provázeni“; BKR „vedeni bývají“ a ČEP, BČE a P „dají/dávají vést“. Druhá část vychází z první části a je jejím důsledkem - „ti synové Boží jsou“; P „jsou Boží děti“.

Verš 15 - WHO, ELB, BKR a BČE potvrzují „nepřijali jste“; P „nedostalo se“. Spojení u WHO „ducha otroctví znovu pro strach“ se shoduje s ELB, ČEP a P; BKR používá „Ducha služby opět k bázni“ a BČE „ducha služebnosti, ...strachovali“. V druhé části čteme u WHO, ELB, BKR, ČEP a BČE „přijali jste Ducha synovství“; P více rozvádí danou pasáž „kdo byli přijati za vlastní“. Dále WHO a BČE „ve kterém křičíme (hlasitě voláme)/voláme“; ELB a ČEP „v němž voláme“ a P „můžeme volat“. WHO, ELB, BČE a P „Abba, Otče“ a BKR „Abba, totiž Otče!“

Verš 16 - Činnost Ducha v WHO, BKR a ČEP „duchu našemu“, ELB, BČE a P „naším duchem“ je ta, že v WHO „spolusvědčí“; v ELB, ČEP „dosvědčuje/spolu“; v BKR „osvědčuje“; v BČE „vydává svědectví s“ a v P „spolu potvrzuje“. „Že jsme děti Boží“ najdeme u WHO, ELB, BČE a P; BKR píše „že jsme synové Boží“.

Verš 17 - V řeckém textu je kladen větší důraz na potvrzení role dětí „jestliže ale děti“, a to dvěma použitím slova „vskutku“, které se dále vyskytuje v podobné verzi v BKR „a jestliže synové ... zajisté/však tak“. U ELB „.../skutečně“; ČEP „.../...“; BČE „však/ačli“; P „však/ovšem“. Závěrečná část je v čase budoucím - WHO „abychom spolu byli velebeni“; ELB, BKR a BČE „budeme spolu oslaveni/spolu i oslaveni byli/s ním i oslaveni byli“; ČEP „s ním účastni Boží slávy“ a P „s ním dojit slávy“. Můj vlastní překlad tohoto verše je: Jestliže ale děti, tak také dědicové, dědicové Boží a spoludědicové Kristovi, jestliže spolu s ním trpíme, abychom spolu s ním ve slávě Boží byli.

3.1.1. Závěr

Při srovnání jednotlivých překladů vybraného textu jsem našel určité rozdíly ve skladbách vět a v posunu významu některých slov:

1. Překlad, který se nejvíce shoduje s původním řeckým textem, je překlad německý.

Ten se s řeckou verzí shoduje ve vv.1.2.4.5.6.7.12.13.

2. Druhý nejbližší text je BKR (vv. 4.6.7.12.)
3. Třetí nejbližší text je BČE (vv. 6.7.16.)
4. ČEP (vv.1.14.)
5. Překlad dr. Petru je ve srovnání s originálním textem ze všech překladů nejdále. Dle mého názoru je to proto, že daný překlad je ovlivněn předcházející exegezí. Velmi dobře je to vidět na skladbě a času každého verše.
6. Zjistil jsem také určité rozdíly a posuny přeloženého textu vůči originálnímu, které nevznikly náhodou. Jsou podmíněny dobou, ve které byly překlady provedeny - stavem tehdejšího vědeckého bádání v oblasti exegeze a také dobovou skladbou jazyka. Nelze také opominout, že každý překlad je zároveň i výkladem. Učenci každé doby měli jistě snahu přeložit text do podoby srozumitelné pro současného „obyčejného“ člověka, avšak zároveň zachovat co nejvěrnější původní smysl, jaký originální text skrýval. Jedním z mnoha příkladů vývoje textu v českých překladech je např. v.3 (BKR, ČEP, BČE).

3.2. Forma

Celý list Římanům je nadiktován formou dopisu, který v sobě nese známky apoštolova odkazu - Pavel je na konci jedné etapy své práce a chce shrnout své myšlenky a zkušenosti z budování církve v zájmu její jednoty a misijní schopnosti. To, že Pavel používá rétorických prostředků běžných v tehdejších filozofických a zejména morálně filozofických diskurzech¹²⁸, činí proto, aby se tak jeho adresáté (čtenáři listu) stali účastníky rozhovoru. Jedná se o tzv. diatriby¹²⁹, které byly rozšířeny mezi kynickými a stoickými filozofy.¹³⁰

¹²⁸ Podle: POKORNÝ, P. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Vyšehrad : Praha, 1993, s. 208. ISBN 80-7021-052-4, s. 208.

¹²⁹ WWW:<<http://www.mcputna.cz/www/?knihy/ukazka>, *Chvála chvály*: Již antická literatura měla v oblibě žánr zvaný diatribé, „doslovně přeloženo a vyloženo jako ‘prodlévání’ či ‘meškání’, v přijatém smyslu pak ‘rozprava’“. Nejpriznačnějším rysem diatriby je míšení vážného s nevážným. O závažných tématech – život nebo smrt, láska nebo manželství, svoboda vnější nebo niterná, bohové, bůh nebo Bůh – diatriba rozprávěla rozmarně, s řečnickými otázkami a pohoršenými či nadšenými výkřiky s přeplývavou hojností příměrů, citátů, anekdot, přísloví, odboček a nečekaných přechodů kamsi jinam a zase zpět.“

¹³⁰ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*.S. 94n: Právě v listě Římanům se objevuje větší množství živého vyučovacího stylu, tzv. diatribé. Jedná se o styl, kde místo soustavného vyvozování myšlenek se kladou otázky a protiotázky, které uvádějí kritické námítky nebo i rozhořčená odmítnutí ze stanoviska osloveného, aby se zase novými odpověďmi, nově kladenými otázkami a pointovanými větami znovu apelovalo na jeho porozumění (Ř 3,1.9; 4,1; 6,1).

Dopis Římanům pojednává o Boží spravedlnosti, a to všemi kapitolami (A. Schlatter, E. Käsemann, U. Wilckens, ad.). Pavel ho ale nepíše jako pojednání, které by nebylo vázané na konkrétní situaci, nýbrž formou důrazného dialogu s římskými křesťany o obsahu a pravých dimenzích svého evangelia, které bylo pravděpodobně až do Říma kritizováno žido-křesťany a židy.¹³¹

Pavel píše svůj dopis Římanům s tónem, ve kterém se snaží od první až do poslední kapitoly téměř úmyslně vyjádřit křesťanům z Říma pochvalu, která jim příslušela podle jejich vysokého postavení víry známého v celém starém světě (srov. např. Ř 1,8nn; 6,17; 7,1; 15,14n; 16,17-19). Současně argumentuje tak, že jeho výklad se jeví jako očividný a shodný s věděním o víře římských křesťanů, zatímco tvrzení jeho odpůrců nejsou nic jiného než pomluvy a omyly, které s tradicí víry platící v Římě mají do činění jen málo nebo vůbec nic. Můžeme to říci proto, že za rétorickými otázkami, které jsou v argumentaci apoštola stále znovu oživované tzv. diatribami, probleskují kritické námítky, které byly vůči Pavlovu zvěstování evangelia předloženy z protivníkovy strany.¹³²

Bornkamm k tomuto tématu uvádí, že existují pokusy doložit, že list Římanům přece jen prozrazuje určitou znalost poměrů v obci. Tuto Pavlovu znalost přičítám jeho vlastní zkušenosti zakládání obcí, boji vůči protivníkům a zprávám manželů Prisky a Aquily.

¹³¹ Podle: STUHLMACHER, P. *Der Brief an die Römer*. S. 14n: Dialog se synagogou, který zde Pavel vede a do něhož zahrnuje čtenáře svého dopisu, je ryzí dialog (Právě proto se apoštol v 3,31 ptá: „To tedy vírou rušíme zákon? Naprosto ne!“ nebo v 6,1: „Máme dále žít v hříchu, aby se rozhojnila milost? Naprosto ne!“ nebo v 7,7nn: „... zákon je hříšný? Naprosto ne! ... Zákon je tedy sám v sobě svatý a přikázání svaté, spravedlivé a dobré.“

¹³² Podle: *Tamtéž*, s. 13.11: Jedná se o žido-křesťany, kteří se na apoštolském koncilu v Jeruzalémě v r. 48 po Kr. nemohli prosadit proti Pavlovi a Barnabášovi (srov. Ga 2,3n; Sk 15,1n.24). Když apoštol právě po apoštolském koncilu vedl spor s (vyslanci Pánova bratra Jakuba a) Petrem o otázku společenství u stolu žido- a pohanokřesťanů v Antiochii a nemohl se zde prosadit se svým stanoviskem svobody pohanokřesťanů od všech zákonných nařízení, a tak pokračoval ve své misii k pohanům bez Barnabáše (Ga 2,11-14; Sk 15,36-41), spatřili jeho protivníci, že přišla jejich hodina. Se strpením nebo vůbec s podporou Pánova bratra Jakuba a s odvoláním na před Pavlem vyvolené skutečné apoštoly, v jejichž čele stál Petr, se dali do díla od Jeruzaléma až do Antiochie způsobem proti-misie. Nejprve zkoušeli v Galacii odloučit Pavlem založené obce od jeho evangelia (srov. Ga 1,6nn; 3,1nn; 5,7nn; 6,12). Potom následovali Pavla do Tesaloniky (srov. 1 Te 2,5nn) a Filipi (srov. Fp 3,2n.18n) a svým „jiným evangeliem“ způsobili velké nepokoje v Korintu (2 K 11,4.21nn). Aniž by tomu mohl apoštol zabránit, začali také v Římě proti Pavlovi a jeho evangeliu rozsévat nepokoje svým hlásáním evangelia, které přizpůsobili uvolněným přáním pohanů. Podle Ř 3,8 „někteří pomluvači“ Pavlovi v Římě podsouvají, že káže: „Čiňme zlo, aby přišlo dobro!“ a „pomluvači působí roztržky a chtěli by vás svést od učení, které jste přijali“ (Ř 16,17). Apoštol může tyto pomluvy odmítat jen na dálku nejkrajnější přisností a křesťanům z Říma radit, aby se těmito lidmi nezabývali (srov. Ř 3,8; 16,17). Pokud by se totiž protivníci uchytili v Římě dříve, než mohl sám Pavel do hlavního města přijít, byly by vážně ohroženy jeho misijní plány cílené na Španělsko. K otázce Pavlových protivníků je potřeba doplnit, že nikde není přímo napsáno, že se jedná o stále ty samé protivníky. Jak uvádí Stuhlmacher - z 1 Te 2,5nn přitom vůbec nevyplývá, že má Pavel na mysli judaisty. Kromě toho Pavel píše do Galacie později, protože tam po jeho působení nastaly zmatky (snad z Efezu), ale to už prošel Tesalonikou i Korintem.

Právě kvůli judaistickým bludařům se prý epištola tak důkladně zaobírá Pavlovým učením o ospravedlnění.¹³³

3.3. Kontext

3.3.1. Širší kontext

Verš 8,1 se stručně vyskytuje už v 5,2¹³⁴ a nastupuje po 4,1-25, kde se hovoří o Abrahamově víře, díky níž – ne díky zachování zákona - dostane odměnou svět za dědictví. Abrahám je zde líčen jako svědek víry ne sám pro sebe, ale i pro nás, abychom i my uvěřili v Toho, který vzkřísil našeho Pána, jenž byl vydán pro naše hříchy a vzkříšen pro naše ospravedlnění.

Na tuto část navazuje událost ospravedlnění (5,1-8,39).

Dosah ospravedlnění (5,1-21)

V prvním oddíle (5,1-11) vidíme, že jsme ospravedlněni z víry skrze Ježíše Krista, který nám přináší pokoj s Bohem. Byl to Bůh, který určil, že Kristus zemře za bezbožné a jsme to my, kteří se dokonce „chlubíme“ Bohem, a to skrze Krista, který nás s ním smířil.

Ve druhém oddíle (5,12-21) proti sobě stojí Adam a Ježíš Kristus; Adamův hřích a smrt, která přišla skrze hřích se zde konfrontuje s milostí Boží darovanou v jediném člověku, Ježíši Kristu, který přinesl všem ospravedlnění a život.

Nové životní putování (6,1-23)

V prvním oddíle (6,1-14) jasně čteme, že skrze křest v Krista Ježíše jsme vstoupili na cestu nového života. Žijeme-li v novém životě, jsme vysvobození z moci hříchu a věříme, že s Kristem budeme také žít. Naše těla už nemají sloužit hříchu, ale máme je propůjčovat se sebou samými Bohu, abychom se stali jeho nástroji spravedlnosti.

¹³³ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 93n. Viz. kapitola 2.1.1. této práce Místo a doba sepsání listu Římanům.

¹³⁴ Podle: ZELLER, D. *Der Brief an die Römer*, překlad autora, Regensburg : Pustet, 1985, ISBN 3-7917-0946-1, s. 150.

Ve druhém oddíle (6,15-23) nastupuje přímé rozdělení lidského života: buď otročíme hříchu, a to vede ke smrti¹³⁵, nebo posloucháme Boha, a to vede ke spravedlnosti. *Nyní* (7,6; 8,1) však, když jsme se stali služebníky Božími, máme z toho užitek: posvěcení s očekáváním věčného života.

3.3.2. Bližší kontext

3.3.2.1. Bližší kontext předcházející

Mezi zákonem a svobodou (7,1-25)

V prvním oddílu (7,1-6) poznáváme, že jsme se skrze Krista stali mrtvými pro zákon, abychom se oddali Kristu Ježíši, a tak nesli ovoce Bohu. Zde je nastíněna možná změna lidského života, kterou přinesl Kristus pro člověka; změna stavu člověka: v.5 „Když jsme“ a v.6 „*Nyní* když jsme“.¹³⁶ Ze 7. kapitoly je především zřejmé, proč se Pavel nemůže vzdát toho, aby *napomínajíc* volal k nové životní proměně. Hříšná minulost člověka je „v Kristu“ zásadně překonána. Člověk „v Kristu“ *je* skutečně „nové stvoření“, přešel ze smrti k životu. Ale křesťan se přece jen od své hříšné minulosti nedistancoval natolik, aby ho v přítomnosti nemohla opět zasáhnout jakožto negativní možnost. Proto křesťan potřebuje upomínat k nové životní proměně. Nový život nepřináší své ovoce automaticky,

¹³⁵ Podle: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 185: Co má Pavel na mysli, když hovoří o smrti? Smrtí zde Pavel nemyslí naši konečnou životní smrt, ale zkušenost sebeodcizení se Bohu, přesněji řečeno: zkušenost ztráty vlastní identity Božího tvora.

¹³⁶ Podle: PESCH, R. *Römerbrief*. Die neue echter Bibel, překlad autora, Echter Verlag : Würzburg, 1998, s. 68: Vložil-li Pavel v 7,7-25a ono „kdysi“ starého Adama z 7,5 (když jsme byli...), pokračuje dále výkladem „nyní“ vysvobození ze zákona a služba v nové skutečnosti Ducha z 7,6 (nyní, když jsme zemřeli...). Toto „nyní“ z 7,6 je zachyceno v 8,1 a současně jde o antitezi Adam-Kristus z 5,18: Jakým způsobem „jediné provinění přineslo odsouzení všem“, bylo ještě jednou ukázáno v 7,7n; jakým způsobem spravedlivý čin jednoho přinesl všem ospravedlnění, které zrušilo „odsouzení“ (8,1), bude nyní rozvinuto pohledem na nový život ospravedlněných. Tím přichází Pavel k tomu, aby ukázal, že „osvobození od zákona zároveň uschopňuje a zavazuje k plnění zákona.“ (U. Wilckens); že tedy vírou nebude zákon vyřazen, ale zbudován (3,31). Tímto „nyní“ získává antiteze o „tělu a Duchu“ (7,14) důležitost: Moc Ducha určuje život a umožňuje jednání „nového člověka“. Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*, překlad autora, Herder, 1979, ISBN 3-451-16769-7, s. 237: Věcně souvisí odstavec 8,1-17 s odstavcem 7,1-6 a je v jistém smyslu jeho pokračováním: Vy jste zemřeli zákonu skrze tělo Kristovo (na kříži, zprostředkovaně skrze křest) – zákon Ducha vás osvobodil od zákona hříchu a smrti. Srov. dále podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 118: Co se týče *vztahu k předchozímu*, tak je nejprve jasné, že v 8,1nn je konečně rozvinuta druhá část teze 7,5n: 7,6. Zatímco v 7,7-24 ve výkladu 7,5 šlo o téma zjetí hříchu pod „zákonem hříchu“ (7,23), jde nyní o osvobození od tohoto zákona hříchu a smrti (8,2), skrze které bylo křesťanům umožněno (8,4) splnění zákona jako „služby v nové moci Ducha“ (7,6). Oba odstavce si tedy odpovídají antiteticky. Změna nastala ve verši 7,25a. V 8,1nn je toto díkyvdání vyvedeno obsahově. A to tak, že Pavel v 8,1 postaví tezi, v jejímž výkladu v 8,2-4 popíše zrušení ubohého stavu z 7,22n, který byl vykoupěn křikem po vykoupení v 7,24, proti němuž postavil díkyvdání 7,25a.

nýbrž tak, že člověk neustále odpovídá jeho požadavku. V 8. kapitole je zvláště zřejmé, že apoštolově upomínce bude správně rozuměno jen na základě Kristova osvobození z moci hříchu a smrti (8,2). Proto Pavel nejprve upomíná na skutek osvobození Krista (8,2), aby ihned apeloval na svobodu osvobozených a nyní v Duchu putujících: Oni jsou „děti Boží“, a tím „dědicové“ (8,17) jeho budoucí „vlády“.¹³⁷

Ve druhém oddílu (7,7-25) se setkáváme s tématy hříchu a zákona, se kterými jsme měli možnost se setkat již dříve v 5,12-21, kde Pavel ukazuje Adama, který spojuje všechny hříšníky a skrze kterého vešel do světa hřích. V našem odstavci (7,7-25) je ono „já“ vloženo přímo do úst Adamových, jde o přímé zaměření, které můžeme stáhnout sami na sebe. Zde Pavel ukazuje vnitřní zkušenost Adama s „mocí hříchu“, která skrze zákon přivádí člověka k duchovní smrti. Z toho vyplývá, že když chci činit dobro, mám v dosahu jen zlo. Tuto skutečnost poznávám ve své vnitřní bytosti, kdy chci jednat podle zákona Božího, ale v daném okamžiku činu pozoruji, že jiný zákon vede boj proti zákonu Božímu a má mysl se podřizuje „a činí mě zajatcem zákona hříchu, kterému se podřizují mé údy“ (7,23b). Dále následuje zoufalý nářek „já“, který bezprostředně navazuje na popis lidské rozpolcenosti. Ihned však na tento nářek navazuje díkyvzdání (7,25a)¹³⁸.

Ve třetím oddílu 7,25a-8,2 si vykladači již delší dobu lámou hlavu nad pořadím těchto veršů. V.25b srozumitelně shrnuje kap. 7 v podobě „věty na zapamatování“. Tato věta přichází až po obratu díkyvzdání ve v.25a, což je poměrně pozdě a také se můžeme domnívat, že Pavel sám by asi těžko mohl říci „Co se mne týče, já *sloužím* rozumem Božímu zákonu, tělem však zákonu hříchu“. Jaká pak je to *služba*, když mé vlastní já je rozděleno a nedovede se sjednotit (7,18-23; 6,16)?

1. Podle mínění mnoha vykladačů byl v.25b nejdříve jen jakási glosa na okraji stránky a až při prvním rozmnožování textu byl některým z čtenářů přiřazen do textu, protože v rukopisné tradici listu je dosvědčena jeho přítomnost. Toto umístění má možná ukázat - a to možná i nezávisle na Pavlově osobě - na rozpolcenost mezi lepším poznáním a faktickým selháním v životě pokřtěného, který se stále nachází v situacích, v nichž je ohrožován hříchem.
2. Problematické se jeví i samotné připojení k 8,1, a proto někteří vykladači také vylučují tento verš jako glosu na okraj a chtějí spojit 7,25a s 8,2 (což lze skutečně

¹³⁷ Podle: KERTELGE, D. *Der Brief an die Römer*. Geistliche Schriftlesung. Erläuterungen zum Neuen Testament für die Geistliche, Lesung 6, překlad autora, Patmos-Verlag : Düsseldorf, 1971, s. 139.

¹³⁸ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 237: Člověk musí pamatovat na to, že vlastní výklady 7,7-25a představují něco jako exkurz, který ve v.24 končí rétorickou otázkou jako nářek adamovského člověka a v 25a končí děkovným výkřikem křesťana.

dobře!). Lohse k tomuto problému uvádí, že i přesto zcela jednotná rukopisná tradice stojí proti takovým překladům. Tomu odpovídá jak formulovaný obrat ἐν Χριστῷ („v Kristu“), tak také pojem κατάκριμα („odsouzení“) objevující se veskrze v pavlovském jazykovém úzu. V Ř 5,16.18 je řeč o tom, že skrze Adamovu neposlušnost přišlo odsouzení (κατάκριμα) na všechny lidi. A sloveso κατέκρινεν („odsoudit“) označuje leckdy Boží spravedlivý rozsudek (8,3.34; srov. dále Ř 2,1; 14,23; 1 K 11,32), v naší souvislosti ve v.3 jako přijetí podstatného jména κατάκριμα („odsouzení“). Tento vztah stojící ve v.3 mluví rovněž o tom, že v.1 patří na místo, na kterém v listě Římanům stojí.¹³⁹

3. Řecké slovo χάρις ve v.25a, které se právem překládá jako „dík“, může znamenat i „milost“, kterou Pavel používá v souvislosti „osvobozujícího rozsudku“ a „ospravedlnění“ (srov. především 5,16.18; dále 1,7; 3,24; 5,2.15.17.20n; 6,1.15n). Podle překladu F. Stiera toto místo zní: „Já nešťastný člověk! Kdo mě vytrhne z tohoto těla smrti? *Milost Boží* prostřednictvím Mesiáše Ježíše, našeho Pána!“ Část latinské tradice chápala v.25a stejně – gratia Dei (milost Boží). I přes tuto možnost zůstaneme nadále při tradičním překladu, je však možné brát ohled na to, že odpovídající řecké slovo znamená obojí: „dík“ i „milost“.¹⁴⁰
4. Já sám si myslím, že dané verše 7,25b a 8,1 nejenže uzavírají kapitolu 7, ale i přinášejí jasné shrnutí a připravení na budoucí 8. kapitolu. Myslím si, že kdyby si čtenář z daných kapitol neuvědomil nic jiného, než tyto dva verše, tak to pro jeho samotný život znamená nutnou změnu k životu podle Kristova Ducha.
5. Lohse a Zeller k této mé myšlence dodávají, že tento skrze ἀρα („dále“, „tedy“, „vskutku“) uvedený krátký důsledek představuje právě tak jako 7,25b druh průpovědi, která čtenáři malým množstvím slov shrnuje to, co si má vštípit a zachovat.¹⁴¹ Oddíl 7,7-24 je ještě jednou převeden v 7,25b na jmenovatele, aby se zapsal do jeho paměti.¹⁴²

¹³⁹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 158n.

¹⁴⁰ Podle: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 191n. Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 237: Perikopě 8,1 lze rozumět jako pokračování 7,25a, takže není možné, aby se jednalo o glosu a také je třeba upustit od myšlenky přemístění z 8,1 na 8,2.

¹⁴¹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. Vandenhoeck & Ruprecht : Göttingen, 2003, ISBN 3-525-51630-4, s. 158n.

¹⁴² Podle: ZELLER, D. *Der Brief an die Römer*. S. 152n.

K postavení 8. kapitoly vůči celému listu Římanům je potřeba říci, že jejím hlavním tématem je život podle Ducha. To je poznatelné už čistě z výskytu slova „Duch.“¹⁴³ Nyní, na pozadí 7. kapitoly, Pavel velmi důrazně a trvale představuje spásu pro křesťany. Křesťanský život je rozuměn jako život „podle Ducha“, ne „podle těla“; neboť skrze Krista darovaný Duch udržuje křesťany ve svobodě dětí Božích. Zároveň ale také Pavel ozřejmuje, že přítomnou spásu je třeba opatrovat jen jako v naději žitý a představený život. Tento život, který je zároveň naplněním v Kristu a zaslíbením budoucnosti Boží, dává křesťanovi skutečnou radost a dává mu možnost oznamovat darovanou spásu vděčností vůči Bohu, jak to také vyjadřuje jásající konec kapitoly. Nejednou byla 8. kapitola pro tento jasný a světlý základní tón vnímána jako vrchol celého dopisu.¹⁴⁴

3.3.2.2. Bližší kontext následující

V perikopě 8,18-30 Pavel ukazuje, jaká budoucnost plyne z přítomnosti víry a naděje člověka k Bohu a našemu tělesnému vykoupení. I samo tvorstvo očekává a vyhlíží, kdy se zjeví sláva Boží. Naše životy jsou posilovány samotným Duchem, který přichází do naší slabosti a přimlouvá se za nás.

Ve druhé části 8,31-39 nastupuje hymnický tón. Zde Pavel jasně zakončuje oddíl Ř 1-8, který má čtenáře ujistit v naději na konečný příchod naší spásy. Nic v našem životě nás nemůže odloučit od lásky Boží, „která je v Kristu Ježíši našem Pánu“ (8,39b).¹⁴⁵

3.4. Klíčové pojmy

Pořadí níže uvedených klíčových pojmů je ovlivněno jejich výskytem v 8,1-17.

¹⁴³ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 237. Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 233. Srov.: viz. kap. 3.4. této práce Klíčové pojmy, s. 46.

¹⁴⁴ Podle: KERTELGE, D. *Der Brief an die Römer*. S. 139.

¹⁴⁵ Podle: ZELLER, D. *Der Brief an die Römer*. S. 151: Ve verších 31-39 následuje triumfální závěr dobře vedený větou „Co tedy k tomu máme říci?“, tedy otázkou, která mimo jiné uvádí odstavec (srov. k 4,1). Vůči jistotě spásy vv.28-30 se musí Pavel s konečnou platností vypořádat s přítomnostním utrpením křesťanů, které má být (vv.35n) popsáno srozumitelněji než utrpení u Krista. Série pěti rétoricky působivých otázek podává Pavel s odkazem na ospravedlňující jednání Boží v Ježíši Kristu, které podle vv.35.37.39 dosvědčuje „láskou Boží“. Přitom vv.31n.33n.35-37 spolu stále blíže souvisí. Vítězná důvěra je vyslovena do budoucna. V budoucnu končí také celek: veršem 38n dává apoštol poslední obsáhlou odpověď na otázku v.35a: Křesťany nemůže od lásky Boží „v Kristu Ježíši našem Pánu“ odloučit žádná moc stvořeného.

výraz ¹⁴⁶	výskyt v 8, 1-17	výskyt v celé epištole ¹⁴⁷
Duch	17	33
tělo-sarx	13	26
Bůh	11	131
život	7	37
Krista	6	66
hřích	6	57
zákon	5	82
smrt	5	30
tělo-soma	3	13

3. Pavel velmi rád používá tzv. opozice, kterými zdůrazňuje vývody svých tezí. Jsou to slovní spojení, která mají opačný význam a zásadně protichůdné důsledky pro život člověka. V perikopě 8,1-17 se vyskytují tyto opozice:

- a) ὁ νόμος τοῦ πνεύματος - ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου
zákon Ducha - zákon hřichu a smrti (v.2)
- b) κατὰ σάρκα - κατὰ πνεῦμα
vůle těla - vůle Ducha (v.4)
- c) οἱ κατὰ σάρκα ὄντες - οἱ κατὰ πνεῦμα
život podle těla - život podle Ducha (v.5)
- d) ἡ σὰρξ - τὸ πνεῦμα
tělo - Duch (v.5.6.8-9.10.13)
- e) ὁ θάνατος - ἡ ζωὴ
smrt - život (v.2.6.10.13)
- f) ἡ ἁμαρτία - τὸ δικαίωμα
hřích - spravedlnost (v.3-4.10)
- g) τὸ πνεῦμα δουλείας - τὸ πνεῦμα υἱοθεσίας
duch otroctví - Duch synovství (v.15)

ad a) zákon Ducha - zákon hřichu a smrti (v.2)

V tomto verši proti sobě Pavel postavil rovnou dvě opozice: „zákon Ducha - zákon hřichu“ a „život - smrt“.

Výraz „zákon Ducha“ se přitom vyskytuje jen ve v.2. V dalších verších sice nacházíme slovo Duch, ale již bez spojení se slovem zákon. Ten se vyskytuje ve vv.2a.b.3.4.7. Na otázku proč tomu tak je, je možné si odpovědět: je to z důvodu předcházející 7.

¹⁴⁶ Jako klíčové slovo uvádím podstatné jméno. Čísla výskytu jednotlivých slov budou odpovídat skutečnému stavu v epištole, pokud se ke každému výrazu též domyslí slovesný tvar či tvar přídavného jména.

¹⁴⁷ FARSKÝ, J. a kolektiv *BIBLICKÁ ODKAZOVÁ KONDORDANCE. Ekumenický překlad Pisma svatého Starého a Nového zákona*. Brno, 1994, ISBN neuvedeno. V případě výrazů „sóma“ a „sarx“ jsem vycházel z řeckého textu, neboť v ekumenickém překladu nejsou tyto výrazy rozlišeny a jsou vyjádřeny výrazem „tělo“ (*NOVUM TESTAMENTUM GRAECE*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993, ISBN 3-438-05100-1).

kapitoly, kde Pavel 25x používá slovo zákon, hřích je zde použit 16x, smrt 5x a Duch jen 1x. Z toho je možné usoudit, že hlavním tématem 7,7-25 je role zákona, hříchu¹⁴⁸ a smrti.¹⁴⁹ Samotné postavení zákona Ducha v Kristu Ježíši je tedy přímo postaveno proti zákonu hříchu a smrti. V obou případech tedy jde o roli zákona s tím, že zákon hříchu a smrti, který zneužíval naši lidskou slabost, byl přemožen jediným činem spravedlnosti, který nám přinesl ospravedlnění a život (5,18b). Nyní již nežijeme v hříchu (v.6,2) a následné duchovní smrti, ale žijeme Bohu v novém životě Ducha (v.7,6). Je to právě onen Duch Boží a Kristův, který nám dává zakoušet Boží spásné jednání v Kristu Ježíši. Duch je tou silou, která nás posiluje v boji proti hříchu a touhám těla-sarx.

ad b) vůle těla - vůle Ducha (v.4)

„Vůle těla“ má největší zastoupení právě v 8. kapitole ve verších 4.12.13. V jiných částech listu Římanům toto slovní spojení nenajdeme. „Vůle Ducha“ se vyskytuje jen ve verši 4. V dalších verších se již hovoří o „vedení“ (vv.5.6.14); o „moci Ducha“ (vv.9.13); a o „přebývání“ (v.9). Obě dvě vůle přitom znamenají rozdílnou budoucnost našeho života.¹⁵⁰

ad c) život podle těla - život podle Ducha (v.5)

Tuto rozsáhlou opozici nenajdeme v listě Římanům nikde jinde než v 8,5. Její interpretace je k nalezení níže v exegezi 5. verše této práce.

ad d) tělo - Duch/duch

Opozice tělo - Duch je základní determinantou, kterou je určováno kompletní lidské jednání a chování.¹⁵¹

Výraz tělo-sarx se v listě Římanům objevuje na těchto místech: 6,19; 8,3a.b.c.4.5a.a.6.7.8.9.12a.b.13; a dále 9,8; 13,14. Sarx je pro Pavla hříšné tělo (8,3), které je spojeno s hříchem a neodolatelně k němu vede. Člověk, který se řídí jen podle sarx, se vyznačuje důvěrou jen v sebe sama a své vlastní skutky.

¹⁴⁸ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16n.

¹⁴⁹ Viz. kapitola 3.3.3. této práce Bližší kontext předcházející, s. 43; kap. 3.6.1.1. Verš 1 a 2; kap. 1.8.1. Jak je to se zákonem v NZ?

¹⁵⁰ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, podle E. Coretha, s. 16; kapitola 1.5. této práce Role Ducha, s. 14; kapitola 3.6.1.1. této práce Verš 4, s. 66.

¹⁵¹ Viz. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13; kap. 1.5. této práce Role Ducha, s. 14n; kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16n.

Výraz tělo-sóma se v listě Římanům objevuje na těchto místech: 1,24; 4,19; 6,6; 6,12; 7,4.24; 8,10.11.13.23; 12,1.4.5. Výrazem soma Pavel vnímá tělo, ve kterém žije naše víra, náš vztah k Bohu, vnímání naší tělesné existence s otázkou zmrtvýchvstání. Pavel se přitom nezajímá o stáří a zdravotní stav našeho těla-sóma.

Výraz Duch má největší zastoupení v 8. kapitole, a to 22x, z velké části je zde napsán s velkým *D*. Pouze ve dvou případech - v 8,16b a 12,11 - je uváděn s malým *d*.¹⁵²

V ekumenickém překladu se slovo Duch většinou vyskytuje s velkým „D“. V tomto případě se - až na jednu výjimku - vždy jedná o Ducha Božího nebo Ducha Kristova, který ale není vnímán jako Božská osoba.¹⁵³ Výjimkou je 8,15, kde je řeč o „Duchu otroctví“, který by dle mého názoru měl být napsán s malým *d*, neboť není řeč o Božím Duchu. V opačném případě Duch s malým „d“ neoznačuje božskou sílu, skrze kterou Bůh tvoří, zjevuje, obživuje, inspiruje a obnovuje (Gn 1,2; Nu 11,17.25n; Ž 147,18), ale jde o ducha člověka, který nás uschopňuje jak k setkání s Duchem Božím, tak i k našemu vlastnímu vnímání, chápání a vědomí o sobě samém.¹⁵⁴

ad e) smrt - život (v.2.6.10.13)

Slovo „smrt“ se objevuje v kapitolách 3 - 8, kdy největší zastoupení je v 8. kapitole, a to 7x: 8,2.6.10.11.13.39.38. V následujících kapitolách se toto slovo již nevyskytuje.

Pojednání o samotném tématu smrti je v kapitole 1.7. této práce.¹⁵⁵

Slovo „život“ nalezneme již v 1. kapitole, jeho další rozmístění se stupňuje až do 8. kapitoly, kde se vyskytuje na 8 místech: 8,2.6.8.10.12.13a.b.38 (stejně tak i v 6. kapitole). Dále se objevuje jen zřídka: 9,5; 11,3; 14,7a.7b.8.9.11. Oba pojmy přitom nevyjadřují tělesnou, neboli pozemskou otázku života či smrti, ale přímo duchovní a eschatologickou budoucnost.

ad f) hřích - spravedlnost (v.3.4.10)

Výraz „hřích“ nalezneme od 2. do 8. kapitoly, dále pak jen v 14,23. Největší počet zastoupení má v 6. a 7. kapitole - celkem 16x; v 8. kapitole se vyskytuje ve verších: 2.3.b.c.d.10.13. Samotný pojem „hřích“ bývá často spojen se „smrtí“ a „životem podle těla“ - sarx (7,7-14).

¹⁵² Výskyt slova „Duch, duch, duchovní“ v listu Římanům: v.1,4; 2,29; 5,5; 7,6; 8,2.4c.5b.6b.9a.b.c.10b.11a.c.13b.14.15a.b.16.26a.c.27a.b; 9,1; 12,11; 14,17; 15,13.16.19.30.

¹⁵³ Viz. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13n.

¹⁵⁴ Viz. kapitola 1.6. této práce Lidský duch, s. 16n.

¹⁵⁵ Zde s. 16n.

Výraz „ospravedlnění“ a jemu podobná slova se v listě Římanům vyskytuje od 3. do 8. kapitoly. Největší počet těchto slov nalezneme v 5. kapitole (vv.1.9.16.18.21). V 8. kapitole to jsou vv.10.30.33. V dalších kapitolách se tento výraz nevyskytuje. „Ospravedlnění“ ve SZ znamená *způsobovat spravedlnost*. Jde o označení zprošťujícího rozsudku, tedy o „osvobozující“ zjištění, že obviněný je nevinný. V době Ježíšově bylo starozákonní dědictví tak živé, že spravedlnosti bylo možné dosáhnout skrze smlouvy Hospodinovy, na základě vyjití z Egypta a ustanovení lidu Božího, Izraele. To znamená, že spravedlnosti mohl člověk dojít jen v Izraeli za předpokladu plnění zákona. Člověk měl sám zachovávat přikázání, konat skutky zákona a tím získávat podíl na Boží spravedlnosti.

Pavel chápe ospravedlnění na základě milosti Boží v Ježíši Kristu přijímané pouhou vírou. Striktně odmítá judaistické pojetí, kdy jsou pohané nuceni jak ke křtu, tak i k obřízce a plnění dalších skutků zákona (Ř 3,20.27; Ga 2,16). Proto Pavel hlásá pravý opak oproti křesťanským farizeům. Pohano-křesťané, kteří uvěřili v Krista a dali se pokřtít, se nesmí dát obřezat, protože tak dochází k odloučení se od Krista (Ga 5,2-4).¹⁵⁶

ad g) Duch otroctví – Duch synovství (v.15)

Tato opozice se nachází jen v 8,15, ale ve v.14 Pavel používá slovní spojení „synové Boží“, které ve v.15 vysvětluje pomocí této antiteze (stejně jako v 8,2.4). Jak už jsem zmínil výše, je zajímavé si povšimnout, že ČEP používá spojení „Duch otroctví“ s velkým počátečním písmenem. Důvod vidím v tom, že překladatelé NZ vnímají ducha Božího ne starozákonním pohledem, kde se tento termín vyskytuje 101x a vždy s malým *d*, ale novozákonně, křesťansky. Dle mého názoru se zde jedná o pokus nejprve negativně, poté pozitivně charakterizovat Ducha Božího, který není Duchem otroctví, ale Duchem synovství.

3.5. Struktura listu Římanům

Vstupní pozdrav (1,1-7)

- a) Představení apoštolské služby (1,1)
- b) Radostná zvěst (evangelium) o Ježíši Kristu (1,2-4)

¹⁵⁶ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 558nn.

- c) Služba apoštolského poslání (1,5-6)
- d) Určení adresátů tohoto listu (1,7a)
- e) Požehnání 1,7b

Text dopisu (1,8–15,32)

Úvod (1,8-17)

- a) Díkuvzdání svému Bohu skrze Ježíše Krista (1,8-10)
- b) Touha spatřit a zvěstovat evangelium v Římě (1,11-15)
- c) Význam evangelia (1,16-17)

I. část: Omyl bezbožných, omyl židů (1,18-4,25)

1. Bezbožní, kteří svou nepravostí potlačují pravdu a jednají proti ní i v okamžiku, kdy vědí, že jejich jednání je vede do smrti (1,18-1,32)
2. Zvláštní hřích židů (2,1-3,20)
  - a) Soud lidský a soud Boží (2,1-10)
  - b) Přirozený zákon (2,11-16)
  - c) Ty jsi židem, který zná a chlubí se zákonem, ale přitom sám ho nedodržuješ a zneuctíváš tak Boha. Pravý žid je ten, kdo nejedná pro zákon, ale podle zákona (2,17-21)
  - d) Přednost žida a spravedlnost Boží (3,1-8)
  - e) Všichni jsou pod mocí hříchu (3,9-19)
  - f) Ze skutků zákona nebude nikdo ospravedlněn, ale spíše usvědčen (3,20)
3. Spravedlnost z víry v Ježíši Kristu (3,21-4,25)
  - a) Boží spravedlnost pro všechny, kdo věří v Ježíše Krista (3,21-26)
  - b) Spravedlivými se stáváme na základě víry a touto vírou zákon potvrzujeme (3,27-31)
  - c) Abrahamovi byla víra počítána za spravedlnost a díky své víře byl ustanoven otcem mnohých národů (4,1-23)
  - d) Tak i my máme věřit Bohu a Ježíši Kristu, který byl obětován za naše hříchy a pro naše ospravedlnění (4,24-25)

II. část: Adam a Ježíš, odsouzení a ospravedlnění (5,1-8,39)

1. Ospravedlnění skrze Ježíše Krista (5,1-21)
  - a) Na základě ospravedlnění z víry se chlubíme nadějí, že dojdeme do slávy Boží (5,1-5)
  - b) Kristus zemřel za bezbožné a hříšné a my díky této jeho oběti jsme zachráněni od Božího hněvu (5,6-11)

c) Provinění prvního člověka (Adama) přineslo smrt, ale milost Boží v Ježíši Kristu přinesla ospravedlnění a ne odsouzení

2. Vysvobození k novému životu (6,1-23)

a) Vírou a křtem v Ježíše Krista jsme byli vysvobozeni z moci hříchu a nyní žijeme v naději, že budeme mít účast na jeho zmrtvýchvstání (6,1-11)

b) Naše těla už nejsou pod zákonem a mocí hříchu, ale pod milostí (6,12-14)

c) Patříme-li ke Kristu, tak ale kompletně, jsme tedy jeho služebníky - otroky. Nejsme již otroky hříchu, ale jsme služebníky spravedlnosti (6,15-23)

3. Hlubší zamyšlení nad zákonem, hříchem a naší bytostí (7,1-7,25a)

a) Panování zákona nad člověkem je jen v případě, že žijeme v moci hříchu (7,1-5)

b) My jsme však zemřeli moci hříchu a byli jsme tak zproštěni zákona. Proto nyní žijeme Bohu v novém životě Ducha, již ne pod starou literou zákona (7,6)

c) Působení zákona a hříchu v našem pozemském těle (7,7-23)

d) Závěrečné zjištění lidské ubohosti s touhou po vysvobození z těla smrti, která přichází díky milosti Boží v Ježíši Kristu (7,24-25)

e) Nastínění lidského rozdvojení: podle mysli a jednání (srov. 7,22n; 7,25a)

4. Nyní nežijeme k odsouzení, ale ve svobodě dětí Božích, kterou nám dává Duch Boží (8,1-39)

a) Naše osvobození od zákona hříchu a smrti se uskutečnilo skrze Ježíše Krista a jeho Ducha. Náš život tedy není ve službě tělu, ale žijeme podle vůle Ducha, která nám dává naději zmrtvýchvstání našich těl (8,1-11)

b) Duch Boží z nás činí adoptivní děti Boží, které čeká jak utrpení, tak i eschatologická sláva (8,12-17)

c) Celé tvorstvo spolu s námi toužebně očekává budoucí slávu, která má být na nás zjevena (8,18-30)

d) Bůh je věrný a naše naděje nás neklame. Není totiž nikoho, kdo by nás odloučil od lásky Kristovy (8,31-39)

III. část: Národ Izrael (9,1-11,33)

1. Izrael (9,1-33)

a) Zármutek nad Izraelem (9,1-5)

b) Boží věrnost národu Izrael stále zůstává (9,6-13)

c) Bůh není nespravedlivý, ale záleží jen na něm, nad kým se smiluje a slituje (9,14-29)

d) Izrael na své cestě za spravedlností podle zákona narazil na kámen úrazu (9,30-33)

2. Izrael, který nepřijal radostnou zvěst (evangelia) (10,1-21)

a) Spravedlnost založená na víře a ne na skutcích (10,1-4)

b) Mojžišova spravedlnost založená na zákoně proti spravedlnosti založené na víře (10,5-13)

c) Izrael, který neuvěřil (10,14-21)

3. Židovský národ není Bohem zavrhnut ani opomenut (11,1-36)

a) Bůh nezavrhl svůj věrný lid Izraele (11,1-10)

b) Židé sice selhali, ale jejich selhání přineslo pohanům spásu (11,11-15)

c) Obrazná výpověď o olivovníku a jeho větvích a naroubování (11,16-24)

d) Pavlovo tajemství o Izraeli a ostatních pohanských národech (11,25-32)

e) Chvála na Boží moudrost a vědění (11,33)

IV. část: Život křesťana (12,1-15,13)

1. Služba v denním životě

a) Pravá bohoslužba (12,1n)

b) Pavlova řeč pro každého věřícího a jeho smýšlení (12,3-8)

c) Pokyny pro všechny (12,9-21)

2. Vztah k veřejné moci (13,1-14)

a) Vztah k veřejné moci (13,1-7)

b) Vztah k bližnímu ve jménu lásky (13,8-10)

c) Žijme řádně jako za denního světla a oblečme se do zbroje světla (13,11-14)

3. Vztahy mezi slabšími a silnějšími ve víře (14,1-23)

a) Slabšího mezi sebe přijímejte a nesudte druhého, protože na konci života budeme všichni stát před soudným stolkem Božím (14,1-12)

b) Nad bratrem/sestrou se nepohoršuj a usiluj o společný růst ve víře vás obou (14,13-23)

c) Přijímejte jeden druhého, tak jako Kristus přijal vás (15,1-13)

Závěrečné sdělení (15,14-32)

a) Pavlovo ospravedlnění svého listu ve jménu milosti Boží (15,14-21)

b) Sdělení plánu své návštěvy v Římě (15,22-32)

Závěrečné pozdravy (16,1-27)

a) Doporučení jáhenky Foibé a následné pozdravy všech církví Kristových (16,1-16)

- b) Varování před bludaři a následné pochválení jejich oddanosti evangeliu (16,17-20)
- c) Pozdravy od Pavlových spolupracovníků (16,21-24)
- d) Závěrečné oslavování Boha a jeho moci (16,25-27).¹⁵⁷

Určité potíže s sebou přináší 16. kapitola (závěrečné pozdravy). Proti jasnému přiřazení této kapitoly k původnímu listu hovoří několik skutečností.

Za prvé obsahuje příliš dlouhou listinu křesťanů, které apoštol Pavel pozdravuje (26 jmen a ve v.13: matka Rufova; ve v.15: sestra Nereova), přičemž mnoho z těchto osob apoštol osobně neznal.

Za druhé se nám dochovaly rukopisy, které končí kapitolou 14 nebo 15.¹⁵⁸ Na základě těchto informací se exegeté dlouhou dobu domnívali, že tato listina pozdravů nebyla původní součástí listu Římanům. Ten byl prý ukončen pozdravením pokoje a stručným „amen“ v 15,33.

Za třetí kapitola 16 buď byla samostatným listem apoštola Pavla doporučujícím diakonku Foibé (16,1n), nebo patřila jako úvodní list k dopisu do Efezu. Na Efez se přišlo proto, že tam manželský pár Priska a Akvila krátkou dobu před tím bydleli v hlavním městě provincie Asie (1 K 16,19/8). Proti této hypotéze však vyvstávají závažné důvody:

1. Bez 16. kapitoly by struktura listu nebyla úplná – chyběly by pozdravy a obvyklé přání Boží milosti, které jsou - třeba krátce - typické pro ostatní Pavlovy listy.

2. Takovéto množství pozdravů má svůj smysl také v tom, že ukazuje osobní vztah k Římu a poskytuje Pavlovi prostor pro vlastní dobré uvedení se v obci. Samotné pozdravy totiž nejsou směřovány jen jmenovaným osobám, ale i všem křesťanům v daných domech (shromážděních). Jimi Pavel dosáhl toho, že s jeho listem byli seznámeni všichni křesťané v římských shromážděních.

3. Samotný výklad 16. kapitoly nakonec ukazuje, že tato k listu skutečně patří. Její výklad však musí být spojen se záměrem celého listu.¹⁵⁹

Bornkamm se přesto domnívá, že 16. kapitola původně bezpochyby patřila ke ztracenému listu do Efezu, který Pavel napsal brzy po svém odchodu z této obce, asi

¹⁵⁷ Podle: ČEP, Římanům.

¹⁵⁸ Srov.: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 449n: „Například církevní otec Origenes (cca 185-254 po Kr.) připisuje heretikovi Markionovi, zakladateli své vlastní církve, autorství kratší verze listu s kapitolami 1-14; zkrácené verze se však užívalo i jinde. Jeden starý papyrus z doby kolem r. 200 po Kr. (P 46) připojuje velké chválení Boha 16,25-27, jímž list Římanům končí v nejlepších rukopisech, již za 15. kapitolou, z čehož lze usuzovat, že možná existovaly i verze, které touto kapitolou končily.“

¹⁵⁹ Podle: *Tamtéž*, s. 450.

ve stejném časovém rozmezí jako list do Říma. K tomu vysvětluje, že perikopa 16,25-27 - díkůvzdání - je často pokládána za jinou rukou připsaný závěr dopisu, a to kvůli nepavlovskému slovníku této části.¹⁶⁰

3.5.1. Struktura textu Ř 8,1-17

Myšlenkový pochod 8. kapitoly plyne v argumentaci téměř bez toho, že by zde byly jednotlivé odstavce od sebe navzájem ostře oddělovány. Text 8,1-17 po pečlivém přečtení rozdělují na dva hlavní úseky:

1) 8,1-11

2) 8,12-17, přičemž kontrolu správnosti svého rozdělení jsem provedl podle Lohse a Theobalda.¹⁶¹

První úsek lze dále strukturovat:

8,1-4: Navazuje na předchozí perikopu 7,22-23 a 7,25b. Její předcházející kontext k verši 1 nalezneme v perikopě 5,18 a pro verš 3 v 5,6. Úvodním slůvkem „nyní“ je v.1 tématicky spojen s 7,6. Ve v.2 je použito oslovení „tě“, ale je možné použít zde i oslovení „mě“ (BKR), které lépe navazuje na 7,25b. Téma odsouzení ve v.1 je jednou provždy vyřešeno ve v.3d. Role zákona, hříchu a smrti, tak, jak jsme o ní četli v 7,7-7,23, je vyřešena a ukončena právě v této části.

8,5-8: Ukazovací zájmeno „ti“ uvádí antitezi lidské volby vedení svého života: buď a nebo (v.5a x v.5b; v.8 x v.9a). Připomíná mi Ž 1, kde žalmista také jasně ukazuje rozdíl mezi svévolníkem a mužem, který se neřídí radami svévolníků. Dále vnímám, že v.5 pokračuje ve v.6, který skoro až definuje verš 5.

Verš 5: a) jednání podle těla = zájem o věci tělesné

b) vedení Duchem = zájem o věci duchovní

Verš 6: a) sobectví = smrt

b) vedení Duchem = život a pokoj

¹⁶⁰ Podle: BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. S. 86.

¹⁶¹ Srov.: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 227: Pojmy „Duch“ a „život“ se na tomto místě vyskytují v nápadném množství, čímž získávají zvláštní důraz. Stát ve svobodě Ducha (8,1-4) nyní znamená proměňovat se ne už κατά σάρκα („podle těla“), nýbrž κατά πνεῦμα („podle Ducha“), a tím naplňovat vůli Boží. Přímým oslovením svých čtenářů pak apoštol ukazuje, co dar Ducha pro nový život věřících znamená (vv.9-11). V odstavci 8,12-17 je pojednáno o Božím dědictví, které daruje Duch. S ním je svázáno Bohem věnované dědictví. Uskutečnění spoludědictví Kristova však zahrnuje také s ním trpět, aby s ním byl potom člověk oslaven. Srov.: THEOBALD, M. *List Římanům*. S. 172.

Verše 7 a 8 jsou spolu tématicky spojeny nejbližší, oba totiž hovoří o lidském - tělesném otroctví, které brání ve vztahu k Bohu.

8,9-11: Zde přichází přímé oslovení „vy“ - tedy my, kteří žijeme z moci Ducha Kristova, sice podlehneme smrti, protože jsme zhřešili, ale Duch dává život, protože jsme ospravedlněni jedinou obětí Ježíše Krista (vv.3-4), v němž máme naději, že jako on byl vzkříšen Duchem z mrtvých, tak i my budeme v poslední čas obživeni Duchem, který v nás přebývá.

8,12-17: Druhá část perikopy začíná slovy „a tak bratři“ nejen, že jsme „dlužní“, ale jsme i dětmi Božími, které v Duchu volají Abba, Otče! Jenže jsme-li děti-dědicové, tak nejen v tom příjemném, ale ve všem, co toto synovství Boží přináší, tedy i v utrpení. Útěchou nám má být Kristova přítomnost jak v našem utrpení, tak i v budoucí Boží slávě.¹⁶²

Při opakovaném čtení si lze povšimnout, že dané verše jsou navzájem spojeny hesly, které se vždy objevují jak ve stávajícím, tak v následujícím verši, kde jsou nově vykládány.¹⁶³

v.12b žít podle své vůle	v.13a žijete-li podle své vůle
v.13b moc Ducha	v.14a vedeni Duchem
v.14b synové Boží	v.15b Duch synovství
v.16b Boží děti	v.17a děti.

¹⁶² Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n.134n: Verš 4 je cílovou větou, která je v následujícím vyvozena ve třech krocích: vv.5-8, 9-11 a 12-17.

¹⁶³ Srov.: PAULSEN, *Überlieferung*. S. 83n In: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 237: Paulsen je pozorný k tomu, že heslo je vždy v následujícím verši opět přijato a vysvětlováno:

v.12 κατὰ σάρκα („podle těla“)	- v.13. κατὰ σάρκα
v.13 πνεύματι („Duchem“)	- v.14 πνεύματι
v.14 υἱοὶ („synové“)	- v.15 υἱοθεσίας („dětství“, „adopce“)
v.15 πνεῦμα („Ducha“)	- v.16 πνεῦμα
v.16 τέκνα („dětí“)	- v.17 τέκνα.

3.6. Výklad po verších

3.6.1. Ř 8,1-4

Verš 1

„Nyní však není žádného odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši,“

Ve verši 1 se Pavel obrací novým pohledem na stav lidského života. Zde už se nehovoří o minulosti (v.7,5a), ale hovoří se o současnosti (7,6a; 8,1a), která je vyjádřena slovem *νῦν* („nyní“)¹⁶⁴ ukazující na současnost, v níž už není žádného odsouzení ze strany zákona pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši.¹⁶⁵ Další slovo *ἄρα* („ovšem“, „dále“, „tedy“, „pak“)¹⁶⁶ nenásilným způsobem potvrzuje a podtrhuje onu novou skutečnost jako výsledek předchozího verše (7,25a), který je formulován do děkovného zvolání. V kapitole 7,6 Pavel ukazuje jistou změnu našeho života, která je shodná s kapitolou 8,1n: „nyní... sloužíme Bohu v novém životě Ducha, ne pod starou literou zákona“. Pak následuje nastínění situace hříchu, zákona a smrti (7,7-25), která je tématicky spojena s 5,12-21.¹⁶⁷ V perikopě 7,14-23 apoštol Pavel sděluje a ukazuje, jak dalece jsme zasaženi zákonem a hříchem. Samotný hřích totiž zneužívá jak zákona, tak i naší tělesnosti a my se díky tomu stáváme otroky hříchu. Neboli objevujeme takovýto zákon: „Když chci činit dobro, mám v dosahu jen zlo“ (7,21). Je to moc hříchu, která nás zbavuje veškeré síly činit to, co je po nás požadováno ve Starém zákoně. Přímou na sobě tedy zažíváme, poznáváme, že dobro bychom chtěli, ale vykonat ho už nedokážeme (7,18). Na samotném konci této perikopy Pavel ještě jednou shrnuje problém naší slabosti a hříšnosti, kdy přes všechnu naši snahu stejně zůstáváme zajatci zákona hříchu (7,22n). Z toho pak vyplývá zjištění: jsme to ale ubozí lidé (7,24a)! Existuje pro nás vůbec nějaká záchrana z tohoto těla smrti?¹⁶⁸ Odpověď přitom zní: Ano, existuje, a to: „skrze Ježíše Krista, Pána našeho“ (7,25a)! On je ten, který z našeho života odstraní rozpor mezi zákonem Božím a naším tělesným jednáním v hříchu (7,25b). Skrze něj nastává nová situace lidstva a nové

¹⁶⁴ Viz. kapitola 3.3.3. této práce Blíže kontext předcházející: Mezi zákonem a svobodou (7,1-25), s. 43.

¹⁶⁵ Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*, S. 236–256.

¹⁶⁶ PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha : Scriptum, 1993, s. 84.

¹⁶⁷ Viz. kapitola 3.3.2.1. této práce Blíže kontext předcházející 7,7-25, s. 43.

¹⁶⁸ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16; viz. kapitola 3.3.3. této práce Blíže kontext předcházející, s. 43.

bytí křesťanství „v Kristu Ježíši“ (ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ)¹⁶⁹. Už netrvá (ani nehrozí) žádné odsouzení (5,16.18; 8,34; 1 K 11,32)¹⁷⁰ kvůli nedodržování přikázání, která nás usvědčovala a odsuzovala před tváří Boží.¹⁷¹ Nyní už nemusíme ztrácet naději pohledem na svou hříšnost, která se nám snaží namluvit, že naše provinění proti zákonu nejsou stále odpuštěna a je tedy zapotřebí se nadále kát a snažit se o vlastní ospravedlnění před tváří Boží. Nyní jsme ospravedlněni na základě víry a křtu¹⁷² v Ježíše Krista (viz. níže).¹⁷³ Již tedy „žádné odsouzení!“ pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši. Protože On na svém lidském těle odsoudil hřích a my se tak ocitáme v pozici ospravedlnění na základě víry (srov. 8,3b-4a).¹⁷⁴ To tedy znamená, že křesťané se zde ocitají v novém postoji ke svému životu – již žádné odsouzení ze strany zákona, ale ospravedlnění na základě víry v Ježíše Krista.

Toto naše ospravedlnění má však své pevné místo „v Kristu Ježíši“. Tomuto obratu¹⁷⁵ je možné rozumět jako prvnímu pokusu vyjádřit náš vztah k Pánu oproti ostatním opisům: Kristus při nás, s námi, nad námi, před námi, uprostřed nás nebo v nás. Přitom všechny tyto opisy spojuje představa blízkého vztahu s Kristem. U výrazu „my v Kristu“ je kladen důraz na skutečnost naší přináležitosti a vzájemného společenství všech pokřtěných a sjednocených v jeho jménu. Jsme to my, kteří s ním tvoříme společenství osob

¹⁶⁹ Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 236–256: 1. Je to „nyní“ ve smyslu 3,21; 5,9.11 – tedy „nyní“ ve smyslu světového času, který je skrze kříž a zmrtvýchvstání Ježíše Krista nově ustanoven. 2. „nyní“ ve smyslu 6,21; 7,6 je potom jednotlivý člověk, který je ve víře a křtu pojat do tohoto nového bytí, je pak „v Kristu Ježíši“ (ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ).

¹⁷⁰ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, překlad autora, Evangelische Verlagsanstalt : Leipzig, 1999, s. 149. Spolu s: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 236n.

¹⁷¹ Viz. kapitola 1.8. Pavel a zákon, s. 19.

¹⁷² Srov.: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 149.

¹⁷³ Srov.: ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu....* S. 178: „Víra zmocňuje člověka k tomu, aby byl sjednocen s Kristem, takže on je v Kristu a Kristus v něm (Ř 8,10). Věřící člověk ve víře prožívá všechno, co se stalo s Kristem, prochází jeho smrtí, ukřižováním a také jeho vzkříšením k novému životu z Ducha. Tento tajemný, ale pro Pavla skutečný proces se děje nejen symbolicky, ale reálně ve křtu. Křest se děje nejen ve jménu Ježíše Krista, nýbrž v jeho jméno, do jeho jména nebo je to přímo *vekrtěni do* Krista, zapojení křtem do celého Krista. Člověk prochází Kristovou smrtí tak cele, že je s Kristem i pohřben ve smrt, aby bylo prokázáno, že smrt skutečně nastala. Ta ovšem není koncem stejně jako u Krista byla jen průchodem do plného nového života z Božího Ducha. Také tohoto vzkříšeného Krista se stává křesťan účastným: *žije 'novým životem'*.“

¹⁷⁴ Srov. podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 155n: Tak podle 5,16.18. Na místo κατάκριμα („odsouzení“) vstoupilo δίκαιωμα („ospravedlnění“); podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 236n: V Kristově sféře panování a spásy už „nyní“ neexistuje žádné „odsouzení“. „Odsouzení“, které se v NZ vyskytuje už jen v Ř 5,16.18, je odsouzení v soudu. Situace rozsudku smrti již nepřichází v otázku, protože ono „naprosto ne“ je důrazně postaveno vpředu a zdůrazňuje nemožnost takového soudního rozsudku pro křesťana.

¹⁷⁵ Podle: *Tamtéž*, s. 155n: Zatímco před Pavlem obrat chybí, objevuje se u něho více než 100x (v proměnách jako „v Kristu Ježíši“, „v Pánu“, „v Kristu“, „v Kristu Ježíši našem Pánu“ a další); jen v Ř 20x: 3,24; 6,11.23; 8,1.2.39; 9,1; 12,5; 14,14; 15,17; 16,2.3.7.8.9.10.11.12.13. Kvůli mnohostrannému použití se ostré pojmové určení sotva podaří. Např. toto „v“ může být postaveno do protikladu k pojmu „v Adamovi“ (1 K 15,22) nebo „v těle“ nebo také „v zákoně“.

(mystické tělo Kristovo) (6,5), jedinou jednotu našeho života (životní svazek) (12,5; 1 K 12,12).¹⁷⁶

Obrat ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristu Ježíši“), který se vyskytuje už dříve příslovečně (6,11) nebo přívlastkově (3,24; 6,23), zde výjimečně označuje členy společenství podstatným jménem. To, že si tento obrat u Pavla razí cestu jako již nedoložený pojem „křesťan“ (Χριστιανός), nelze tvrdit, protože apoštol paralelně k tomuto může pravděpodobně bez rozdílu říci také „ἐν Κυρίῳ“ („v Pánu“).¹⁷⁷ Bližší kontext (7,7-24; 7,25a, který navazuje na 7,4-6) prakticky popisuje osvobození z vězení zákona „skrže tělo Kristovo“ (7,4), tak i přímo „skrže Ježíše Krista“ (7,25a), ale i „v Kristu Ježíši“ (8,1). Oba výrazy přitom nejsou smyslově shodné; „skrže“, „v“ není chápáno instrumentálně, nýbrž lokálně. Lidé osvobození skrže Krista od zatracení zákona už nemají své místo „v tomto těle smrti“ (7,24), nýbrž „v Kristu Ježíši“, pokud mají podíl na jeho smírčí smrti a jeho vzkříšení (8,17), jak je ihned vyvozeno v 8,3.¹⁷⁸ Jaký je ale smysl této „v“-formule? Není to lehké rozlišit a určit, protože se vyskytuje jak u soteriologické výpovědi v indikativu (6,23), tak také u etického imperativu (6,11). Jedná se tedy jak o zkušenost moci, tak o utváření podoby života. Také zde může být viděna formální paralela v astrologických výpovědích, u nichž na předložku „v“ rovněž navazuje *jméno* (hvězdného znamení). Přitom může jít jak o osudy, tak také o vlohy nebo „ctnosti“, které jsou díky příslušnosti k hvězdnému znamení (podle data narození) jemu poddány. Sám apoštol Pavel, ale tuto formuli používá ve všech svých listech.¹⁷⁹

Verš 2

„neboť zákon Ducha, který vede k životu v Kristu Ježíši, osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.“

Verš 1 oproti následujícím slovům verše 2 působí jako téze, která je hned ve v.2 zdůvodněna:

1) Přesahujícím pohledem na téma osvobození od zákona.

¹⁷⁶ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 155n: Jeho smrt, pohřbení a zmrtvýchvstání není něco, co se stalo jen mimo nás a co my jen slyšíme, nýbrž na čem jsme účastní. Co se stalo jemu a ještě stane, to se stalo a stane také nám. Osvobozené bytí v Kristu stojí v silném protikladu k já-samotě (Ř 7,25): Jsem sám, chci sám, mohu sám, zoufám a umírám sám!

¹⁷⁷ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 149.

¹⁷⁸ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 151n: Tento široce dosvědčený, ale co se týče textu dějinně jednoznačně mladší dodatek μή κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν („ne podle těla žijte“) (A D¹ Ψ 81.365. 629 pc vg (sy^p) Spec) ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα („ale podle Ducha“) se odráží právě v druhé etické části 8,5nn.

¹⁷⁹ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 149.

2) Samotný verš jako takový působí dosti složitě - obsahuje dvojité genitivní určení (zákon *Ducha*, zákon *hříchu a smrti*) a dvakrát je zmiňován „zákon“ (*zákon Ducha*, *zákon hříchu a smrti*).

Je možné se domnívat, že tento verš je tématicky spojen s perikopou 7,22n, která také uvádí dvakrát „zákon“ (*zákon Boží*, jiný *zákon*), s tím rozdílem, že v.2 jen nenastíhuje daný problém, ale rovnou ho na základě verše 1 řeší, a to zrušením onoho zákona hříchu a smrti.¹⁸⁰ Na druhé straně můžeme tento verš vnímat jen na základě v.1, který však buď může hledět zpět a tedy nastiňovat souhrnný důsledek řečeného, nebo může směřovat vpřed a tam být odůvodněn novou myšlenkou, která je nám stavěna před oči v 8,5-7.¹⁸¹

Apoštol Pavel zde totiž mluví tak, jako by mluvil ke každému svému čtenáři a posluchači zvláště, neboli přímo do očí říká: σε („tebe“) Kristus osvobodil od zákona hříchu a smrti. V překladu BKR a BČE se místo „sebe“ nalézají με („mě“), které také nalezneme v perikopě 7,24b. Tímto přímým oslovením jsme mnohem lépe konfrontováni se svou hříšností, smrtelností a následným osvobozením.¹⁸² Toto σε („tě“) je však také rétorická varianta pozdějšího ἡμῖν („nás“) v.4 a ὑμῖν-ὑμῖν („vy-vás“) v.9. To pouze dokazuje, že Pavel svůj dopis nepíše jen určitému - vybranému - křesťanskému společenství v Římě, ale naopak všem křesťanským společenstvím v Římě (16,3-16). Skutečnost osvobození od zákona hříchu a smrti je totiž míněna pro každého z nás a pro každého z nás je stále živá. Dokazuje to také tím, že Pavel přechází ke zvěstování, které jako takové jasně vystupuje až ve v. 9.¹⁸³

Hlavním tématem tohoto verše je naše osvobození od zákona hříchu a smrti skrze zákon Ducha, který vede k životu v Kristu Ježíši. K tomu, abychom lépe pochopili roli zákona hříchu a smrti, nám pomůže úsek 7,22-23. Pojednává o „jiném zákoně“, který vede boj proti zákonu, který je v mé mysli a já se tak stávám zajatcem – otrokem „zákonu hříchu“, kterému se podřizuje mé tělo a mě uvrhá do následné smrti. Zjišťuji, že nejsem

¹⁸⁰ Srov.: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 121n.

¹⁸¹ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 237.

¹⁸² Srov.: *Tamtéž*, s. 237n.

¹⁸³ Podle: FUCHS, E. In: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 238: „σε („tě“) je vzhledem k με („mě“) správným způsobem čtení, „protože nyní přebírá slovo samo zvěstování.“ Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 123n: Zda je možné číst s A D Koine lat sa sy^h jako někteří otcové με („mě“), nebo s N BFG 1506*. 1739 ab sy^p arm Tert Ambst σε („tě“). Varianta ἡμᾶς („nám“) v ψ bo a u některých otců je nepochybně druhotná, lze rozhodnout nejspíše ve prospěch druhého způsobu čtení, protože με („mě“) sem bylo vepsáno z 7,24n. Oproti tomu nemůže být jmenován žádný důvod pro sekundární vznik z σε („tě“). Ať je to jak chce, každopádně je myšleno „já“ z 7,7-24; přímé oslovení je však silnější než pokračování meditačního stylu, a tak Pavel pokračuje ve vv.9nn ve druhé osobě plurálu. Srov. podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 151n: Změna z já-formy v 7. kapitole k ty-formě v 8,2 překvapuje, znamená ale jen návrat k rétorickému „ty“ charakteristickému pro list Římanům (srov. 2,1-5.17-23.27; 9,20; 10,6-9; 11,17-24).

schopen nehřešit a vymanit se z toho zajetí hříchu.¹⁸⁴ Hovoří-li Pavel o zákoně, tak vždy myslí na celý Starý zákon, zjevenou Boží vůli, tedy tóru.¹⁸⁵ Wilckens,¹⁸⁶ Haacker,¹⁸⁷ Lohse¹⁸⁸ a Pohl¹⁸⁹ se také přiklání k názoru, že Pavel myslí slovem „zákon“ tóru a ne všeobecný pořádek. Zákon tedy zůstává zákonem. Sám o sobě je svatý a také sama přikázání jsou svatá, dobrá a spravedlivá (Ř 7,12.14). Ale přikázání zákona jsou slabá a neschopná spásy tělesného člověka zaprodaného moci hříchu (Ř 7,14.16nn; 3,20; 7,7; 1 Tm 1,8). Proto může Pavel o zákonu říci, že je „slabý“, ač slabým je zde hříšný člověk odkázaný sám na sebe (8,3; Ga 3,21). Role zákona pro člověka znamenala jen zákazy a příkazy, které ho hlouběji uzavíraly do moci hříchu a následné duchovní smrti.¹⁹⁰ To, co nás vede ke svobodě a životu, nepřišlo z nás samotných, ale od Boha v čase, který on určil (8,3). Naše osvobození se tedy událo na příkaz Boha skrze Krista v přítomné moci Ducha (8,11).¹⁹¹ Působení Krista a Ducha je přitom vzájemně propojené. Není možné

¹⁸⁴ Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 238.

¹⁸⁵ Viz. kapitola 1.8. této práce Pavel a zákon, s. 19.

¹⁸⁶ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 238n: Jasně je především, že „zákon hříchu a smrti“ shrnuje 7,13-23; srov. 7,13.23n. Co je zde myšleno „zákonem“?

1) Pavel zde mluví o tóře, která jakožto „zákon hříchu“ přesto sama hříchem není (7,7), nicméně zjevuje hřích jako hřích, ukazuje jeho působení (7,13) a jako „zákon smrti“ sama smrt nepřináší (7,13).

2) Jenže díky jeho „rozsudku odsouzení“ definitivně přisuzuje hříšníka na konci časů smrti, a tak ho zachovává v „těle smrti“ (7,24). Jestliže je ale nyní totéž já „v Kristu Ježíši“ osvobozeno od zákona, který má tuto dvojí funkci, jak může být jeho osvobozující a jemu život (místo smrti) tvořivá síla Ducha vůbec ještě označována jako „zákon“? Vždyť přece v 7,6 se mluvilo o Duchu a liteře ve vylučovacím protikladu! Hodně exegetů přemýšlí jak u 7,22n, tak zde v 8,2 o νόμος („zákon“) v přeneseném významu jako o „pravidle“, resp. „pořádku“. (Tak např. Kuss 490; Käsemann 205; Schlier 238; Bultmann, *Theologie* 260, atd.). Odpovídající výklad 8,2 však sráží vnucující se skutečnost, že v bezprostředně následující větě myslí Pavel „zákonem“ jednoznačně tóru. (Stejně tak je rozuměno - bez nějakého nátlaku - také νόμος („zákon“) v 8,2 a 8,3. Problém zákona určuje celý oddíl v kapitole 7n. Nelze tomu rozumět tak, že zákonu v 7,14 byla přičtena výslovně duchovní podstata, která měla člověka vést „k životu“, ale hříšníkoví měla působit opačně, tedy „k smrti“ (7,10).

¹⁸⁷ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 151. U v.2 se objevuje (jako u 3,27) otázka, zda νόμος („zákon“) ve spojení s 2. pádem může být vztahován na tóru ze Sinaje nebo zda ve všeobecném významu znamená „normu“, „systém“ nebo „princip“. Že by tyto dvě funkce nebo významy jedné tóry mohly být v řečtině označeny jedním takovým genitivním spojením, je nanejvýš pochybné. Že νόμος („zákon“) ve vv.3n označuje opět tóru, odpovídá nálezu z 7,21-23.

¹⁸⁸ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 229: Pojmem νόμος („zákon“) neodkazuje na všeobecný pořádek, nýbrž na tóru.

¹⁸⁹ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 157: K dvakrát se opakujícímu „zákonu“ v tomto verši lze slyšet a zkoumat jiný výklad. Naklání se k tomu vyloučit u Pavla ono obrazné používání „zákona“. Přitom Pavel vždy myslel na zákon Mojžíšův (hebr. *tóra*). Podle toho by byla také zde, ve druhé půli verše, slovem „zákon hříchu a smrti“ myšlena *tóra*, podobně jako v 7,23.25. Jistě to je hříšníkem zneužitá *tóra*. Protože ona ve spolupůsobení s hříchem přináší smrt (7,5.11.13), mohla být takto označena. (Pak by ovšem *tóra* podle 7,23, kde je řeč o tom samém „zákonu hříchu“, sídlila „v mych údech“ a podle v.20 by byla identická s „hříchem, který ve mně sídlí“. Lze si toto představovat jako Pavlovo mínění?). Stejně tak ale v první půli verše není „zákon Ducha života“ nic jiného než *tóra*.

¹⁹⁰ Viz. kapitola 1.8. této práce Pavel a zákon, s. 19; srov. v.3.

¹⁹¹ Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 229: Skrze osvobození, které πνεῦμα τῆς ζωῆς („Duch života“) působil v Kristu, je moc hříchu a smrti definitivně poražena a tím zrušena. ἀμαρτία („hřích“) používal zákona, aby mu zákon zbudoval tvrdý regiment (5,12-21), který vždy přivádí ke smrti sobě podrobené. Viz. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13.

myslet na Krista bez Ducha a na Ducha bez Krista.¹⁹² Proč tomu tak je? Odpověď hledejme jak ve starozákonním pojetí Ducha, tak i v Pavlově nové skutečnosti života křesťana.¹⁹³

Jestliže nás zákon Ducha, resp. sám πνεῦμα („Duch“) uvádí do nového, svobodného života¹⁹⁴, tak je νόμος („zákon“) osvobozen od zneužívání ἁμαρτία („hříchem“). Nyní při uposlechnutí zákona nejsme oklamáni a následně odsouzeni pro naši lidskou slabost a díky moci hříchu, který nás využíval, následně odsuzoval a uvrhal do duchovní smrti. Ve dřívějším způsobu života (kdy jsme žili pod zákonem hříchu a smrti) jsme se snažili o vlastní budování spravedlnosti, která nám ospravedlnění nepřinášela. Nyní (8,1) náš život stojí ve znamení osvobození dosaženého v Kristu Ježíši a životu podle zákona Ducha, který zákon neruší, ale ctí a umožňuje nám, abychom ho naplňovali a žili ne ze strachu, ale z lásky k Bohu.¹⁹⁵

Verš 3

„Bůh učinil to, co bylo zákonu nemožné pro lidskou slabost: Jako oběť za hřích poslal svého vlastního Syna v těle, jako má hříšný člověk, aby na lidském těle odsoudil hřích,“

Tímto veršem apoštol Pavel navazuje na předchozí verš, kde přímo nastínil naše osvobození v Kristu Ježíši a kde se jedná o událost spásy v „Synu“, v Kristu. Větná stavba tohoto verše je značně obtížná, a to proto, že má být řečeno vše podstatné. Apoštol v něm vyjádřil základ našeho osvobození, ale samotný verš je pro interpretaci dosti obtížný, možná až nesrozumitelný.¹⁹⁶

¹⁹² Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 156n: Vždyť je nositelem Ducha „bez míry“ (J 3,34). Označení „Kristus“, resp. „Mesiáš“ má slovní význam „pomazaný Duchem“. Z 2 K 3,17 právě citované slovo pokračuje: Kde je ale „Duch Pána, tam je svoboda.“ To se kryje s výpovědí o Duchu našeho místa: Duch „tě osvobodil od zákona hříchu a smrti“.

¹⁹³ Srov. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, bod 1.2, s. 13n.

¹⁹⁴ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 239. Podle 8,11 je τὸ Πνεῦμα („Duch“) ten, kdo oživuje naše smrtelná těla, je to život-tvořící moc. Podle 1 K 15,45 se „poslední Adam“, Kristus, stal εἰς πνεῦμα ζωοποιού („Duchem oživujícím“). Podle Ga 6,7 je život ovocem Ducha, které bude zrát tomu, kdo se svěří Duchu. Duch tvoří život a poskytuje ho. Duch života je život chtějící, tvořící a otevírající Duch.

¹⁹⁵ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 239: Není zcela jisté, kam postavit třetí znamení: ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristu Ježíši“). Možné je, že patří k τῆς ζωῆς („život“). Potom je myšleno, že je to Duch života, který je darován v, s a skrze Krista Ježíše. K souvislosti Ἰησοῦς Χριστός („Ježíš Kristus“) a ἡ ζωὴ („život“) je možno uvést např. Ř 5,18.21 a především Ř 6,23. Také je možné, že ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristu Ježíši“) samo patří k ἠλευθέρωσέν σε („osvobodil tě“). Pro toto hovoří postavení obou pojmů, resp. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristu Ježíši“). Pravděpodobnější je třetí možnost: že ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ („v Kristu Ježíši“) patří k celému pojmu, tedy k νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς („zákon Ducha života“). Tento zákon, kterého použil Duch života, je s a v Kristu Ježíši daný a účinný. Existuje ve sféře panování osoby Ježíše Krista, kterou zbudoval Duch.

¹⁹⁶ Srov.: *Tamtéž*, s. 239n. Tak i WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 124: Větná stavba je těžká.

Hlavní důvody, proč Pavel tímto veršem navazuje na verš 2:

- výraz γὰρ („neboť“) jako takový spojuje v.3 s v.2 z důvodu svého slovního významu, který předpokládá druhou výpověď, která se nachází ve verši 3. Jinak řečeno - oba verše se navzájem potřebují;

- verš 3a svým slohovým stylem vybočuje, stojí jakoby v opačném postoji vůči zbytku verše 3.¹⁹⁷ To zjistíme, když si danou pasáž přečteme jako větu tázací. Pak máme nutkání odpovědět slovy z verše 2 „osvobodil tě/mě“ a ne zbývajícím veršem 3. Proto si myslím, že Pavel měl touto větou původně v úmyslu veršem 3a uzavřít verš 2, ale poté byl nucen verš 3a okamžitě obsahově rozvést.

První část verše 3a: „Bůh učinil to, co bylo zákonu nemožné pro lidskou slabost...“ „...co bylo zákonu nemožné“¹⁹⁸, je podle v.2 možné: zrušit ono odsouzení k hříchu a smrti. Tato nemožnost zákona spočívá v jeho slabosti¹⁹⁹, což lze pochopit pohledem na 7,14. Slabost, kterou zákon způsobuje, pro člověka není spásou, ale odsouzením či dokonce prokletím kvůli tělesnému bytí lidí, které je ovládáno mocí hříchu.²⁰⁰ Samotný zákon tak člověku skrze jeho tělo způsobuje duchovní slepotu svého hledání, svého sebepovznesení v bezpráví nebo v osobní spravedlnosti.²⁰¹

Druhá část verše 3b zní v překladu ČEP: „...*Jako oběť za hřích poslal svého vlastního Syna v těle, jako má hříšný člověk,*“

Nové nasazení θεός („Bůh“) ve v.3b jen potvrzuje Boží aktivitu v Ježiši Kristu oproti již zmíněné nemožnosti spásy kvůli neschopnosti zákona, kvůli moci hříchu a slabosti těla. „Bůh poslal svého Syna“:

- 1) „ve stejné podobě hříšného těla“ a
- 2) „za hřích“.

Co se týče prvního výrazu „těla“, je blízké vnímat ho v podobném významu jako v 6,5; 5,14 a 1,23. Myšlen je přitom konkrétní tvar, který máme mi hříšní lidé, tedy tělo sužované hříchem (7,5) (σαρκί ἀμαρτίας = „těla hříchu“). To potvrzuje přesná paralela v Fp 2,6n. Kristus tedy žil ve stejném lidském těle jako my, jen s tím rozdílem, že na svém

¹⁹⁷ Srov.: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 124: První část našeho verše 3a lze chápat jako vpředu postavený větný protiklad (Schlier 240, který ale neprávem chce ve v.3c vidět pokračování v.3a.).

¹⁹⁸ Podle: *Tamtéž*, s. 124: τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου („nemožné zákonu“) lze lépe chápat pasivně než aktivně; neboť při aktivním chápání by předložil v ἡσθένει („obléci“, „opatřit“, „pokrýt“) kopii toho aspektu, zatímco při pasivním chápání nejprve objektivní nemožnost, a nato odpovídající subjektivní neschopnost.

¹⁹⁹ Viz. kapitola 1.8.1. této práce *Jak je to se zákonem v NZ?*, s. 20: „sám o sobě je neschopný spasit tělesného člověka zaprodaného moci hříchu (Ř 7,14). Neboli zákon je slabý, a to proto, že sám nám umožňuje poznávat dobro a hřích, ale už nám nedává síly k přemožení hříchu (Ř 7,16nn; 3,20; 7,7).“

²⁰⁰ Viz. kapitola 1.7. této práce *Pavlovo pojetí těla a smrti*, s. 16; srov. v.2.

²⁰¹ Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 241n.

těle nepoznal hřích. Σὰρξ ἁμαρτίας („hříšné tělo“) „označuje dosah skutečnosti hřichu, do něhož Bůh poslal svého Syna tak, že Kristus se v něm stal podobný lidem jako hříšníkům.“²⁰² Schlier k tématu Ježíšovy podoby s našim hříšným tělem používá slovní spojení „identity při neidentitě.“²⁰³ To znamená: Ježíš žil v lidském hříšném těle, ale nedopustil se hřichu.

Přízvukná vložka ὁ Θεός („Bůh“) a tomu odpovídající emfatické ἐαυτοῦ („jeho“, „svého“) silně zdůrazňují, že se jedná o Syna Božího, který jako inkarnovaný vstoupil do hříšného těla, které je skrze hřích primárně postaveno proti Božskému bytí. Byla to ale *Boží vůle*, aby Kristus právě v pozici hříšníka odsoudil a zničil hřích. Podobnou myšlenku najdeme ve Fp 2,6n („Způsobem bytí byl roven Bohu,... sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí...“), která je radikálnější v Božím stanovení cíle a poslání svého Syna, které apoštol Pavel připojuje v 8,3: καὶ περὶ ἁμαρτίας („a pro hřích“).²⁰⁴

Druhý výraz „za a pro hřích“ je možné vyložit na poslání Ježíše Krista, které se uskutečnilo právě vůči moci hřichu a jeho odstranění (Ga 1,4) Ježíšovou obětí na kříži a následným vzkříšením z mrtvých třetího dne (1 K 15,3b-4). „Kristus zemřel jednou provždy za hřichy, jako spravedlivý za nespravedlivé“ (1 Pt 3,18).

Termín „pro a za hřích“ je také možné vnímat na podkladu listu Židům pomocí svátku smíření, kde krev obětovaného zvířete byla právě „pro a za hřichy“ pálena veleknězem v chrámu a tělo zvířete spáleno mimo tábor (Žd 13,11; 5,3; 10,18.26). To potvrzuje i Septuaginta, kde je smírčí rituál vnímán a činěn ve stejném kultickém kontextu jako v listu Židům, a to περὶ τῆς ἁμαρτίας („pro hřichy“) (srov. Lv 4,3.14.28.35; 5,6-8.10n.13). Při tomto rituálu přitom docházelo k přenosu zla a hřichu z člověka na obětované zástupné zvíře, které se tak stávalo „hřichem“. V prvotní církvi se význam tohoto smírčího rituálu přenesl na Krista jako smírnou obět „za a pro hříšníky“, „za naše hřichy“ (1 K 15,3).²⁰⁵ Kristova oběť přitom není jen zástupnou obětí ve smyslu opakování

²⁰² Podle: KÄSEMANN, E. In: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 125n: k Fp 2,7: „To může jen znamenat, že Ježíš sice mohl a musel pozemsky zemřít, ale hřichu nepodlehl.“

²⁰³ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 241: ὁμοίωμα („podoba“) zde zdůrazňuje – stejně jako v Ř 5,14; 6,5 - že je myšlena identita při neidentitě; zde tedy konkrétně, že Bůh poslal svého Syna do hříšného těla, které u Syna hříšným tělem nebylo (srov. Fp 2,7: ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων / „v podobě člověka“/); podle 2 K 5,21 neznal Syn ἁμαρτία („hřích“) z vlastní zkušenosti. Πέμψας... ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας („Poslal... v těle hřichu“) by tak mohlo být nepochopeno.

²⁰⁴ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 126n: καὶ („a“) ukazuje, že obrat ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας („v podobě hříšného těla“) paralelně patří k πέμψας („poslání“). Jeho absence v 1912 pc spočívá v chybě při opisování (Homoioteleuton, srov. Kuss 493n). Jülicher 281 v tom vidí glosu a vylučuje tak rozhodující střed věty.

²⁰⁵ Podle: *Tamtéž*, s. 126n.

při každém našem hříšném činu. Kristova oběť zničila a odsoudila moc hříchu, a to jednou provždy skrze Kristovo zmrtvýchvstání (1 K 15,3-5).

Třetí část našeho verše 3c v překladu ČEP zní: „...*aby na lidském těle odsoudil hřích*,“ Srovnáme-li tento verš s v.1, zjistíme, že jak ve v.1, tak i ve v.3c je použito slovo „odsoudil“ ve stejném významu, pouze s tím rozdílem, že ve v.1 se přímo nehovoří o odsouzení hříchu. Verš 3c přitom udává důvod, proč již není žádného odsouzení pro v.1. Onen důvod je: místo, aby Bůh odsoudil hříšné lidi, odsoudil hřích (představerý jako nadosobní moc). To byl cíl pozemské existence Ježíše,²⁰⁶ odsoudit hřích a jeho zneužívání našich těl, aby už nemohl působit na tělo tak, že samo tělo-sarx se stávalo nepřátelské a vzpurné vůči Božímu nařízení (8,7n).²⁰⁷ Toto pudové, sobecké a egoistické σὰρξ („tělo“) slouží díky své slabosti hříchu, tzn. hřích vládne a posiluje svou moc. A tuto moc hříchu, která se usídlila v „těle-sarx“ jako v místě svého pobytu a působení, odsoudil Bůh nyní k smrti. Stalo se to na základě toho, že Bůh poslal svého²⁰⁸ vlastního Syna ve stejné podobě hříšného těla, aby právě tím, že na sobě nechal zástupně za nás působit skutečnost hříchu toužící po smrti všech lidí, osvobodil hříšníky právě z této skutečnosti „těla hříchu“ (2 K 5,21; Ga 3,13; 4,4n). Tím vykonal odsouzení, které tóra jakožto „zákon hříchu a smrti“ přisoudila hříšníkům, místo na hříšnicích na svém vlastním Synu, a sice právě tam, kde měl hřích svůj prostor panování: v těle.²⁰⁹ *Syn Boží* zemřel namísto všech hříšníků, takže i my jsme byli osvobozeni z panování hříchu (v.2). *Syn Boží* odejmul hříchu jeho smrtící účinek a hřích tak v těle, v prostoru svého vlastního panování, ztratil sílu následného „odsouzení“ zákonem (v.1; Ga 3,13).²¹⁰

²⁰⁶ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 149. Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 153n: Bůh odsoudil hřích v těle.

²⁰⁷ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16.

²⁰⁸ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 241n.

²⁰⁹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 127n: Výrazem ἐν τῇ σαρκί („v těle“) není myšleno speciálně tělo Kristovo (tak Cranfield 382), ale obecně tělo jako prostor panování hříchu (tak Schlier 240). Srov.: PESCH, R. *Römerbrief*. S. 69: Právě tam, kde hřích panoval, „v těle“, odejmul mu skrze smrt Ježíše Krista panování.

²¹⁰ Podle: *Tamtéž*, s. 69. Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 127n: Kristus, který jako Syn Boží bez hříchu nepatřil smrti, podstoupil na místě všech hříšníků smrt, a tímto náhradním vykonáním rozsudku zákona za hříšníky tento rozsudek zrušil. Právě tím se „v Kristu Ježíši“ zákon, jehož „prokletí“ (Ga 3,13) se - místo na hříšnicích - vyplnilo na něm, stal „zákonem Ducha a života“, protože Bůh zákon, jenž hříšníky musel odsoudit, vytrhl hříchu, který sloužil zákonu jako moc smrti.

Verš 4

„a aby tak spravedlnost požadovaná zákonem byla naplněna v nás, kteří se neřídíme svou vůlí, nýbrž vůlí Ducha.“

V předcházejícím verši Pavel ukázal realitu panování zákona v těle hříchu a smírčí účinek Kristovy smrti za naše hříchy. Zde dokončuje smysl a důsledek Ježíšovy oběti. „Právním požadavkem zákona“ (τὸ δίκαιωμα τοῦ νόμου) Pavel myslí požadavek, který je znám každému člověku (srov. 1,32).²¹¹

K výkladu v.4 je důležité si uvědomit, že verš 7,12 nám poskytuje důležitou výpověď o zákonu a jeho významu pro náš život vedený podle zákona a vůle Ducha (v.4). Skrze Kristovu smírčí smrt byli hříšníci osvobozeni z moci hříchu a došlo k odsouzení zákona hříchu a smrti. Zákon Ducha tak může v našich životech začít působit jako zákon (7,12) ve svém původním určení, tj. vést „k životu“ (7,10).

Právní požadavek zákona může být křesťany splněn *na základě toho*, že ve křtu obdrželi *Ducha* Božího, který Ježíše vzkřísil z mrtvých a dále zprostředkovává účinek Kristovy smírčí smrti. Jedná se o zničení moci hříchu nad člověkem - křesťanem, v jeho konkrétní životní situaci.²¹²

1) Spravedlnost požadovaná zákonem, neboli „dokonalé zachovávání Božích přikázání a jednání ve shodě se zákonem“²¹³, je přesunuta z pozice „na nás“, kdy usilujeme o spasení skrze zachovávání zákona, do pozice „v nás“ našeho vnitřního já: víry, síly a odvahy, která je podmíněna působením Ducha. My, kteří se neřídíme svou tělesnou vůlí (přáními, požadavkami a zalíbením svého těla; srov. v.3), ale přáním Ducha, dokazujeme, že Kristova oběť přináší osvobození od zákona hříchu a smrti. Jsme tedy svobodni od jakéhokoliv otroctví a zbaveni odsouzení ze strany zákona (8,1). Tím, že se snažíme jednat podle vůle Ducha, zároveň jednáme podle vůle Krista a stáváme se tak spravedlivými před zákonem Božím (srov. v.6).

2) Naplnění právního požadavku zákona „v nás“ se týká celkového Božího jednání v Ježíši Kristu. Jestliže Bůh odsoudil skrze svého Syna moc hříchu, tak může být skrze „nás“ vykonána spravedlnost, kterou zákon požaduje. To tedy znamená, že skrze „nás“ a ne bez nás bude naplněna spravedlivá vůle Boží, na které závisí náš život.²¹⁴ Tím se zde

²¹¹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 128.

²¹² Podle: *Tamtéž*, s. 129n.

²¹³ LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. S. 469.

²¹⁴ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 243: „Tělo nechalo zákon ztroskotat, Duch ho přivádí k naplnění. Tak je u Pavla Duch nejen vzdoro-hrou (7,6) a koncem, nýbrž právě jako takový je naplněním zákona (Althaus). Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 128n: ἐν ἡμῖν („v nás“) neoznačuje „společenství a jeho členy“ jako „místo jeho (Kristova) života a působení, tedy jeho sféru panování“ (Käsemann,

vynořuje osobní „my“ z 7,5n, ve kterém se Pavel spojuje s adresáty a které dále přechází v 8,9 do oslovení „vy“.²¹⁵

Slovo Περιπατεῖν („žít“) se často objevuje v Pavlových listech. Jeho význam spočívá v samotném naplňování našeho života (6,4; 13,13).²¹⁶

Κατὰ („podle“) u Pavla označuje zásadní směr jednání, který je často spojen s dualisticky ostrou alternativou: *Bud'* se člověk nechá ve všem svém jednání určovat tělem, *nebo* Duchem. Jiná možnost zde není (srov. zvláště 2 K 10,3; taktéž Ga 5,16n).²¹⁷ V poslední části verše nás apoštol Pavel vyzývá, abychom se proměnili „podle Ducha“, ale zároveň i varuje před proměnou „podle těla“. V kontextu je 8,1-4 možné spojit s Ga 5,25: „Jestliže žijeme v Duchu (srov. 8,2), dejme se Duchem také řídit!“ Z tohoto spojení poznáváme, že Pavel nepreferuje život „podle těla“²¹⁸, ale skrze Krista, který nás osvobodil a předal nám svého Ducha, který nás uvádí do nového života.²¹⁹ Z toho vyplývá, že dar Ducha nás činí plně způsobilými k životu podle Ducha. K tématu života podle Ducha je důležité si připomenout, že i ti, kdo si myslí, že dar Ducha je v jejich životě navždy přítomný, si musí uvědomit, že nežijí v ráji, ale na zemi, kde vedeme svůj duchovní boj. Další mylná představa se týká otázky vlastnictví Ducha. Duch Boží nikdy nebude naším vlastnictvím, ale jen naším Pánem. Pod pojmem „panování Ducha“ si přitom nepředstavujeme násilné a hrubé panování, které zasahuje do našeho svobodného žití a rozhodování. Je tomu právě naopak - naše svoboda, volba a rozhodnutí zůstávají jen na nás (8,15; 2 K 3,17). Zda odpovíme na Kristovo osvobození od hříchu „ano“ nebo zda zůstaneme u života podle těla.²²⁰

---

který zdůrazňuje toto „v nás“ a vidí jím označeno společenství a jeho údy jako „místo“ působení Krista, tak přehlíží, že toto ἡμῶν / „nás“/ je charakterizováno skrze περιπατεῖν κατὰ / „žít podle“/, které odkazuje na to, že splnění právního nároku zákona bylo naplněno životem, který odpovídá Duchu a je tedy Duchem přislíbeno.)

²¹⁵ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 128n.

²¹⁶ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 243n.

²¹⁷ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKKVI/2, s. 129n.

²¹⁸ Podle: *Tamtéž*, s. 130n.

²¹⁹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235: Ἐὶ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν („žijeme-li Duchem, Duchem také krácejme“) (Ga 5,25). Příkaz, kterým je voláno k životu v Duchu, je založen na oznamovacím způsobu, který popisuje skutečnost nového života v Kristu.

²²⁰ Podle: *Tamtéž*, s. 232n. In: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n: Syn byl poslán do světa, aby naplnil právní požadavek zákona. Jako poslušný mohl Kristus odolat ἀμαρτία („hříchu“) a přemoci ho. Působení této události určuje nadále život všech těch, kteří patří ke Kristu – ti nekráčí „podle těla“, nýbrž „podle Ducha.“ Už ne slabost těla, nýbrž život probouzející a udržující síla πνεῦμα („Ducha“) je normou pro proměnu a jednání věřících, takže právní požadavek zákona bude naplněn „v těch, kteří žijí ne už κατὰ σάρκα („podle těla“), nýbrž κατὰ πνεῦμα („podle Ducha“).

3.6.2. Ř 8,5-8

Verš 5

„Ti, kdo dělají jen to, co sami chtějí, tíhnou k tomu, co je tělesné; ale ti, kdo se dají vést Duchem, tíhnou k tomu, co je duchovní.“

Tímto veršem vstupujeme do druhé části naší exegeze 8,1-11. Jedná se o verše 5.6.7 a 8, ve kterých budeme mít možnost se zamyslet nad tím, zda jsme ti, kteří „žijí podle Ducha“ nebo ti, kteří „žijí podle těla-sarx“.²²¹ Díky pozici a tématu v.5 zjišťuji, že tento verš nejen rozvádí, ale i navazuje na v.4, a to výrazem „neboť“²²², se kterým jsme se již setkali u veršů 2 a 3. Za povšimnutí stojí i to, že tento verš přímo rozděluje motivaci lidského jednání a žití: buď „podle“²²³ těla“: svého chtění, vášní, přání, tužeb a sobectví,²²⁴ nebo „podle Ducha“ (vedeni Duchem): tíhnou k tomu, co je duchovní.²²⁵ Přitom ale existují jen dvě možnosti: Lidé, kteří svým vnitřním Já dělají jen to, co chtějí, usilují o to, co je věci těla (Ga 5,19-21 pod nadpisem: Skutky těla); lidé, kteří své vnitřní Já odevzdali Duchu, tíhnou k tomu, co je duchovní, a zároveň sami v sobě i nadále bojují proti životu podle těla (Ga 5,22 pod nadpisem: Ovoce Ducha).²²⁶

Pavel formuluje οι κατὰ σάρκα ὄντες („ti podle těla jsoucí“), místo περιπατοῦντες („žijící“). Toto οἱ κατὰ σάρκα ὄντες („ti podle těla jsoucí“) jsou pravděpodobně nepokřtění. V případě našeho boje mezi *buď* a *nebo*, resp. mezi *tělem* a *Duchem*, je křesťan postaven na pozici vítěze nad tělem a nevykoupený člověk do pozice podle těla (podle Ř 7). Nevykoupenému člověku je tato pozice přiřknuta na základě toho, že se nachází pod donucující mocí hříchu, zákona a smrti a jelikož není schopen (ze svých sil) se od nich osvobodit, nakonec podlehne (srov. v.2).

²²¹ Viz. kapitola 3.5.1. této práce Struktura textu, s. 55.

²²² Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 244: Ἰὰρ předchází v naší souvislosti už 3x a následuje pak ještě 2x, ve vv.6.7b. Potom následují spojení s ὁὲ („avšak“) 4x, resp. 5x. Toto hromadění konjunktivních (spojovacích) částic dává tušit, že je nelze vždy rozumět v plném slova smyslu - ἰὰρ („neboť“) tedy nemá vždy přísně zdůvodňující smysl a ὁὲ („avšak“) nemá vždy přísně příslovečný smysl - nýbrž mají smysl všeobecně spojovací. Zde ovšem je možné ἰὰρ („neboť“) bez členu rozumět zdůvodňujícím.

²²³ Viz. exegeze v.4 této práce, s. 66: „Podle“ u Pavla označuje zásadní směr jednání, který je často spojen s dualisticky ostrou alternativou: *buď* x *nebo*, jiná možnost není.

²²⁴ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16.

²²⁵ Srov.: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n: Proměna podle Ducha je postavena diametrálně proti proměně podle těla. Viz. kapitola 3.5.1. této práce Struktura textu Ř 8,1-17, s. 55.

²²⁶ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n. Srov. podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 16.

Jinak je na tom křesťan: On je v Kristu Ježíši osvobozen, naplněn Duchem a křtem se stal novým člověkem (vv.1.2.3; 7,4n).²²⁷ Nesmíme také zapomenout, že ti, kdo „podle Ducha jednají“, nebo-li ti, kdo jsou pokřtěni „v Kristu Ježíši“ (8,1), jsou zároveň zmocnění Duchem Kristovým. Jak to poznáme? Nejlepší odpověď je podle „ovoce“ Ducha, o kterém se mluví v Ga 5,22nn.

Na závěr tohoto verše je důležité si připomenout, že v otázce našeho jednání podle... je vždy možná jen jedna volba a této volbě dále odpovídají i plody našeho života. V následujícím 6. verši budeme pokračovat v tomto tématu²²⁸, jen s tou obměnou, že se zaměříme na hlubší poznání naší volby.²²⁹

Verš 6

„Dát se vést sobectvím znamená smrt, dát se vést Duchem je život a pokoj.“

Tento šestý verš je jak pokračováním předešlých veršů 4 a 5, tak také posledním zdůrazněním ostrého protikladu našich životů.²³⁰

Za prvé: tento verš začíná „myšlením těla - sobectvím“, stejně jako předchozí verš „myšlení těla-sarx“ je smrt jako následek hříchu (6,21.23), jehož „tělesná“ skutečnost je plně realizována ve smrti.

Za druhé: jak v.5, tak i v.6 obsahují „vedení - myšlení Ducha“ s tím rozdílem, že v.6 neříká, že „tíhneme k věcem duchovním“, ale přímo je pojmenovává: „život a pokoj“, které jsou výsledkem našeho ospravedlnění (5,1).²³¹ Pojem ζωή („život“), který má v našem odstavci silný důraz (v.2.6.10.38), je zde svázán s pojmem εἰρήνη („pokoj“), a to proto, aby bylo lépe poznatelné, že je myšlen pokoj, který jako Boží eschatologický

²²⁷ Srov: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 233n. Srov. dále: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130: Zde je tedy řeč o nepokřtěných a jejich životě: τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν („ti smýšlejí tělesně“) jednají podle těla-sarx. Jejich bytí tedy jedná podle vlastních potřeb, věcí a záležitostí. Přímé svědectví stylu tohoto jednání nalezneme v Ga 5,19.

²²⁸ Viz. kapitola 3.5.1. této práce Struktura textu Ř 8,1-17, s. 55.

²²⁹ Srov.: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 153n: φρονεῖα τὰ τινοῦ znamená „stát v konfliktu na něčí straně“ (srov. Bauer-Aland, Wörterbuch, 1727, pod Hinweis auf Diod., 13,48,4.7 ad.; 1 Mak 10,20; Joseph., Ant. 14,450 atd.). Pavel chce tedy říci: Tělem určovaná a Duchem určovaná existence se obě projevují aktivním straněním oběma veličinám; bytí určuje chování. Protipostavení obou lidských typů upomíná silně na Philona, Heres. 57: „Daher gibt es zwei besondere Arten von Menschen: die einen bilden diejenigen, die durch den göttlichen Hauch, die Vernunft, (wahrhaft) leben, die anderen die, die durch das Blut und in Fleischeslust vegetieren.“ (Übers. J. Cohn in Cohn/Heinemann Bd. V, 236) - („Proto existují dva zvláštní druhy lidí: ten jeden tvoří takoví, kteří (opravdově) žijí skrze Boží dech, rozum, ti druzí jsou ti, kteří vegetují skrze krev a chutě těla.“).

²³⁰ Srov.: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n.

²³¹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n. Srov.: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 153n: Podstatnému jménu τὸ φρόνημα („myšlení“, „rozum“) lze nejspíš rozumět jako zpodstatnělé slovesné formulaci v.5 a tudíž nelze překládat jako „smýšlení“ nebo „usilování“.

dar přesahuje veškeré naše pomyšlení v otázkách tělesných a střeží naše srdce i mysl v Kristu Ježíši (Fp 4,7).²³² Otázka života ve SZ je dána postojem člověka vůči Božímu zákonu. Ten, kdo poslouchá Boží přikázání, vydává se na cestu života a ten, kdo se staví proti nim a tedy proti Hospodinu, jde cestou smrti. Otázka života a smrti se zde také nazývá *poslušností a neposlušností Boží vůli*, (tento termín nalezneme i v NZ v překladu ČEP /8,4.12/). Tak docházíme k myšlence, že život je synonymem *štěstí a pokoje*. Pokoj tedy není jen stav bez války, ale jde o dokonalou blaženost, zdraví a štěstí.²³³ V NZ se o životě a smrti mluví z pohledu vztahu člověka k Bohu ve světle víry. I zde je možné život charakterizovat slovy: spravedlnost, pokoj a radost v Duchu (Ř 14,17).²³⁴ Úmysl a tendence Ducha Kristova - téměř můžeme říci: jeho „vůle“, jsou ζωή („život“) (srov. 8,2) a εἰρήνη („pokoj“) (srov. 5,1; 14,17). Tím se duchovní vůle ukazuje vůlí Boha, který je - jak Pavel často zdůrazňuje - ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης („Bohem pokoje“; viz. výše) (Ř 15,33; 1 K 14,33; 2 K 13,11; Fp 4,9; 1 Te 5,23). εἰρήνη („pokoj“, „mír“) představuje Boží panování, „vždyť Boží království není v tom, co jíme a pijeme, ale ve spravedlnosti, pokoji a radosti z Ducha svatého“ (Ř 14,17). Sám Kristus je přitom udělovatelem (2 Te 3,16) a dárce εἰρήνη („pokoje“), který má své místo v našem srdci (Ko 3,15); jde tedy o ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ („pokoj Kristův“). On sám je naším pokojem - mírem (Ef 2,14; Fp 4,7).²³⁵

Opakem ke slovu život je smrt.²³⁶ Význam slova smrt v NZ vychází ze SZ, kde příčina smrti bývá vnímána ve spojitosti s hříchem (Gn 3,3-4; Mdr 2). Adam a Eva také nezemřeli na místě, ale hřích, který vstoupil do jejich života, narušil jejich život s Bohem. Otázka tělesné smrti je ve SZ vnímána jako přírodní zákon.

Smrt u Pavla má své přímé spojení s hříchem (6,23a; 1,32; 5,12.17.21). Samotné vnímání smrti však souvisí se vzpourou proti Bohu a následným odloučením od něho - díky němu smrt nabírá větší sílu a hrůzu. Smrt v NZ neznamena jen otázku konce pozemského života, ale i stav člověka propadlého Božímu soudu (Mt 4,16; L 1,79; Ř 8,6). Takže soud a smrt mohou být souznačné pojmy. Lidé, kteří žijí podle těla-sarx, jsou mrtví už za svého pozemského života.²³⁷ Smrt je zde důsledkem života podle těla-sarx, to znamená, že člověk žije v pravém opaku toho, co po něm požaduje Duch Boží.²³⁸

²³² Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n.

²³³ Podle: ALLMENA, J.-J. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987, ISBN neuvedeno, s. 352.

²³⁴ Podle: *Tamtéž*, s. 353.

²³⁵ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 245.

²³⁶ Viz. kapitola 3.4. této práce Klíčové pojmy, s. 46.

²³⁷ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 926n. Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16.

²³⁸ Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, Pohl a Souček, s. 16n.

Verš 7

„Soustředění na sebe je Bohu nepřátelské, neboť se nechce ani nemůže podřídít Božímu zákonu.“

Apoštol Pavel i v tomto verši dále pokračuje tématem těla-sarx s tím rozdílem, že zde již neukazuje dualitu našeho rozhodnutí, ale zaměřuje se na jedno téma a tím je *myšlení těla* ve v.7a, („soustředění na sebe“), které je nepřátelské Bohu. Proč je Bohu nepřátelské a co to přesně znamená, se dozvídáme ve v.7b. Zde uváděné myšlení těla-sarx člověku přináší nepřátelství vůči Bohu. Jde tady o takové myšlení, které je převrácené, opačné než myšlení podle Ducha, které přináší život. Důsledkem myšlení těla je zastínění vlastní mysli touhou a potřebami těla-sarx (Ef 4,17).²³⁹ (podobně i Haacker²⁴⁰).

Žít svůj život soustředěním na tělo je Bohu nepřátelské, a to proto, že člověk nežije pro svého Boha, Stvořitele a Pána, ale pro tělo ovládané mocí hříchu. Otročí tedy hříchu, své sobeckosti, žádostivosti a své touze činit ze sebe boha. Přitom touhy lidského těla/skutků těla jsou zřejmé (Ga 5,19-21; Ř 1,21b).

Ve druhé části v.7b máme možnost poznat příčiny, proč je Bohu nepřátelské myšlení těla. Jsou dvě: 1. „nechceme“ a 2. „nemůžeme“ se podřídít (ve smyslu *nemáme sílu*) Božímu zákonu. Jsme tedy zcela vtaženi do otroctví sarx a moci hříchu²⁴¹, který je pro Pavla nadosobní skutečností, která jednou vešla do světa a vládne v něm (Ř 5,12nn).²⁴² Jsme tedy v opozici vůči milosti Boží a jejímu spásnému jednání v Kristu Ježíši.²⁴³ Člověk takto žijící nemá dostatek síly, touhy a ani potřeby být podroben, podřízen a poslušen zákonu Božímu. Proč? Protože jeho srdce je zatvrzelé vůči všemu, co má jakýkoliv náznak Boha a Božího zákona. Lidský duch je totiž nakažen a napaden

²³⁹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n: Jednání, které je zde uváděno, odpovídá „úsilí“ těla, které je nepřátelské vůči Bohu, a to po stránce neposlušnosti vůči Božímu zákonu. Ne ve smyslu zdánlivé vazby na přirozenou nutnost, ale proto, že hříšník je nezrušitelně zatčen působením hříchu, a tak plněním zákona nemůže získat ztracenou spravedlnost zpět.

²⁴⁰ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 153n: Pozice těla je polemicky proti Bohu a rebeluje proti jeho zákonu - jakožto agresivní rub neschopnosti žít podle zákona, resp. líbit se Bohu.

²⁴¹ Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 245n: Toto γὰρ znamená výslovně: „Neboť to je tak...“ Tělo se Bohu nepodřizuje, nepodrobuje se mu a nestaví se pod jeho zákon, ve kterém vládne život-darující vůle Boží. Spíše mu odporuje. A nejen to; nýbrž οὐδὲ γὰρ δύναται („ani není schopno“). Nepodrobuje se zákonu Božímu, protože „také není schopno“. Srov. dále podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n: Ve v.7b následující věta objasňuje, proč usilování těla musí vždy vést jen ke smrti - neboť je ἐχθρα εἰς Θεόν („nepřátelství vůči Bohu“). Jeho nepřátelské jednání není podřízeno Božímu zákonu. Ono (οὐδὲ γὰρ = „neboť také ne“) toho není schopno, i kdyby to samo chtělo.

²⁴² Srov.: SOUČEK, J. *Theologie apoštola Pavla*. S. 158.

²⁴³ Srov.: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 930n. Srov.: kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, Pohl, Souček, Coreth, s. 16n.

hříchem.²⁴⁴ Moc hříchu a smrti byla sice jednou provždy poražena obětí Ježíše Krista, takže už nemusíme otročit její moci, ale pokud žijeme na tomto světě, tak stále bojujeme s hříchem, sklony těla-sarx a duchovní smrtí. Lidé, kteří otročí svému tělu-sarx a hříchu, ještě nezakusili Kristovu moc, která by je vyvedla ze smýšlení těla a přivedla na cestu dodržování Božího zákona. Ne proto, že zákon to přikazuje, ale proto, že jejich nitro-duch ve spojení s Božím Duchem/Kristem je k tomu s láskou dovede.

Verš 8

„Ti, kdo žijí jen z vlastních sil, nemohou se líbit Bohu.“

Úvodní „Ti“ zde ukazuje na ty, kteří se v životě řídí jen podle svého těla-sarx, neboli jsou v těle. Místo toho, aby byli v Kristu, oddali se svému myšlení, které je zavedlo do marnosti a jejich scestná mysl se ocitla ve tmě (1,21b). Ti, kteří jsou ἐν σαρκὶ („v těle“) - tzn. jsou σὰρξ („tělem“) řízeni a vedeni - se nemohou líbit Bohu. Sloveso ἀρέσκειν („zalíbit se“) má aktivní význam ve smyslu „jednat k zalíbení“; a ti, kdo jednají podle svých zálib, nemohou Boží vůli pochopit a ani plnit.²⁴⁵ Jak by se tito lidé mohli líbit Bohu, když nejsou schopni a ani nemají síly se podřídit Božímu zákonu (v.7) a hlavně „to, co lze o Bohu poznat, je jim přístupné, Bůh jim to přece odhalil“²⁴⁶ a oni mu přesto nevzdali čest a nejsou mu za nic vděční. Toto jejich úplné odmítnutí Boha ještě více prohloubilo jejich život v těle.²⁴⁷ To, že zde Pavel používá spojení „v těle“, které - domnívám se - je opakem „v Duchu“ (v.9), dokazuje a ukazuje závažnost tohoto odklonu od Boha. Jak by se tito lidé mohli líbit Bohu, když o něm nechtějí nic vědět?²⁴⁸ Jde o jejich vlastní rozhodnutí žít tělu-sarx a hříchu, které Bůh respektuje a nechává je napospas svým rozhodnutím (1,28). Výsledkem tohoto života v těle je smrt ne ve smyslu

²⁴⁴ Srov.: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 733: „Hovořil-li Pavel o hříchu, že přebývá v jeho těle (sarx Ř 7,17n.20), chce tím říci, že hřích vládne nad ním, že se v něm usídlil jako zlý démon (Mt 12,43-45; L 11,26), a to nejen jako dočasný host, nýbrž jako vládce.“

²⁴⁵ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n: Předložka ἐν („v“) má příčinný význam a zdůrazňuje příčinu, proč se Bohu nemůže líbit. K Θεῷ ἀρέσκειν („Bohu se zalíbit“), resp. Θεῷ εὐάρεστον („Bohu se líbit“) srov. Ř 12,1; 14,18; 1 K 7,32; 2 K 5,9; Fp 4,18; 1 Te 2,15; 4,1.)

²⁴⁶ ČEP, Ř 1,19.

²⁴⁷ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, Souček, s. 17.

²⁴⁸ Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n: Kdo je „v těle“ (srov. 7,5) - totiž ve skutečném dosahu panování σὰρξ ἀμαρτίας („hříšného těla“) (v.3) - „nemůže se Bohu líbit“ (srov. 1 Te 2,15; 4,1; Ř 12,1n; 14,18; 2 K 5,9; Ef 5,10; Ko 3,20; Žd 12,28; 13,21), tzn. být spravedlivý.

řádu tohoto světa, ale ve smyslu duchovním. V tomto stavu pak člověk nemůže zůstat před Bohem, nýbrž propadá nicotě.²⁴⁹

3.6.3. Ř 8,9-11

Verš 9

„Vy však nejste živi ze své síly, ale z moci Ducha, jestliže ve vás Boží Duch přebývá. Kdo nemá Ducha Kristova, ten není jeho.“

Veršem 9 vstupujeme do třetí části naší exegeze. Patří sem verše 9.10 a 11. V těchto verších apoštol Pavel oslovuje všechny své čtenáře. Nejde mu o napomenutí, ale snaží se o předání útěchy a potvrzení naděje života podle Ducha z v.2.²⁵⁰ „Vy ale nejste v těle, nýbrž v Duchu.“²⁵¹ Pavlovo povzbuzení adresátů se děje přímým oslovením²⁵²: Vy už nejste těmi, kteří slouží svému tělu-sarx: ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ („vy už nejste v těle“), i když váš život se zatím ještě odehrává v pozemském těle ἐν σαρκὶ („v těle“), a to až do té doby, dokud jako pozemští lidé budete žít (srov. Ga 2,20: ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ /“však nyní žiji v těle“/; také Fp 1,22). Pro vás ale platí, že vy sice v pozemském těle žijete, ale podle těla-sarx již nežijete (v.7,5n). Nyní jste sice v pozemském těle, ale žijete z Ducha Kristova – z moci Ducha (vv.5b.6b).²⁵³

²⁴⁹ Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 245n: „Ti, kteří jsou v těle“, „se nemohou Bohu líbit“. To jsou skutečně ti κατὰ σάρκα ὄντες („podle těla získávající“) z v.5, ti τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν („tělesně myslící“) a κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν („podle těla žijící“) (v.4). Kdo je ale „v těle“, tedy ve své moci a svém vyhnanství, nemůže „se líbit Bohu“. To ale následně znamená smrt.

²⁵⁰ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n. Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 245n: Pavel opět přechází k oslovení, jenže nyní neříká οὐ („ty“), nýbrž ὑμεῖς („vy“), protože jeho slovo se týká všech a všemi má a musí být vyposlechnuto.

²⁵¹ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 161.

²⁵² Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 245n. Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 130n: Ve druhém kroku obrací Pavel to, co řekl všeobecně ve vv.5-8, na adresáty přímým oslovením: Oni jsou – jako pokřtění – ne „v těle“, nýbrž „v Duchu“, jestliže skutečně platí, že Boží Duch v nich „bydlí“. Srov. dále podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n: Vy nejste vedeni tělem, nýbrž Duchem. ἐν σαρκὶ („v těle“), resp. ἐν πνεύματι („v Duchu“) představuje to samé, jako výše κατὰ σάρκα („podle těla“), resp. κατὰ πνεῦμα („podle Ducha“). Rozhodnutí nemusí padnout napřed, ale už padlo. Na to upozorňuje ještě jednou úvodní vedlejší věta skrze εἴπερ („jestliže“) (Εἴπερ ἵπερ zde není podmiňovací, ale kladné = „tak jistě“, „jestliže sice“. Srov. Bl-Debr § 454₂). Právě tak skutečně, jako bydlel hřích v nespasěném člověku (Ř 7,18.20), bydlí nyní Boží πνεῦμα („Duch“) ve věřících (K dějinám tradice představy božského přebývání v jednotlivci srov. Vollenweider 169-172.).

²⁵³ Srov.: *Tamtéž*, s. 246n.

Slovem εἴπερ „jestliže vskutku“²⁵⁴ se Pavel odvolává na další podmínku nebo skutečnost (srov. 3,30; 8,17), které je zapotřebí k tomu, abychom žili z moci Ducha. Tato podmínka je nám zde oznámena: „jestliže ve vás Boží Duch přebývá“, pak jste živi z moci Ducha. Přitom je potřeba si všimnout dvojitého formulování: naše „být v Duchu“ je založeno na tom, že Duch je v nás. To ale znamená, že Duch Boží se spojil s naším duchem a zabydlel se v našem bytí jako ve svém prostoru působení. Obráceně můžeme říci, že my žijeme ve sféře jeho panování. Náš způsob bytí je nyní skrze toto „být v Duchu“ takový, že Duch si nás použil a používá jako místo svého působení.²⁵⁵ Naše řeč o působení Ducha nesmí být chápána ani vykládána jako výraz sebejistého vlastnického myšlení a vnímání Ducha.²⁵⁶ Působení Ducha není stejné, jako když zažíváme neodolatelný tlak hříchu. Duch Boží nám přináší svobodu (2 K 3,17).²⁵⁷

Dar Ducha je také kritériem pro křesťanské bytí. Duch *Boží* je totiž také Duchem *Kristovým* (v.11).²⁵⁸ Proto kdo tohoto Ducha nemá, nepatří ke Kristu. Určení této věty bylo v prvotní církvi primárně spojováno se křtem.²⁵⁹ Exegeta 21. století by měl pamatovat na to, že tenkrát to byla velmi konkrétní a známá událost. Přítomnost a působení Ducha bylo v životě prvotní církve přímo zakoušeno v charismatech (1 K 12,1; srov. vv.4nn).

Proč je ale ve v.9b formulováno negativně „kdo nemá Ducha Kristova...“? Odpověď zní: jedná se o obranu formulí, která byla používána v prvokřesťanské bohoslužbě jako

²⁵⁴ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 161: Řecké εἴπερ bylo také možno překládat jako „jestliže skutečně“. Potom zůstal prostor pro pochybnost; předkládá nevyslovitelnou výzvu k sebezkoušce ve smyslu 2 K 13,5. Tento přívok ale nelze tak dobře vsunout do této kapitoly, která nevyslovuje jedinou upomínku, nýbrž se zcela zakládá na poučení a útěše (vv.8-9c.10.11.13.17). Teprve kapitolou 12,1 otevírá Pavel velký oddíl: „Já napomínám!“.

²⁵⁵ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 246n.

²⁵⁶ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 153n: Řeč o „vlastnění“ Ducha nesmí být vykládána jako výraz sebejistého vlastnického myšlení pohledem na Ducha. ἔχειν („mít“, „dostat“, „zakusit“, „zasáhnout“, „spojovat“, „záviset“) může být v NZ použito také pro jiné naprosto osobní vztahy (srov. J 3,29 z manželského společenství; J 5,7 z připravenosti ochoty k bližním; 1 J 5,12: „mít“ Syna Božího, tzn. být ve společenství s ním).

²⁵⁷ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n.

²⁵⁸ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 247n: 1) πνεῦμα θεοῦ („Duch Boží“), kterého jmenuje v.4, je nyní nazván πνεῦμα Χριστοῦ („Duch Kristův“). Duch Boží je Duch Kristův, podle 8,2 πνεῦμα ζωῆς ἐκ Χριστοῦ Ἰησοῦ („Duch života Krista Ježíše“). 2) „Být v Duchu“ tím, že Duch je v nás, je označeno také „mít“ Kristova Ducha. Někdo tedy „má“ Ducha Božího způsobem, že Duch Kristův prostupuje naši osobu a její život, činí nás svou oblastí panování a my v jeho sféře panování stojíme. Jeho „mít“ je tolik jako: být jím naplněn a určován. 3) Především ale: být v Duchu a sice způsobem, že on je v nás a mít Ducha, znamená: patřit Kristu (srov. ke Χριστοῦ εἶναι („Kristu patřit“) 1 K 1,12; 3,23; 15,23; 2 K 10,7; Ga 3,29; 5,24). V *jeho* Duchu patříme Kristu. Jinými slovy: V jeho Duchu se nám sám Kristus otevírá tak, že nás uchopuje do vlastnictví a my se stáváme jeho vlastními. Duch Kristův, který je Duchem Božím, nás nechává zakusit Krista jako našeho Pána. Shledáváme ho jako moc sebe-otevření (sebe-zpřístupnění) Krista pro nás. Viz. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13n.

²⁵⁹ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 131n: Srov. Ř 5,5; Ga 3,2n; 1 K 6,11; 12,13; 2 K 1,21n; Tt 3,5; 1 Pt 1,2; Žd 6,4; 1 J 3,24; 5,7n; 4,2n (k tomu 1 K 12,3!); také Mk 1,8.10.

exkomunikační formule proti těm, kteří byli nehodni společenství křesťanů (1 K 16,22).²⁶⁰ Protože všichni ti, kteří o sobě říkají, že jsou křesťané, jsou zároveň i „duchovní“ (srov. Ga 6,1; 3,1-5.). Křesťanem tedy není jen ten, kdo o sobě říká, že je křesťanem, ale přitom již není v Kristově dosahu, je vzdálen Kristovým slovům, jeho službě a jeho skutečnosti.²⁶¹

Za druhé je možné k tomuto bodu (negativní formulace v.9b) říci, že ono chybění daru Ducha může znamenat, že někteří lidé ještě vůbec neuvěřili v Krista. Upomínka na tuto možnost zní jako echo z epizody v Efesu, kde Pavel podle Sk 19,1-7 potkává skupinu, kterou na první pohled považuje za „učedníky“, tedy křesťany, zatímco se ukazuje, že se jedná o „učedníky Jana Křtitele“ a ne o křesťany.

Za třetí: myšlenkový podnět z v.9b předpokládá, že adresáti si sami mohou vyzkoušet a posoudit, zda znají dar Ducha. Stejně jako se o tom Pavel zmiňuje v jiné formulaci v 2 K 13,5²⁶², kde vybízí své čtenáře, aby se vyzkoušeli, zda jsou „ve víře“, resp. zda „je v nich Ježíš Kristus“. Na podobnou zkušenost poznání duchovního obdarování na základě víry se Pavel ptá svých adresátů i v listě Ga 3,2²⁶³.

Verš 10

„Je-li však ve vás Kristus, pak vaše tělo sice podléhá smrti, protože jste zhřešili, ale Duch dává život, protože jste ospravedlněni.“

Ve v.10 jde: 1) o působení Krista a jeho Ducha, který bydlí v křesťanovi; 2) o vztah křesťana k sobě samému.²⁶⁴ A to tak, že se máme proměňovat podle Ducha a podle Krista, neboť Duch Boží je Duch Kristův.²⁶⁵ Spojka „jestliže“ zde čtenářům podává jasné zjištění napjaté dvojí skutečnosti: zároveň „živi“ i „mrtví“!²⁶⁶ To, že je naše tělo „mrtvé kvůli hříchu“, vyplívá z toho, že smrt přichází do našeho života skrze hřích, který zneužívá jak samotný zákon, tak i naši tělesnost a díky tomu z nás činí otroky hříchu (Ř 6,21-23; srov. v.6). Zatímco neobrácený - nepokřtěný - člověk má před sebou jak smrt svého

²⁶⁰ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 131n. Srov. k tomu BORNKAMM, G. *Das Anathema in der urchristlichen Abendmahlsliturgie* In: Ende des Gesetzes 123-132.

²⁶¹ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 161n.

²⁶² ČEP, 2 K 13,5: „Sami sebe se ptejte, zda vskutku žijete z víry, sami sebe zkoumejte. Což nechápete, že Ježíš Kristus je mezi vámi? Ledaže jste před ním neobstáli!“

²⁶³ ČEP, Ga 3,2: „Chtěl bych se vás zeptat jen na jedno: dal vám Bůh svého Ducha proto, že jste činili skutky zákona nebo proto, že jste uvěřili zvěsti, kterou jste slyšeli?“

²⁶⁴ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 132.

²⁶⁵ Podle: *Tamtéž*, s. 132. Viz. kapitola 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13.

²⁶⁶ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 235n. Srov. dále: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 162n.

vlastního „já“ zde na zemi, tak i smrt v eschatologickém smyslu.²⁶⁷ U křesťana je jeho pozemské tělo mrtvé hříchu a smrti z toho důvodu, že obě tyto mocnosti byly zbaveny své moci jednou provždy, a to Kristovou obětí a zmrtvýchvstáním (v.2n). Tím, že my přijímáme Krista (6,6-11) skrze svou víru a křest, je možné říci, že „Kristus je v nás“. To poukazuje na samotnou smířčí smrt a zmrtvýchvstání Krista, díky níž „byl náš starý člověk s ním ukřižován“ a „tělo hříchu bylo zničeno“ (srov. v.1, Žilka). Výraz „tělo“ je tedy možné ve v.10 chápat ve smyslu „těla hříchu“ (6,6), resp. „hříšného těla“ (8,3). Naše příslušnost k „tělu hříchu“ byla tak jednou provždy zrušena, hřích ztratil svou moc, skrze kterou určoval naše tělesné chování.²⁶⁸

„Kvůli/Pro hřích/u“ znamená: na základě toho, že „Bůh odsoudil hřích v těle“ (v.3), se moc hříchu působící smrt uskutečnila na Kristu místo na nás, takže my „jsme osvobozeni od zákona hříchu a smrti“ (v.2), a tak jsme se stali „mrtví pro hřích, žijící ale pro Boha v Kristu Ježíši“ (Ř 6,11).

Ve druhé části verše čteme: „Duch dává život, protože jste ospravedlnění“. Z toho vyplývá všeobecná zásada, že *skrze ospravedlnění máme život* (5,18 a 5,21). Jenomže k této všeobecné zásadě ve v.9 se připojuje nový rozměr darovaného ospravedlnění, které vzniklo zástupnou smrtí a zmrtvýchvstáním Krista, jehož následkem je život. Ona moc, která působila a nyní působí v Kristu Ježíši, je moc Ducha, můžeme tedy hovořit o „Duchu života v Kristu Ježíši“ (8,2).²⁶⁹

Duch, který je zde uváděn, je tedy Duchem Kristovým, který nám dává život, tak jako znovu povolal Ježíše k novému životu (v.11). Sám Duch je tedy tím, kdo k nám přichází a na základě Kristovy oběti a zmrtvýchvstání nám dává život, i když jsme před tím zhřešili a naše tělo podléhalo smrti. Duch je zde hlavním zprostředkovatelem samotného Krista a Boha. On činí obrat našeho života již zde na zemi a poskytuje nám naději na eschatologickou budoucnost. Žijeme tedy již zde na zemi v naději, že budeme-li s Kristem, dojdeme do nebeského království.

Duch je tedy tím, kdo nám dává zakoušet již zde na zemi v našem pozemském těle budoucí slávu dětí Božích. Nežijeme již v nejistotě, zda po tělesné smrti nepropadneme nicotě, ale radujeme se z naděje, která pramení ze samotného zmrtvýchvstání Krista.

²⁶⁷ Viz. kapitola 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16.

²⁶⁸ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 132: Volba σώμα („tělo“, „osoba“, „tělesnost“) místo σαρξ („maso“, „tělo“) se vykládá možným přenosem z 7,24; tak v. Osten-Sacken, *Römer* 8, 153. Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16n.

²⁶⁹ Podle: *Tamtéž*.

Pokud tedy Duch Kristův bydlí v nás, jsme to my, kdo žijeme v našem pozemském těle pro život věčný díky ospravedlnění. Toto naše ospravedlnění však do našeho pozemského života vnáší požadavky na etické jednání (Ř 6).²⁷⁰ Přestože jsme byli obdarováni Duchem Kristovým, nezapomíná Pavel na to, že i nadále v našem životě pokračuje náš tělesný boj s hříchem a neočekává se od nás žádné etické perfekcionista křesťanství. Křesťanský život se skládá z vítězství, ale také z proher. Díky tomu sice žijeme v různých fázích své víry v Ježíše Krista, ale své porážky nebereme jako prohry, které by nás opět vrhaly a uzavíraly do života podle těla-sarx a my bychom opomíjeli život podle Kristova Ducha (8,5-7).²⁷¹

Verš 11

„Jestliže ve vás přebývá Duch toho, který Ježíše vzkřísil z mrtvých, pak ten, kdo vzkřísil z mrtvých Krista Ježíše, obživí i vaše smrtelná těla Duchem, který ve vás přebývá.“

Úvodní „jestliže“, které se nachází i ve verši 10, vyjadřuje jak poučení, tak obavu a zároveň jistotu ohledně tématu v.11.²⁷² Ve slově δὲ („a tak“, „potom“, „vždyt“) vystupuje další aspekt daru Ducha (srov. v.9): Duch, který v nás bydlí, je jak Duchem Kristovým, tak i Duchem Božím, který Ježíše vzkřísil z mrtvých.²⁷³ Pavel ve v.11a cituje část tradiční prvokřesťanské formule z kerygma (1 K 15,4). Duch Boží je zde vnímán jako ten, který podle části židovského vyznání (srov. Ř 4,17.24) Ježíše Krista vzkřísil z mrtvých, neboli *který probudil Krista z mrtvých (2x)*.²⁷⁴ Výsledek, poučení a plynoucí jistota z Kristovy smrti je vzkříšení. Vítězství nad hříchem a smrtí je v tom, že tento jeho čin skrze Ducha přechází i na ty, kteří k němu patří (v.10).²⁷⁵ Je-li Duch „život“, pak se to také projeví na nás, a to na našem budoucím zmrtvýchvstání²⁷⁶, které máme na základě Kristovy smrti a vzkříšení. Bylo-li dosaženo vítězství nad hříchem a smrtí, potom musí těm, kteří patří ke Kristu, být dán podíl na podobném osudu.²⁷⁷ Tento verš tak dává příslib

²⁷⁰ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 132n.

²⁷¹ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 154.

²⁷² Srov.: v.9, Lohse 235n, zde s. 72nn.

²⁷³ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 133n. Srov.: kap. 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, s. 13.

²⁷⁴ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 248n: Ve v.11 je Duch Boží nazván jako τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν („Duch probouzející Ježíše z mrtvých“). Je označen jako moc Boží, kterou on projevil vzkříšením Ježíše Krista. Je to ten πνεῦμα, který v Ježíši Kristu probouzí mrtvé a tvoří život.

²⁷⁵ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 236.

²⁷⁶ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 248n.

²⁷⁷ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 236. Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n: Pavel podmínkovou větou vyvozuje ze skutečnosti zmrtvýchvstání, která se udála

našeho vzkříšení k věčnému životu, který je budoucí skutečností. Pro náš nynější pozemský život to znamená přiřadit k eschatologickému²⁷⁸ ujištění i etické žití na této zemi v našem pozemské - tělesném těle.²⁷⁹

Verš 11b: „... ten, kdo vzkřísil z mrtvých Krista Ježíše, obživí i vaše smrtelná těla²⁸⁰ Duchem, který ve vás přebývá.“ Duch Boží je tedy πνεῦμα ζωοποιοῦν („duch oživující“), který nás spojuje v našem pozemském životě se Zmrtvýchvstalým Kristem a osvobodil nás od těla hříchu.²⁸¹ Už se nejedná o τὸ σῶμα τοῦ θανάτου τούτου („toto tělo smrti“) z 7,24 nebo τῆ ἁμαρτίας („hříchu“) z 6,6, kde se mluví o „těle“ propadlém - sloužícím hříchu a smrti (vv.5.6.7.8). Jde o tělo, které je skrze křest a v nás bydlícího Ducha vyňato z otroctví hříchu a smrti, ale jako takové stále ještě zůstává pozemským tělem, tzn. takovým, které pomine svou tělesnou smrtí - zemře. Jedná se tedy o naši tělesnost, která už není vydána smrti, ale ví, že musí zemřít a být obživena Duchem (v.11b). Naše očekávání se ale neděje v nečinnosti, nýbrž aktivním životem, ve kterém věříme a usilujeme o oživujícího Ducha Božího, Ducha Kristova „v nás“, který už nám sice poskytl ζωὴ („život“) na základě δικαιοσύνη („ospravedlnění“) (v.10), ale to hlavní, v co věříme a co očekáváme, je eschatologický život (1 K 15,12-21).²⁸² Skrze událost vzkříšení z mrtvých na konci časů se mění vnímání našich těl v přítomnosti, takže také σώματα („těla“) už nejsou, co byla: Tělo už není σῶμα τοῦ θανάτου τούτου („tělo smrti“) (7,24; 1 K 15,4), nýbrž patří Kyrios (1 K 6,13). Sice je stále ještě smrtelné, ale jeho pozice je jiná - je pod znamením budoucího vzkříšení (1 K 6,14).²⁸³ Duch Boží je tedy naším „závdavkem“ (2 K 5,5), který nás již v tomto pozemském životě připravuje na budoucí vzkříšení našich těl. On je naší jistotou, že i naše smrtelná těla budou oživena na základě již zmíněné přítomnosti Ducha Božího v nás.

---

na Ježíšovi, budoucí skutečnost odpovídajícího jednání Boha na konci času na nás jako „těch, kteří jsou v Kristu Ježíši“ (v.1).

²⁷⁸ Viz. kap. 1.4. této práce Pavlovo pojetí Ducha, citace Součka, s. 162n, zde s. 13n.

²⁷⁹ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 154.

²⁸⁰ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n: Plurál τὰ θνητὰ σώματα („smrtelná těla“) se liší od singuláru τὸ σῶμα („tělo“) ve v.10; z toho také vyplývá, že νεκρὸν („mrtvé“) má jiný význam než θνητὰ („smrtelné“).

²⁸¹ Podle: Tamtéz, s. 134n.

²⁸² Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 248n.

²⁸³ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 236.

3.6.4. Ř 8,12-17

Verš 12

„A tak, bratři, jsme dlužni, ale ne sami sobě, abychom museli žít podle své vůle.“

Veršem 12 se dostáváme do druhého úseku naší exegeze a zároveň vstupujeme do poslední části perikopy 8,1-17²⁸⁴, ve které se setkáme s rozvinutím v.4c, kde Pavel varuje adresáty před opětovným návratem k životu podle těla (srov. v.6).²⁸⁵ Verš 4c přímo představuje nový požadavek pro náš život, a to řídit se vůlí Ducha. Tento požadavek přitom vychází z našeho života „v Kristu Ježíši“ a jeho Duchu, který nám daruje život (srov. v.10) a něco od našeho pozemského života očekává. Co ale očekává? To právě poznáme zde ve vv.12n (stručně je toto očekávání formulováno v Ga 5,25 takto: εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν / „jestliže žijeme Duchem, Ducha se také držíme“).²⁸⁶

V úvodním ἄρα οὖν („dále tedy“, „a tak“) můžeme primárně vidět plynulé upozornění vycházející z toho, co bylo pozitivně řečeno ve vv.9-11 o bytí křesťanů a samotném působení Ducha v jejich životech (vv.14n).²⁸⁷ Sekundárně je potřeba vidět nejen vv.9-11, ale i vv.1-11 (viz. výše).²⁸⁸ U této poslední části perikopy 8,12-17 se tak nesetkáme jen s upozorněním, ale i se závěrečnými důsledky. Ve v.13 dochází k přímému oslovení čtenářů, které je vztahováno na myšlenkový pochod z vv.1-11. Někteří exegeté se tedy domnívají, že začátek nového odstavce představuje až v.14. Přesto je možné si všimnout, že vv.12n jsou úzce spojeny s následujícími vv.14-17 skrze navzájem se podporující slova.²⁸⁹ Také zaujme rychle se měnící forma stylu - z první ke druhé osobě (v.12n), následně od třetí (v.14) opět ke druhé (v.15a) a první osobě (vv.15b-17).

Výsledkem tohoto úvodního rozboru poslední části exegeze je závěr, že následující verše 12-17²⁹⁰ rozvíjejí průběžný myšlenkový pochod, který popisuje život v Duchu jako život v Božím dětství.²⁹¹

Oslovení čtenářů „bratři“ (1,13n; 7,1.4; 10,1; 11,25; 12,1; 15,14; 16,17):

Podtrhuje naléhavost upozornění na důsledek z 8,1-11, abychom nebyli dlužníky svému tělu (srov. 6,11.12-23), a nežili „podle těla“.²⁹²

²⁸⁴ Viz. kap. 3.5.1. této práce Struktura textu Ř 8,1-17, s. 55.

²⁸⁵ Srov.: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n.

²⁸⁶ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 250n.

²⁸⁷ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n.

²⁸⁸ Srov: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 250n.

²⁸⁹ Srov: kap. 3.5.1. této práce Struktura textu Ř 8,1-17, s. 55.

²⁹⁰ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 250n: Zde (8,12-17) je hlouběji vyvozeno Ga 5,25, a tím je zároveň nadále charakterizován dar Ducha.

²⁹¹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 237.

1) Činí apoštol z důvodu naléhavosti tohoto tématu podobně jako v 7,1.4.²⁹³

Slovo ὀφειλέτης („dlužník“, „hříšník“) se nachází u Pavla v aktivním významu „zavázanosti“ (1,14; 15,27).²⁹⁴ A tak tedy, bratři/sestry, to, co jste právě slyšeli, se týká i vás. Ani vy nejste nic dlužni svému tělu, natož abyste podle svého těla žili.

Je-li výraz „dlužník“, „dluh“ použit ve SZ, počítá s tím, že do této situace se lidé dostávají pod tlakem nečekaných životních situací (nemoci, neúrody) a sám dluh je pokládán za neštěstí s pohledem na dlužníka jako nešťastníka (Dt 28,12).

Apoštol Pavel se po svém obrácení začal cítit jako dlužník před všemi ostatními národy (1,14)²⁹⁵ z důvodu obdarování, které se mu dostalo s potřebou tento dar předávat dál. Ve stejné situaci bychom měli být i my. I my jsme přece dlužníky, ale ne již svému tělu a hříchu, ale samotnému Bohu, který nás v Kristu Ježíši a svém Duchu obdaroval novou nadějí a novým životem. Máme tedy žít tak, abychom svým životem chválili a děkovali za Boží milosrdenství k nám lidem.

Po oslovení „bratři“/„sestry“ jsme označeni jako ti, kteří nemají vůči σὰρξ („tělu“), které spoléhá na své vlastní možnosti a síly a neptá se po Bohu, vůbec žádný zavazující dlužní vztah.²⁹⁶ Vůči našemu σὰρξ („tělu“) již od nás neexistuje žádný závazek - už ne; neboť otroctví pod zákonem je zrušeno a právě padlo platné rozhodnutí: naše poslušnost má platit πνεύμα („Duchu“) a žádnému jinému. Pavel se zříká toho, aby tuto pozitivní výpověď zdůraznil a zůstává u negativního ohraničení; z něho ale nutně plyne pozitivní důsledek, a to: život věřících je veden Duchem.²⁹⁷ Jsme tedy zároveň dlužníky Duchu, Kristu i Bohu.

²⁹² Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n.

²⁹³ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 250n: Obratem ἄρα οὖν („a tak“, „nyní však“), který Pavel použil nejčastěji (5,8; 7,3.25; 8,1; 9,16.18; 14,12.19; ad.), přechází k důsledkům, které plynou z předcházejících vývodů. Jak důležité pro něho tyto důsledky jsou, ukazuje tím, že své čtenáře oslovuje jako „bratry“.

²⁹⁴ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n.

²⁹⁵ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. S. 127.

²⁹⁶ Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16.

²⁹⁷ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 238n. Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 250n: Nejprve je formulováno negativně: už nejsme dlužni či povinni tělu. Toto ὀφειλέται ἑσμεν („dlužni jsme“) stojí vpředu před „ne“, tzn. přízvučně. Komu už nejsme dlužni, je udáno dativem (srov. Ř 1,14) a genitivem toho, co člověk už není dlužen (srov. Ga 5,3). Místo ὀφειλέται ἑσμεν („dlužni jsme“) by mohlo také stát ὀφείλομεν („jsme povinni“) (srov. Ř 15,1.27; 1 K 5,10 ad). Už nejsme dlužni tělu, a proto už nemáme svůj život řídit jeho pravidly.

Verš 13

„Vždyť žijete-li podle své vůle, spějete k smrti; jestliže však mocí Ducha usmrcujete hříšné činy, budete žít.“

Verš 13 navazuje na v.12 (viz. výše) a dále čtenáři předává dvě protichůdné alternativy života, stejně jako je tomu ve v.5: tělesného života, který vede ke smrti; duchovního života, který vede k životu.²⁹⁸

Mluví-li se zde o smrti, tak tím není myšleno fyzické umírání, kterým musí projít všichni lidé. Výrazem smrt je myšlena duchovní zkáza, ve které člověk nemůže zůstat před Bohem, nýbrž propadne nicotě.²⁹⁹ Žijí-li věřící tak, že usmrcují πράξεις τοῦ σώματος („jednání těla“), potom se otevírají životu, který nemůže nic ani smrt zničit (vv.31-39).³⁰⁰

K tomu, abychom náš pozemský život žili pro věčný život, je potřeba patřit, vnímat a přijímat moc Ducha, který nám pomůže k tomu, abychom vítězili nad vůlí svého těla-sarx. Tento náš boj není jen jednorázovým rozhodnutím, ale celoživotní bojem, ve kterém vítězíme jen skrze Krista a jeho Ducha. Význam tohoto boje máme možnost poznat právě zde ve v.13, kde Pavel používá dvě paralelně postavené podmínkové věty, které zdůrazňují variantu „bud' - nebo“:

Jestliže chcete žít podle těla-sarx, čeká vás duchovní smrt.

Skrze μέλλετε („budete žít“) je vyjádřena absolutní jistota budoucího následku.³⁰¹

Když zde Pavel říká, *abychom Duchem ničili záludnosti těla*, neříká to proto, abychom začali praktikovat tělesnou askezi, skrze kterou bychom vítězili nad vůlí svého těla-sarx. Pavel zde myslí na zákaz veškerého sobeckého jednání, které upevňuje panování hříchu (a tím smrt) (srov. 6,12).³⁰² Postavení slovního spojení „život podle těla“ ve v.13a označuje jednání člověka (srov. 12,4), které je možné označit za skutky, nebo skutek sarx (srov. Ga 5,19a: τὰ ἔργα / „skutky“/; srov. v.7). Plurál skutky ve v.13 zde vyznívá negativně jako „zlé skutky“, „pletichy“, které vycházejí ze σώμα („těla“).³⁰³ Apoštol Pavel nás upozorňuje na to, že naše σώμα („tělo“) je otevřenou branou pro různé druhy pokušení

²⁹⁸ Srov.: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 156n.

²⁹⁹ Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16n.

³⁰⁰ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 238. Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16n.

³⁰¹ Srov.: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 238n: Eschatologický charakter je zdůrazněn budoucnostním ζήσεσθε („budete žít“).

³⁰² Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. SBN 3–451–16769–7, s. 238.

³⁰³ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 163n: Tělo je místem boje mezi tělem a Duchem a ten může být vybojován pro praktiky (Tento překlad zůstává blízký řeckému slovu πράξις = „skutky“, „jednání“) a opět dostává tento negativní nádech, který je také obsažen např. v L 23,51; Sk 19,16; Ko 3,9. Slovesná forma v tomto smyslu se nachází také v Ř 1,32; 2,1.2; 7,19.), které se zřejmě nedějí v Duchu (Ga 5,19-21). Kdo nechce kvůli nim umřít, musí je usmrcovat (Ga 5,24; Ko 3,5), to znamená: bezpodmínečně přerušit vztah k jednání podle smrtelného bytí z Ř 6,11.

a vášní, kterým se křesťan snaží odolávat. Slovo σὰρξ („tělo“) bylo až do této doby používáno proto, aby charakterizovalo na sebe a pro sebe zaměřené lidi - egoisty.³⁰⁴ O naší duchovní a životní zkáze, jejímž cílem je propad do nicoty, jsme měli možnost hovořit v předcházejících verších 5-8. V následujících výkladech se už toto téma nevyskytuje. Všechny důraz je směřován na život ἐν πνεύματι („v Duchu“), resp. κατὰ πνεῦμα („podle Ducha“), který je křesťany zakoušen jako eschatologický dar již zde na zemi.³⁰⁵ Pavel přitom neapeluje na přirozenou sílu vůle člověka, která podle 7,14nn jednou provždy podlehla hříšnému jednání (srov. v.1), nýbrž odkazuje své adresáty na moc Ducha Kristova v nich, skrze kterou jedinou se jim nyní může podařit to, co se chtění ega nikdy nepodařilo. Jedná se tedy o „eschatologickou diferenci mezi duchovním a pozemským člověkem“, která může být vykonána jen v moci-síle Ducha v křesťanském životě.³⁰⁶

Verš 13b - Πράξεις τοῦ σώματος („jednání těla-sarx“) lze rozumět jako způsobu jednání, v němž samo tělo nemá sílu k tomu, aby se řídilo Božím zákonem (srov. 8,7). Nemá-li síly k životu podle Božího zákona, znamená to, že je zcela zaměstnán svými potřebami, přáními a touhami - egoista (Ga 5,19). Moc Ducha spočívá právě v tom, že našemu vnitřnímu já dává sílu k přemožení egoistického jednání v nás samých. Proto se zde hovoří o násilném „usmrcování“ jednání těla. Vždyť tento boj není jednoduchým a jednorázovým rozhodnutím, ale celoživotním bojem v moci Ducha proti jednání těla.³⁰⁷

„Tělo hříchu“ bylo zničeno - přemoženo Kristovou smírcí smrtí a jeho vzkříšením třetího dne, které se událo mocí Ducha Božího. Moc Ducha tak není jen záležitostí Kristovou, ale týká se každého pokřtěného - křesťana. Skrze Ducha totiž poznáváme Krista a skrze Kristova Ducha již nežijeme podle těla, ale podle Ducha, který nás posiluje - vyzbrojuje do životního boje vůči sarx a hříchu. Naším úkolem a povinností je přijímat Ducha Kristova, abychom ve svém pozemském životě dokázali vítězit nad egoistickým jednáním našeho těla-sarx. Musíme proto žít aktivní křesťanský život podle Ducha Kristova. To samé Pavel říká v Ga 5,24: „Ti, kteří náležejí Kristu Ježíši, ukřižovali sami sebe se svými vášněmi a sklony.“³⁰⁸ Pavel nám tedy tímto protichůdným postavením

³⁰⁴ Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 14.

³⁰⁵ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 238n: ἀπεκδυόμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ („odložte dřívějšího člověka spolu s jeho skutky“). Srov.: Ko 3,9b.

³⁰⁶ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 134n.

³⁰⁷ Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 156n.

³⁰⁸ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 135n: Κ θανατοῦτε („usmrcujte“) srov. ἐθανατώθητε („stali se mrtvými“) (7,4). Imperativ se nachází také v Ko 3,5n: Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς („umrtvujte proto starosti v životě“).

ukazuje, že i křesťané mají povinnost žít tak, aby prohlubovali a obnovovali svůj život a vztah ke Kristu a jeho Duchu.³⁰⁹

Verš 14

„Ti, kdo se dají vést Duchem Božím, jsou synové Boží.“

Verše 14-17 už přímo vycházejí z pozice, že všichni (ὅσοι = „všichni ti, kdo“, „ti, kteří“) γὰρ („totiž“), kteří se snaží poznávat Boží vůli a žít podle ní, jsou ti, kteří jsou vedeni Duchem Božím. Pavel zde tedy nemluví jen k některým křesťanům, ale ke každému křesťanovi, který se nechává vést Duchem a řekl Kristu své ano. Kdo žije z Krista, žije také z Ducha Kristova a Ducha toho, který nechal vzkřísit Ježíše z mrtvých. To pro nás znamená, že z Boží vůle se z nás stávají adoptivní děti Boží.³¹⁰ Stejně píše i Lohse: ti, kdo jsou Duchem vedení, jsou - tak vyvozuje Pavel - synové Boží³¹¹ a Haacker: Duchem Božím „vychovávaní“ ukazuje přímo na kritérium těch, kteří zasluhují označení „synové Boží“³¹².

Obratem Πνεύματι ἄγονται („Duchem vedení“) apoštol označuje způsob života těch, kteří jsou vedeni Duchem. Slovesu ἄγειν lze rozumět ve smyslu „řídít“, „vést“. Pro srovnání může sloužit myšlenkový pochod z Ga 5, kde za sebou bez významového rozdílu následují obraty Πνεύματι περιπατεῖτε („Duchem žijte“) (v.16) a Πνεύματι ἄγεσθε („Duchem buďte vedeni“) (v.18). Všichni, kteří jsou ve svém životě vedeni Duchem, jsou synové Boží.³¹³ Věta dále svou strukturou odpovídá v.13b. Samotné „usmrcování“ našeho hříšného těla je možné tím, že se člověk nechá vést Božím Duchem (místo žít podle těla /v.12/). Z toho pak vyplývá ζήσεσθε („budete žít“), protože οὗτοι υἱοὶ εἰσιν Θεοῦ („tito synové jsou Boha“).³¹⁴ Tím, že se necháme řídit Božím Duchem, je naše jednání

³⁰⁹ Srov.: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 156n.

³¹⁰ Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 135n: Všichni, kteří jsou vedeni Božím Duchem, tzn. jsou jím hnáni, jsou synové Boží.

³¹¹ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 239n.

³¹² Podle: HAACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 156n.

³¹³ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 239: 1) Výrazem ἄγονται („vedení“) není naráženo na starozákonní tradici o vyjití z Egypta (tak de la Potterie 224-228.239n), nýbrž je odkazováno na způsob života křesťanů. 2) Pořadí slov υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν („synové Boží jsou“) je v mnohých rukopisech sekundárně změněno bez toho, že by přitom došlo k posunutí významu.

³¹⁴ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n: Slovem ἄγονται („vedení“) myslí Pavel aktivní působení Ducha při usmrcování jednání těla jako naší povinnost-dluh (v.12). ἄγειν („vedení“) Ducha v žádném případě nepřerušuje lidskou aktivitu. Proto není zdůrazněn extatický moment, který je jistě charakteristický všem prvokřesťanským zkušenostem Ducha, nýbrž moc Ducha určující jednání křesťana. ἄγεσθε je díky tomu lepší reprodukovat „budou vedeni“ než „budou poháněni“. Pro to hovoří také paralela v Ga 5, kde Πνεύματι περιπατεῖτε („duchem žijte“) (v.16) stojí paralelně s Πνεύματι ἄγεσθε („duchem vedeni“) (v.18), takže tam je možné rozumět: „Jestliže se necháte vést Duchem.“ Právě tak je to možné v Ř 8,14.

a rozhodování ovlivněno jeho působením. Každé naše osobní rozhodnutí je nakonec rozhodnutím v Duchu, a to na základě toho, že Πνεῦμα („Duch“) je zde tím, který „vede“ náš život za předpokladu, že se mu poddáme (srov. v.7 rozhodování podle těla). Díky němu pak máme sílu (8,3)³¹⁵, skrze kterou dokážeme usmrcovat sobecké skutky našeho těla-sarx v nás a zároveň vnímat, že jsme uváděni do nového života, do kterého jsme vstoupili skrze víru a křest.³¹⁶

V.14 ale objasňuje závěrečná slova z v.13 ζήσεσθε („budete žít“). Činí to tak, že o těch, kteří se nechávají „vést“ Duchem, říká, že jsou υἱοὶ Θεοῦ („synové Boží“), které ve v.16 mění na τέκνα Θεοῦ („děti Boží“). Výraz υἱός τοῦ Θεοῦ („syn Boží“), který je vztahován na všechny křesťany, také nalezneme ve v.19, kde termín υἱοθεσία („synovství“) (v.15; 8,23; Ga 4,5; Ef 1,5) vyjadřuje eschatologický smyslu naší budoucnosti a zároveň naší současnosti. V současnosti jsme své „synovství“ už přijali, a to tím způsobem, že jsme ve víře přijali křest (Ga 3,26.27). Protože ti, kdo byli pokřtěni, byli zároveň naplněni Duchem Kristovým a následně přijati za „syny“ Boží. I my jsme tedy obdrželi Ducha Kristova, Syna Božího, skrze kterého voláme Abba, Otče. (Ga 4,6; 8,14nn).

Verš 15

„Nepřijali jste přece Ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž přijali jste Ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče!“

Verš 14 je s veršem 15 spojen skrze γὰρ („prece“), které v tomto verši upřesňuje zmíněnou skutečnost synů Božích uskutečněnou na základě vedení Duchem Božím.³¹⁷ Zároveň jsou zde synové Boží tím samým Duchem uschopněni k důvěryplnému volání Boha Otce.³¹⁸

Přijali jste Ducha!, volá apoštol ke svým čtenářům a snaží se jim připomenout, že jejich životy se již neřídí vůlí těla, ale vůlí Ducha, kterého přijali ve křtu. Dar, který při křtu přijali, je charakterizován jako Πνεῦμα υἱοθεσίας („Duch synovství“). Tento Duch synovství byl již zmíněn a jasně přiřazen těm, kteří se nechávají vést Duchem Božím. Ale zde se Pavel snaží své čtenáře znovu ujistit o závažnosti a významnosti jejich obrácení

³¹⁵ Viz. kap. 1.8. této práce Pavel a zákon, s. 19.

³¹⁶ Srov. exegeze v.1, citace Žilky, zde pozn. pod čarou č. 174, s. 57.

³¹⁷ Srov. podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n: Z verše 14 víme, že jsme synové Boží, to znamená: stali jsme se jimi, zatímco jsme ve křtu obdrželi Ducha jako „Ducha synovství“.

³¹⁸ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 252n.

a uvěření (v.2n). Proto proti sobě znovu staví protiklady: otroctví a synovství s aktivní činností „nepřijali jste přece“ - „nýbrž přijali jste“.³¹⁹

Verš 15a je formulován negativně: „nepřijali jste přece Ducha otroctví...“ Čtenáři tohoto dopisu jsou tak znovu ujištěni, že jejich život podle Ducha Kristova jim přináší osvobození a jistotu budoucího zmrtvýchvstání. Proto Pavel proti sobě staví „Ducha synovství“ a „Ducha otroctví“ jako souboj a zároveň důkaz toho, že staré časy, kdy „jsme byli v moci hříchu a působily v nás vášně podněcované zákonem a nesly ovoce smrti“ (7,5), již pominuly. „Nyní, když jsme zemřeli tomu, čím jsme byli spoutáni, byli jsme zproštěni zákona, takže sloužíme Bohu v novém životě Ducha, ne pod starou literou zákona“ (7,6). Podle kontextu Ga 4,7 (srov. v.3!) Pavel v tomto verši přemýšlí o situaci pod zákonem - o otroctví, ze kterého byli křesťané osvobozeni (Ga 5,1; srov. 8,2). Protože 8,14-16 jsou vystaveny obsahově vesměs paralelně s Ga 3,9-4,7, je nejvýše pravděpodobné, že Pavel ve v.15 myslí výrazem „otroctví“ situaci pod zákonem a výrazem „zpátky do strachu“ myslí na strach hříšníka z jeho vlastního provinění (hříchu) vůči zákonu a očekávání budoucího Božího soudu, kde se mu nakonec dostane rozsudku odsouzení (8,1) zákonem.³²⁰ Slovo strach nepramení z určité věci, z níž máme strach, ale myslí se strach, který je dán určitou životní situací „otroctví“, kterou Pavel popsal ve vv.6 a 7: situace zákona, hříchu a smrti. Je myšleno tehdejší panování hříchu, které člověku nenabízelo žádnou jinou budoucnost než otročení hříchu a následnou duchovní smrt spojenou s pocitem strachu, který nebylo možno odstranit skrze zákon, protože ani ten v sobě neobsahoval sílu na přemožení moci hříchu (srov. vv.1.2). Člověk se často snažil ospravedlnit na základě vlastních skutků, které ale také nepřinášely zbavení se životního strachu z Boha a následného posmrtného života.³²¹

Verš 15b je oproti verši 15a formulován pozitivně: „přijali jste Ducha synovství“. Υιοθεσία znamená „synovství“, přesněji adopce a vyjadřuje právní akt, právní přesun k postavení syna. Tento právní akt pro danou osobu znamenal získání nových rodinných vztahů a přijetí všech práv a povinností jako u jedince, který se do těchto vztahů narodil (Gn 12-50).

³¹⁹ Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 240n: Obrat Πνεῦμα λαμβάνειν („Ducha přijmout, dostat“) je výraz používaný v prvokřesťanské mluvě. Srov. Act 2,38; 8,15.17.19; 10,47; 19,2.

³²⁰ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n.

³²¹ Srov.: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 252n. Viz. kap. 1.7. této práce Pavlovo pojetí těla a smrti, s. 16. Srov. dále podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 241: Otroctví odkazuje k panování zákona, které mohlo vést jen k úzkostlivému strachu. Toto otroctví nalezlo definitivně svůj konec v Kristu a se svobodou v Kristu byl také darován Duch synovství.

- 1) Tento druh slova nalezneme jen v helénistickém jazykovém úzu.³²²
- 2) Antické židovství neznalo právní formu adopce, skrze kterou by byl někdo přijat za syna. Pavel tedy tento pojem použil z helénistického prostředí, a to nejen zde, ale už i dříve v Ga 4,5.³²³

Samotné označení υἱοὶ Θεοῦ („synové Boží“) má starozákonně-židovský základ. Označuje zejména vztah daný smlouvou (Gn 17,11)³²⁴ a používá se ho:

- 1) o Izraeli jako takovém Ex 4,22; Oz 11,1)
- 2) o Izraelcích obecně (Dt 14,1; Oz 1,10), postupem času i o Izraelci jako jednotlivci (Mdr 2,18; Ř 9,4)
- 3) o davidovském králi, Hospodinovu pomazaném (2S 5,3; 7,14).³²⁵

Proč jsou tedy pohané přijati³²⁶ za adoptivní syny a dcery Boží? Děje se tak na základě Boží milosti (v.3; 5,6), našeho uvěření a pokřtění v Ježíše Krista a jeho Ducha, který nás v duchovním smyslu uvádí do stavu adoptivních synů a dcer Božích.³²⁷ Skrze Ducha jsme tak vedeni k životu v Kristu Ježíši a osvobození od zákona hříchu a smrti (v.2). Cílem a výsledkem takovéto adopce je úplná změna našeho postavení ve vztahu k našemu tělu-sarx, hříchu a zákonu. Již žádné otroctví a žádný strach z budoucího odsouzení, ale adoptivní přijetí za syny a dcery Boží, ve kterém přijímáme jak práva tak i povinnosti synů a dcer Božích. Z toho vyplývá, že již v našem pozemském životě žijeme v naději a víře v budoucí vzkříšení z mrtvých (vv.11b.13b) s tím, že k našemu pozemskému životu patří dědictví Boží a spoludědictví Kristovo (viz. v.17).

Bůh nás (křesťany) učinil svými syny, „adoptoval“ nás za své (srov. Ga 4,5; Ef 1,5).³²⁸ Sám Duch nám přitom „zvěstuje“ Krista, jeho soud a jeho spravedlnost, „vydává svědectví“ a „oslavuje“ ho jako Syna Božího. Skrze tento Boží dar - poznání jeho Syna Ježíše Krista a jeho Ducha - pak částečně zakoušíme Boha jako Otce. To vše se děje

³²² Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n. Srov. podle: MATULÍK, R. a kolektiv *Nový biblický slovník*. Návrat domů : Praha, 1996, ISBN 80-85495-65-1.

³²³ Podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 241.

³²⁴ MATULÍK, R. a kolektiv. *Nový biblický slovník*: „Znamení Boží smlouvy“ (Gn 17,11), bez kterého je nemyslitelná účast na požehnání zaslíbeném Abrahamovi, do budoucna pro lidi - pohany z jiných národů odpadá. Podle Pavla mají pohané na Abrahamově požehnání podíl již na základě své víry v Krista a jsou údy vyvoleného lidu, aniž by museli nadále ještě nosit požadované Boží znamení obřizky.“

³²⁵ Podle: *Tamtéž*.

³²⁶ *Tamtéž*: Výraz „přijetí za“ se v tehdejší řečtině užívalo pro označení právní adopce dětí, není však jasné jak moc apoštol Pavel uvažoval právě o tomto významu“.

³²⁷ Podle: KUSCHEL, K. - J. *SPOR O ABRAHAMA*. Vyšehrad : Praha, 1997, ISBN 80 7021-197-0, s. 116.

³²⁸ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n. Srov. podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 252n: V Ř 9,4 je řeč o přijetí Izraele jako syna Božího (Ex 4,22; Iz 1,2; ad.). Pojem υἰοθεσία („synovství“) sám chybí v LXX. Jako odvolávající se na křesťany se tento pojem objevuje ještě jednou v Ga 4,5, kde je cílem Synova poslání, který vykoupil ty, kdo žili pod zákonem a v Ef 1,5, kde υἰοθεσία („synovství“) znamená věčné určení křesťana.

na základě působení Ducha v našem životě.³²⁹ Duch synovství nás tedy uschopňuje k tomu, že vědomě a hlasitě „voláme (křičíme) Abba, Otče!“ (viz. výše vv.14-15).

Toto hlasité „volání Abba Otče“:

1. Je (právě tak v Ga 4,6) v LXX terminus technicus pro naléhavou modlitbu, příp. označuje extatická vyjádření - buď to démonickou posedlost (např. Mk 3,11; Sk 16,17), nebo prorockou inspiraci (např. Mk 11,9; J 1,15; Ř 9,27).
2. Názor, že se jedná o začátek modlitby Otčenáše, který začíná jednoduchým oslovením „Otče“, které odpovídá aramejskému אבא, by znamenalo, že Αββα („Otče“) v 8,15 by muselo být chápáno jako v řecké tradici dochovaný pozůstatek aramejského původního chápání Otčenáše. Tomu však nic nenasvědčuje.
3. Proti bodu 2. svědčí duchovně inspirovaný charakter κραζειν („hlasitě volat“, „křičet“), který je přiřazen většinou exegetů k „Abba, Otče!“ tedy bohoslužebnému modlitebnímu zvolání, které se podobně jako „amen“, „maranatha“, „alleluja“ dochovalo v aramejském doslovném znění.
4. Protože v Pavlově textu 8,15 nebyl nalezen žádný vztah k obsahu modlitby Otčenáš, je bližší se domnívat, že Pavel zde myslí na duchovně-inspirované hlasité modlitební volání.³³⁰

Toto modlitební hlasité volání na druhou stranu křesťanům dokazuje, že jsou přijati za syny Boží a že jejich život je veden Božím Duchem.

Verš 16

„Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti.“ (synové Boží)³³¹

Na začátek výkladu tohoto verše je možná již zbytečné připomínat, že tento verš je tématicky spojen s vv.14.15.16 a 17, ale pro upřesnění a uvědomění si významnosti tohoto verše to nejde opomenout. Mohlo by se zdát, že jeho primárním tématem je činnost Božího Ducha vůči lidskému duchu. Sám Duch totiž dosvědčuje - svědčí našemu duchu, že jsme synové Boží. Svědectví Ducha jako takové není hmatatelné a viditelné našima rukama a očima, protože příjemcem tohoto svědectví je náš duch (Gn 2,7). Našemu duchu se tak dostává hlubšího poznání Boží lásky a my tak vnitřně pocítujeme, doufáme

³²⁹ Podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 164n.

³³⁰ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n. Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 241n: slova „Abba“, „Otče“, mohla být hlasitými zvoláními v bohoslužbě.

³³¹ Podle: MATULÍK, R. a kolektiv *Nový biblický slovník*: Ve výrazech „synové Boží“ a „děti Boží“ není žádný významový rozdíl.

a věříme v přijetí za syny Boží.³³² Nově si tedy uvědomujeme a poznáváme činnost Ducha k našemu duchu. Našeho ducha zde můžeme vnímat jen jako lidský přijímající orgán Božího svědectví, jako je tomu v 1 K 2,10; 1 Te 5,23.³³³ Vrcholem této činnosti je svědectví o našem přijetí za syny a dcery Boží³³⁴, které jsme měli možnost poznat ve v.14. Hlavním tématem tedy není činnost Ducha, ale naše životní jistota přijetí za syny a dcery Boží. Pavel se tak v tomto verši snaží, abychom pochopili význam Kristovy oběti a zmrtvýchvstání (v.3), skrze něž jsme prošli naším životním obrácením a přijetím za syny a dcery Boží s očekáváním budoucí slávy Boží (vv.11.17). Proto Pavel používá termínu dosvědčování - svědectví Ducha Božího našemu duchu, abychom věřili a žili pro budoucí vzkříšení mrtvých a slávu Boží (8,25). K tomu, abychom dosáhli tohoto cíle, potřebujeme žít a věřit v moc Ducha, která nám byla ukázána a dosvědčena v předešlých verších (vv.1-16).

Jestliže se budeme zaobírat jen samotným termínem „dosvědčování Božího Ducha“, dosáhneme těchto výsledků:

- 1) Hlasité modlitební volání „Abba“ dosvědčuje, že křesťané žijí podle Ducha.
- 2) Volání „Abba“ nás však vnitřně ujišťuje o samotném daru Ducha.
- 3) Inspirované volání „Abba“ je zároveň odkazem na synovské bytí, které se realizuje ve křtu a následném aktivním životě křesťanů/křesťanek, kteří se nechávají vést Duchem.
- 4) Naše hlasité volání „Abba“ svědčí o přímlově Ducha za našeho ducha, skrze kterého bytostně zakoušíme, že jsme synové a dcery Boží.³³⁵

Verš 17

„A jsme-li děti, tedy i dědicové - dědicové Boží, spoludědicové Kristovi; trpíme-li spolu s ním, budeme spolu s ním účastni Boží slávy.“

Pavel v tomto verši nejen že navazuje na verš 16, ale zároveň ho zde ještě logicky domýšlí.³³⁶ Hlavním obsahem verše je tak eschatologická otázka našeho posmrtného

³³² Viz. kap. 1.6. této práce Lidský duch, s. 16. Srov. podle: POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*. S. 166: Tak se střetává to nejvnitřnější Boží, které samo ví, „co je v Bohu“ a „zkoumá hloubky Božství“, s tím nejvnitřnějším u člověka, které samo ví, „co je v člověku“ (1 K 2,10n).

³³³ Podle: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 136n: Antropologické užívání πνεύμα („ducha“) se u Pavla nachází jen pohledem na Krista.

³³⁴ Viz. kap. 3.1. této práce Srovnání překladů, s. 29: „děti Boží“ je možné překládat jako „synové Boží“.

³³⁵ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 254: Výrazy synové a děti jsou podle semitského jazykového úzu mínění i potomci ženského pohlaví. Možná slouží předpostavení εσμεν („jsme“) zdůraznění: skutečně to jsme.

³³⁶ Srov.: WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. EKK VI/2, s. 138.

života.³³⁷ Podobně jako je tomu ve vv.11.13. V nich můžeme vidět blízký kontext k tomuto verši - ve v.13: „budete žít“, ve v.11: „obživí i vaše smrtelná těla“. Sice zde není přímo řečeno, že se jedná o dědictví Boží, ale hovoří se o budoucím zmrtvýchvstání našich těl (srov. v.12).³³⁸ Získané adoptivní dětství, kterého se nám dostalo a dostává na základě života podle Duchu Božího (v.14), je nyní rozšířeno o dědictví, které nepramení ze spásně-dějinného zaslíbení Abrahamova 4,13n a Ga 3,29, ale je postaveno na Kameni, který stavitelé zavrhl, ale on se „stal kamenem úhelným“ (Mt 21,42; v.5,1n).³³⁹

Dědictví, které jako děti Boží očekáváme a v které věříme, je podle 1 K 6,9.10; 15,50; Ga 5,21; Ef 5,5 podíl na βασιλεία θεοῦ („království Božím“), podle 1 K 15,50 ἀφθαρσία („nepomíjejícnost“), podle 8,21 ἐλευθερία τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ („svoboda slávy dětí Božích“) (srov. 8,18; Ef 1,18; ad.). Samotné dědictví Boží pro nás tedy představuje otázku zmrtvýchvstání našich těl (v.11) a nadějí v posmrtný život (v.13). Mluvíme tedy o eschatologických dobrech se zdůrazněním, že my jsme „Boží dědicové“, synové a dcery, které Bůh uvádí do dědictví, a to tak, že jsme συγκληρονόμοι Χριστοῦ („spoludědicové Krista“) - dědicové, kteří spolu s Kristem, s nímž budou také společně žít (6,8), sdílejí dědictví. Jsme-li „synové Boží“, jsme také „dědicové Boží“ a „spoludědicové s Kristem“. To ale pro náš pozemský život znamená (v.17b), že také s Kristem³⁴⁰ trpíme, neboli prožíváme: „soužení, úzkost, pronásledování, hlad, bídu, nebezpečí nebo meč“ (v.35b). To vše proto, abychom se dostali do slávy Boží (v.17n). Abychom si nemysleli, že Pavel vnímá život křesťana jen z pohledu utrpení, máme ve vv.1-4 možnost vidět i druhou stránku křesťanského života: radost a chloubu z naší naděje a víry v eschatologická dobra.

Druhá část tohoto verše je spojena spojkou ἐπερ („tak jistě“, „jestliže sice“, „když pak“), skrze kterou jsou řečeny dvě věci:

1) Kdo chce být dítětem Božím a spoludědicem Krista se všemi eschatologickými právy (vv.11.13), musí počítat s tím, že na této zemi budou pro Krista trpět.³⁴¹

³³⁷ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 255n.

³³⁸ Podle: NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, S. 123.

³³⁹ Podle: *Tamtéž*, s. 123: Slovem „dědictví“ se zde myslí království Boží (Mt 21,43; Mk 10, 17.23), v němž Bůh sám bude plně vládnout.

³⁴⁰ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 255n. Srov. podle: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 242n. Pavel používá právě tak jako v Ga 4,1-7 obraz dědictví, aby naznačil podíl na budoucí spáse, který je věřícím platně přislíben. Dědictví Boží znamená být, stát se spoludědicem Krista. Tato příslušnost ke Kristu je zdůrazněna opakovaným použitím předložky σὺν („s“) ve slovních spojeních συγκληρονόμοι - συμπάσχομεν - συνοδοξασθῶμεν („spoludědicové - spolutrpíme - spolu budeme velebit“).

³⁴¹ Srov.: LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*. S. 242n.

2) Abychom spolu s ním žili ve slávě Boží, musíme mít podíl na dědictví.

Pavel zde tedy navazuje na předešlé verše 11-16 a svým čtenářům upřesňuje životní význam synů a dcer Božích toužících po věčném životě. V rámci celé perikopy 8,1-17 máme možnost vidět, že Pavel svým čtenářům postupně předává informace o křesťanském životě, které směřují k tomu, abychom došli do nebeského království.³⁴²

Spojka „jestliže sice“ s následným podmiňovacím tvarem slovesa „abychom“ obsahuje upomínku (*abychom spolu byli oslaveni*), která vypovídá o hlavním významu našeho dědictví. Jedná se tedy o vrchol a cíl našeho pozemského života - být a žít se vzkříšeným Kristem. V následujícím v.18 Pavel znovu hovoří o našem pozemském životě a tělesném utrpení, které za svého pozemského života musíme vytrpět, abychom došli do budoucí slávy, ale přitom ujišťuje své čtenáře, aby nehleděli a nevnímali jen tento svět a své tělesné utrpení, ale aby si uvědomovali, že je čeká posmrtný život ve slávě dětí Božích.

Do „spolutrpení s Kristem“, jež nám otevírá budoucí účast na jeho slávě, vstupujeme křtem a aktivním životem podle Ducha Kristova. Ve křtu jsme totiž skrze svou víru sjednoceni s Kristem, takže prožíváme totéž, co zažil Kristus: procházíme jeho smrtí, ukřižováním a jeho vzkříšením Duchem Božím k novému životu z Ducha, který z nás činí adoptované syny a dcery Boží. Jako křesťané žijeme podle Ducha Kristova pro budoucí vzkříšení z mrtvých a očekávání přijetí do slávy Boží (vv.11.13). Naše utrpení je životní nasazení pro Krista (srov. v.36). Výslovně to Pavel říká ve v.12: „a tak bratři a sestry, jsme dlužní, ale ne sami sobě, abychom museli žít podle své vůle“, ale jsme dlužní Bohu, který nás v Kristu Ježíši a svém Duchu obdaroval novou nadějí a novým životem.³⁴³ Trpíme-li a žijeme-li pro Krista a ne pro sarx, můžeme si být jisti, že i v těžkých životních okamžicích jsme posilováni jeho Duchem (v.26; srov. 1 Te 1,6; 2 Te 2,13n.).

Naše spolutrpení s Kristem i usmrcování sobeckých skutků našeho těla patří ke způsobu života člověka ospravedlněného milostí a vírou, která - jak ukazuje 5,1n - jako taková nám dává naději na budoucí δόξα („slávu“ Boží). Neboli jak říká apoštol Pavel: „Pro něho (Krista) jsem všechno ostatní odepsal a pokládám to za nic, ... abych poznal jej a moc jeho vzkříšení i účast na jeho utrpení. Beru na sebe podobu jeho smrti, abych tak dosáhl zmrtvýchvstání.“ (Fp 3,8-11).³⁴⁴

³⁴² Srov.: DOLISTA, J. *PERSPEKTIVY NADĚJE*. Cesta : Brno, 1997, ISBN 80-85319-64-0, s. 67.

³⁴³ Viz. exegeze verše 12, s. 78.

³⁴⁴ Podle: SCHLIER, H. *Der Römerbrief*. S. 255n.

Resumé

I set the target in my graduation theses: deeply get, understand and work up periscope Rom 8,1-17 where the term “Substance” appears in a large extent. That is my main reason and point of this thesis.

I. The first part of this project deals:

a) with the curriculum vitae of apostle Paul

b) with the origination of Romans

ad a) The main mission was knowledge and understanding of: Paul’s life, his origin, meaning of his name, education, upturn, his conception of the Substance, the human spirit, body-sarx, the death and the law.

ad b) Next, it was necessary to take up with: the place, time, the Substance, the style and the reason to writing the Romans. All these and the next steps made me preferably ready for the impersonal interpretation of the periscope 8,1-17.

1. The comparison of the conversion - the textual criticism helped to specify which of the used translations is closest to the original text. At the same time I found out the differences and the advances of the translated text in the face of the script. These ones did not come into being incidentally but their authors had specific reasons to do them. Thanks to the distinctness of the structure of particular world languages it happens to blurring, distortion or total deletion of the original word meaning and to its timber, which may move the meaning of entire content in consequence (ex. Greek expresses the body: sóma, sarx; German: Fleisch, Leib; Czech: tělo).

2. The exegesis of the select section is based on 3 basic principles, so-called semiotic analysis:

a) The principle of immanency says that exist text isn’t possible to expound if it is out of context in which it is situated. To conserve this principle firstly I structured the list and on the basis of the structure I determined wide and close context. The structure of the list revealed its thesis, position and interlacing of the topics in the whole list. The purpose of context helped me to find the meaning of talking pericope in the scope of whole list (if is the pericope at the beginning of the list it will have another meaning than if it is part of the leading chapter or rather a center). The pericope Rom 8,1-17 is to be found in the middle of the list. It’s a part of the main volume of the letter, which is created by the chapters 5,1-8,39 in which the addressee is prepared to the main topic 8,1-17.

b) The principle of the structure of the sense – the meaning is formulated to the sentences, which are constructed to express the best content of the author’s report. Therefore I found the recurrent words, the oppositions, the stresses, the rhetoric questions, ... The key words and the semantic oppositions were good for me for the determination of the main topic of this pericope and it is the difference in style of life “according to the Substance” or “according to body-sarx” and the incidences arising from this (life or death) not only for this life but also – no less principle – for the life in future.

c) The principle of the grammar of the text – the form. I queried myself which form of the text I saw before me? Is it concerned the parable, hymn, narration, ...? I found out it is a letter of a man to human community. The author doesn’t know the community in person thus he introduces himself and his ideas. It is perceptible from writing the he should be the authority for the community. The letter includes the introductory greetings, the introduction, the core topics, the monitions and challenges, the expression of hope for near reunion, the benediction and the final greetings.

3. The language and semantic analysis – the structure of the text 8,1 – 17: I tried to separate the text of the pericope for the shorter sections in virtue of the change of the topic, new address, new scenic connection, ...

II. Exegesis – the interpretation verse by verse: I took up the chapters on Paul’s theory in Exegesis and on the context of the pericope 8,1 -17 and my interpretation I faced with the opinions of another exegetes (they came out in the comments). Nevertheless I persuaded to the following conclusion: Although the term “Substance” appears seventeen times in this entire pericope it isn’t the primary subject. The main going through and deepening subject is “life”. It is not in the material sense but in the spiritual sense; it is the life in the eschatological meaning, which we already pass through on this land. It is not possible to earn this “life” by personal effort, diligence and worthiness. Everything results from the Blessing to people (v.3). The God sent his Son to condemn the sin once for all on the human body, which have sinful man so as we don’t devil to sins. Our exoneration happened through thank offering of Jesus Christ and through the power of Holy Ghost who brought Jesus to new life. Thanks to this exonerative act of singleton our earthly physical life brought the exoneration from captivity of the sin and the resulting condemnation by law leading to the spirit death – to nothingness. We live in the new life of Substance now who strengthens us to not devil to our earthly body. Our earth-life is already not the vicious spiral of selfishness, sin and condemnation with the effort of

exoneration before the God's face. We live indeed in the earthly body through Jesus Christ and his Substance but this body isn't already possessed by power of sin and death but it is leaving control by the power of Substance who is our guarantee that as he brought Jesus Christ to life as he brought to life our earthly bodies. Through Substance of Jesus we are transformed, rain forced, presented to the life of sons and daughters of God who live in creed of the future resurrection of dead men and of the sequent life in the God's glory. It all is done through Substance, victim of Jesus and God's grace.

Závěr

Na začátek této poslední kapitoly je potřeba říci, že se zde pokusím odpovědět na otázky položené v úvodu. Mým hlavním záměrem ale není snaha odpovědět v bodech na otázky související s Pavlovým pojetím Ducha v perikopě Ř 8,1-17. Ani zde nelze najít přímé odpovědi na prohloubení mé víry a života z Kristova Ducha. „Protože tajemství Ducha svatého nikdy zcela nepronikneme, nikdy je zcela nepoznáme. Naše poznání tohoto tajemství musí konečně vyústit ve víře v poznání nadpřirozené, v poznání nejjistější.“³⁴⁵

Duch, o kterém apoštol Pavel hovoří, je jak Duchem Božím (vv.9.14; dále 1 K 2,11.12. 14; 3,16; 6,11; 7,40; 12,3; 2 K 3,3; Fp 3,3), tak i Duchem Kristovým (vv.9-11), který skrze naši víru a křest přebývá (1 K 12,13) v našem nitru. Pavel zde necharakterizuje Ducha jako třetí Božskou osobu³⁴⁶. Vychází jednak ze starozákonní tradice, kde je Duch (hebr. ruach - vítr, vánek, lidský dech, lidský duch) Božskou silou, skrze kterou Bůh tvoří, obživuje, zjevuje, inspiruje a obnovuje (Gn 1,2; Nu 11,17.25n; 16,22; Jb 27,3; 33,4; Ž 147,18), jednak z vlastní zkušenosti (nové zkušenosti) při obrácení a misiích mezi pohany. Pavel Ducha představuje a vnímá jako toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých a nadále zprostředkovává poznání a přijetí Ježíše Krista jako Pána osobního života každého jedince. On je ten, který nás uvádí do nového života, prohlubuje náš vztah s Ježíšem, posiluje naši víru a naději na budoucí zmrtvýchvstání našich těl, uvádí nás do nového stavu adoptivních synů a dcer Božích, svědčí našemu duchu, že jsme synové a dcery Boží. Jedná se tedy o Ducha Božího, který přebýval a působil v Ježíši Kristu a nadále působí mezi všemi křesťany.³⁴⁷ V této perikopě (Ř 8,1-17) a dalších Pavlových výrocích (1 Te 1,5; 1 K 2,4; Ř 15,19; Ga 3,5; 1 K 12,4-11) je Duch chápán jinak než jako ten, který se projevuje určitými charismatickými projevy skrze věřící křesťany. Je vnímám jako pravý dar a znak každého křesťana. To proto, že skrze jeho působení lidé přijímají zvěst víry, která je vede ke křtu a jsou obdarováni přijetím Ducha. Křesťané tedy nemohou hovořit o tom, že přijetí daru Ducha je vyjímečný dar jen pro vyvolené lidi. Je to nezasloužený dar Boží, který může dostat každý člověk bez ohledu na své schopnosti.

³⁴⁵ HÁJEK, F. *Sedm darů nebo sedmero činnost?* S. 101: „Jeho svědectví má samo v sobě přesvědčivou sílu, protože je božské; od nás vyžaduje ono rozšíření myslí a srdce, v němž, i když nepoznáme všechno (protože je toho nesmírně mnoho), co je možno a co je třeba poznat a pochopit, přece poznáme dost, i když pro nás stále zůstává neohraničené tajemství.“

³⁴⁶ Srov.: LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*: „Duch Boží není ve SZ zjeven jako osoba, ale jako božská síla, proměňující lidskou osobnost...“

³⁴⁷ Srov. HÁJEK, F. *Sedm darů nebo sedmero činnost?* S. 91: „Duch svatý je Creator nejen světa viditelného, ale i všeho v řádu neviditelném, v ekonomii našeho posvěcení a spásy.“

Verš 1 - Slovo „nyní“ ukazuje na možnou změnu každého lidského života na této zemi. „Nyní“ (7,6a; 8,1) už není žádného odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši. Náš pozemský život tak dostává nový rozměr, již nemusíme žít v obavách z odsouzení ze strany zákona před tváří Boží, ale žijeme osvobození od jeho odsuzování a strachu z Božího soudu. Naše osvobození se uskutečnilo a nadále uskutečňuje skrze Krista a jeho Ducha. My, co jsme „v Kristu Ježíši“, jsme nové stvoření. Nežijeme již pro tělo, nejsme „v těle-sarx“ (7,24), ale „v Kristu Ježíši“.

Ve verši 2 apoštol přímo hovoří ke svým adresátům „osvobodil mě“, ale je možné také číst „tebe“, jako je tomu v 7,6. Zákon Ducha, který je zde zmiňován proti zákonu hříchu a smrti, nestojí v bojovné pozici vůči tóře, ale dokazuje nám, že jde o vysvobození tóry z moci hříchu a smrti. Kdy jsme my, slabí lidé, byli klamáni zákonem a hříchem, který využíval zákona a naší tělesné slabosti k naší duchovní smrti. Zákon Ducha nepřišel kvůli tomu, aby nahradil tóru a nás vysvobodil z jejího usvědčování a odsuzování. Zákon Ducha osvobozuje nás i tóru od zákona hříchu. Takže již nesloužíme „svou myslí zákonu Božímu a svým jednáním zákonu hříchu“ (Ř 7,25), ale plně žijeme v moci Ducha, který nám předává plnost života v Kristu Ježíši. Jsme tedy Kristovým Duchem osvobozeni a uschopněni k novému plnění tóry, ne z důvodu strachu a obav z Božího soudu, ale z postoje lásky a touhy zalíbit se Bohu již zde v tomto našem pozemském životě.³⁴⁸

Verš 3 navazuje na předchozí verš, je možné také říci, že v.3 potřebuje v.2, aby mohl ozřejmit naše osvobození. Samotná větná stavba tohoto verše je přitom poněkud obtížná - je to z důvodu její výstižnosti a obsahového sdělení. Větou „...to, co bylo nemožné zákonu pro naši tělesnou slabost ...“ je myšlena nemožnost zákona dát člověku sílu, aby přemohl hřích. Proto Bůh poslal na svět svého Syna, v těle jako mají hříšní lidé, aby na tomto těle odsoudil hřích. Ježíšovo tělo bylo ve všem podobné našemu tělu, až na to, že nepoznalo hřích. Ježíš Kristus tak svou obětí na kříži a svým vzkříšením odejmul hříchu jeho moc - smrtící účinek a očistil tóru od moci hříchu a následného odsuzování.

Ve verši 4 Pavel dokončuje řeč o smyslu a důsledku Ježíšovy oběti. Zákon již neslouží našemu odsouzení (v.1), ale nasměrování a vedení k životu, který jsme obdrželi skrze Kristovu oběť (v.3) působením jeho Ducha při křtu svatém. Spravedlnost zákona je tak přesunuta do nás - „v nás“, do naší víry, naděje a síly získané od Ducha. Žijeme-li podle

³⁴⁸ Srov. AMBROS, P. *Fórum pastorálních teologů II*. Olomouc : Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2002, ISBN 80-86045-81-1, s. 19: Duch svatý je ten, „kdo dává schopnost prožívat zákon jako něco přirozeného, jako dýchání srdce. Zákon má vždy příchut' byrokratickou, Duch je život. Zákon ukazuje možnost, Duch dává tyto možnosti. Zákon dává schopnost cítit hřích, ale nedává nic navíc, nedává touhu, srdce, sílu. Zákon svět nezmění, umí potrestat, klade překážky, je prevencí, dává sankce. Duch proměňuje, mění, hýbe, činí člověka poslušným, dává schopnost se zamilovat, je životem.“

Ducha, nežijeme podle těla-sarx (svých sobeckých sklonů), ale jsme Duchem vedeni k tomu, abychom žili podle přikázání zákona a dosáhli věčného života.

Verš 5 - Zde Pavel navazuje na v.4 a znovu před nás staví dualistickou alternativu našeho života. V obou dvou případech se přitom jedná o aktivní jednání, rozhodování a žití podle: buď žijeme podle těla a usilujeme o to, co je věcí těla-sarx (Ga 5,12-21), nebo se necháme vést Duchem a lneme k tomu, co je věcí Ducha (Ga 5,22). Ten, kdo žije podle těla-sarx, se nachází pod mocí zákona hříchu a smrti, odkud se nedokáže dostat svými vlastními silami. Pomoc přicházející zvenčí však ruší tento uzavřený kruh: zákona, těla-sarx, hříchu, odsouzení a smrti. Tím, kdo přichází zvenčí, je Kristus. On jednou provždy zrušil tento uzavřený koloběh naší slabosti. V jeho Duchu jsme schopni vítězit nad mocí hříchu a smrti.

Verš 6 je tématickým pokračováním a prohloubením veršů 4n: život a pokoj nebo smrt (rázu duchovního). Život a pokoj náleží těm, kteří poznali a přijali Krista. Jsou tedy ospravedlněni na základě své víry a ne ze skutků zákona. Zákon sám totiž neměl tu moc a sílu zbavit člověka moci hříchu, který člověku přivádí smrt (Proto Pavel ve v.2 staví proti sobě zákon Ducha a zákon hříchu a smrti a přitom v obou případech se jedná o tóru). Tak se to stalo prvním lidem (Adamovi a Evě) - i oni přece zhřešili, nezemřeli však tělesnou, ale duchovní smrtí, protože hřích vstoupil mezi ně a Boha. Život je zde spojen se slovem pokoj, kterým je myšlen eschatologický dar Boží, který zažíváme již zde na zemi. Ten, kdo je poslušen Boží vůli, žije pro budoucí život, který je synonymem štěstí a pokoje. Vůle Ducha Kristova je tedy život (8,2) a pokoj. Udělovatelem pokoje je ale sám Kristus, který má být přítomen v našich srdcích právě skrze Ducha. Smrt je protikladem vůči životu. Hřích je ten, který nás zbavuje života a našeho pokoje. Smrt má své místo tam, kde lidé žijí podle těla-sarx. Došlo u nich k odloučení a někdy až ke vzpouře proti Bohu.

Ve verši 7 se nyní zaměříme na aktivní smýšlení podle těla (život podle těla). Toto smýšlení těla je zde označeno jako nepřátelství vůči Bohu. Neboli člověk žije jen pro své tělo-sarx (pro své tělesné a pozemské bohy), které je přitom ovládáno mocí hříchu a jedná tak proti Duchu Božímu. Proč se člověk v tomto stavu nemůže podřídít Božímu zákonu? Důvody jsou dva: NECHCE A NEMŮŽE.

1) Tím, že smýšlí podle těla, stává se otrokem/sludou těla a hříchu.

2) Dostává se do opozice vůči Boží milosti a spáse, která přišla na tuto zem v Ježíši Kristu.

3) Jeho existence není spojena s Boží vůlí, ale vůlí jeho, která ho uvádí do marnosti a temnoty.

Verš 8 – Ti, kdo se řídí - žijí, smýšlejí - podle těla, se nemohou líbit Bohu. „Líbit se“ zde představuje aktivní význam jednání žití k zalíbení sebe sama, svého já. Jenže tito lidé se tímto stylem života odvrátili od Boha, a to i přesto, že to, co je možné o Bohu poznat, jim je přístupné (Ř 1,19-21; 32). Stále žijí jen pro sebe a svá rozhodnutí.

Verš 9 – Oslovením „vy však“ se Pavel obrací zpět ke svým adresátům (nové ujištění a potvrzení). „Vy“ nejste služebníky těla-sarx, i když stále ještě žijete ve svém pozemském těle, ale Ducha - za předpokladu, že jste přijali a přijímáte Ducha Božího, který vám byl dán při svátosti křtu. Pavel zde tedy představuje Ducha jako toho, který se při křtu spojuje s naším duchem a sebe tak umisťuje do našeho těla. To znamená, že již nežijeme podle těla-sarx, ve kterém stále jsme, ale podle Ducha, který vstoupil do našeho nitra. Tento dar Ducha je kritériem každého křesťana. Zde zmíněný Duch je jak Duchem Božím, tak i Duchem Kristovým (viz. výše v.3) a kdo nemá tohoto Ducha nenáleží ke Kristu. Na upřesnění chci podotknout, že Pavel zde primárně nemyslí na dary Ducha - charismata, která také patří k darům Ducha, ale hovoří o životní zkušenosti našeho ducha s Duchem Kristovým. Protože ten, kdo nemá tohoto Ducha, nevěří v Krista a kdo nevěří v Krista, není ospravedlněn na základě víry a nebyl obdarován životem z Ducha, který představuje naději a víru v eschatologická dobra (viz. níže vv.10.13.17).

Verš 10 - Zde Pavel hovoří o působení Krista a jeho Ducha v životě křesťana a o vztahu křesťana k sobě samému. Zatímco naše tělo podléhá smrti díky naší hříšnosti, Duch dává život na základě našeho ospravedlnění skrze Krista. Pozemský život křesťanů tedy sice končí jejich tělesnou smrtí, ale v eschatologickém smyslu jsme obživeni tím samým Duchem, jakým byl vzkříšen Ježíš (v.11). Tak již zde za svého pozemského života se křesťané připravují na eschatologické bytí. Žijí tak v neustálém boji se svou hříšností a tělesnou slabostí, kterou přemáhají mocí Ducha, který sídlí v jejich nitru (v.13b).

Verš 11 - Pavel v tomto verši pokračuje v poučení svých adresátů a ujišťuje o budoucím vzkříšení jejich smrtelných těl. Dále zde máme možnost poznat další roli Ducha, který - jak víme z předešlých veršů - v nás bydlí. Je to Duch Boží, který vzkřísil Ježíše z mrtvých. Z toho pro nás vyplývá záruka, že jako Bůh nechal svým Duchem vzkřísit Ježíše, vzkřísí i naše smrtelná těla skrze Ducha bydlícího v nás. Duch Boží je tedy naším ‚závdavkem‘ (2 K 5,5) a nadějí, která nás již v tomto pozemském životě připravuje na budoucí vzkříšení našich těl.

Verš 12 - Změna oslovení v tomto verši pramení z jeho významnosti a naléhavosti upozornit na důsledek předchozích veršů (1-11). Jsme upozorňováni na skutečnost, že našemu tělu nejsme nic dlužni, a tak není sebemenší důvod žít podle své vůle. Za naše ospravedlnění, osvobození z moci hříchu a stavu duchovní smrti vděčíme Bohu, který nás v Ježíši Kristu a svém Duchu obdaroval novým životem a novou nadějí ve vzkříšení našich těl. Jsme tedy dlužníky, ne však svému tělu a zákonu, ale samotnému Bohu, jeho Synu a Duchu.

Ve verši 13 nám Pavel znovu nastiňuje dvě protichůdné alternativy našeho bytí jak zde na zemi, tak i v eschatologickém čase:

- 1) tělesný život, který vede do nicoty (smrti)
- 2) duchovní život, který vede k životu.

Smrt je vnímána jako životní a eschatologická zkáza, ve které nemůžeme zůstat před Boží tváří. Chceme-li žít pro budoucí život, musíme v moci Ducha usmrcovat své tělesné hříšné sklony. Z toho vyplývá, že za svého pozemského života tak neustále bojujeme proti svému pudovému tělu-sarx a hříchu v moci Ducha, který nás posiluje k tomu, abychom dokázali vítězit nad svým tělesným jednáním. Nejedná se přitom o to, že začneme praktikovat asketický styl života. Náš boj s tělem-sarx a hříchem má být veden právě mocí Ducha, kdy nedochází k ponižování našeho těla, ale k vysvobození naší existence z moci hříchu.

Verš 14 - My všichni, kteří žijeme a řídíme se Duchem Božím, se stáváme adoptivními syny a dcerami Božími. Nejedná se tedy jen o pár vyvolených, ale o každého aktivního křesťana. Necháme-li se řídit Božím Duchem, je naše jednání a rozhodování ovlivněno jeho působením a naše samotné rozhodnutí není naše rozhodnutí, ale rozhodnutí v Duchu. Duch je zde tím, který vede náš život za předpokladu, že se mu poddáme a budeme žít jako synové a dcery Boží již zde v tomto pozemském a v budoucnu i v eschatologickém světě.

Verš 15 - Duch Boží z nás nečiní jen adoptivní syny a dcery Boží. On nás i uschopňuje k modlitbě, kdy voláme: Abba, Otče! Nepřijali jsem přece ducha otroctví, život pod zákonem a strachem z eschatologické budoucnosti, Božího soudu a odsouzení skrze zákon díky naší hříšnosti. Přijali jsme Ducha synovství, který z nás činí adoptivní syny a dcery Boží od okamžiku našeho křtu. Sám Bůh nás tedy adoptoval a přijal za své. Jeho Duch nám potom zvěstuje jeho slávu, slávu a vítězství jeho Syna nad hříchem a naším otroctvím, které bylo jednou provždy odsouzeno. Nyní žijeme v moci Ducha, který nás

posiluje, abychom vítězili nad svým tělem-sarx. Sám Duch nás pak uschopňuje k tomu, že jako synové a dcery hlasitě voláme: Abba Otče!

Verš 16 - Pavel zde podává a popisuje další roli Ducha, která zde sice nemá primární postavení, ale ukazuje na to, že je to sám Duch, kdo jedná, je aktivní k našemu duchu ve věcech víry, naděje a lásky. On přímo dosvědčuje našemu duchu, že jsme synové a dcery Boží. Našemu duchu se tak dostává hlubšího poznání Boží lásky a my tak vnitřně pociťujeme, doufáme a věříme v přijetí za syny Boží. Pavel se tak svým adresátům snaží předat jistotu naší adopce, ze které stoprocentně vyplývá jistota našeho eschatologického bytí. To je hlavním důvodem, proč Pavel hovoří o dosvědčování Ducha, vždyť kdo jiný než Duch může dosvědčovat našemu duchu že jsem synové a dcery Boží, kteří mají obdržet dědictví Boží a žít ve spoludědictví Kristově (v.17)! Jde mu o to, abychom věřili a žili ve všech životních komplikacích a zkouškách (v.17) pro budoucí vzkříšení mrtvých a slávu Božích synů a dcer (v.25).

Verš 17 navazuje a rozvádí hlavní důsledek v.16 - jsme-li synové a dcery Boží, náš pozemský život nekončí naší tělesnou smrtí, ale dále pokračuje v eschatologickém smyslu (vv.11.13). Naše adoptivní přijetí s sebou však přináší i určitý druh dědictví. Je to dědictví Boží a spoludědictví Kristovo.

Dědictví, ve které věříme a které očekáváme, je podle 1 K 6,9.10; 15,50; Ga 5,21; Ef 5,5 „podíl na království Božím“; podle 8,21 se jedná o „svobodu a slávu dětí Božích“. Tím je myšleno zmrtvýchvstání našich těl a naděje na posmrtný život ve společenství s Bohem. Toto dědictví je však podmíněno naším spoludědictvím s Kristem. To pro nás znamená, že za svého pozemského života budeme spolu s Kristem trpět, abychom spolu s ním dosáhli slávy Boží. Čeká nás tedy spolutrpení s Kristem, a to formou: „soužení, úzkosti, pronásledování, hladu, bídy, nebezpečí nebo meče“ (v.35b), ale také „spolutrpení“ ve smyslu boje s naším tělem-sarx a hříchem, které máme usmrcovat mocí Ducha (v.13b). V křesťanském životě tedy musíme počítat s tím, že budeme bojovat a trpět pro Krista a s Kristem mocí jeho Ducha. Naším aktivním a duchovním životem tedy nemáme splácet dluh svému tělu-sarx, ale jen Bohu a jeho Synu (v.12) – na jeho činy lásky vůči nám (poslání svého Syna, dar Ducha) máme reagovat svým vlastním životem. Žít ke chvále a slávě Boží. Křesťané, kteří věří a touží po věčném životě, musí počítat s tím, že jejich pozemský život podle Ducha je přípravou na tento budoucí život a cílem je žít spolu s Kristem ve slávě Boží.

Na úplný závěr této diplomové práce je zapotřebí napsat, že autor měl možnost poznat roli Ducha u apoštola Pavla a učinit si, tak ucelený obraz o tom, co všechno se skrývá v perikopě Ř 8,1-17. Myšlenka, že celá perikopa pojednává jen o roli Ducha, je mylná. Duch Boží/Kristův má a musí mít v životě křesťana své pevné místo, svou roli, a právě o tomto místě a roli zde Pavel hovoří proto, abychom dosáhli cíle největšího, jakým je náš budoucí život ve slávě Boží.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Bible česká. Knihy Nového zákona, přeložil: Dr. SÝKORA, J. L. Praha, 1923, Ř 8,1-17

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha : Česká biblická společnost, 1996.

ISBN 80-85810-11-5, ČEP

CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyriycht 1998. LLC. BKR Bible kralická (1613)

CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyriycht 1998. LLC. ČEP Český ekumenický překlad (1985)

CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyriycht 1998. LLC. ELB Revidierte Elberfelder (1993. Germany)

CD-ROM Bible Works, Version 4.0. 034d. Copyriycht 1998. LLC. WHO Westcott and Hort Nt (řecky)

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993, ISBN 3-438-05100-1

Nový zákon, přeložil: Dr. Petru, O. M., O.P. Katol. nakladatelství COR JESU, Český Těšín, 1992

Použitá literatura

BÍNOVÁ, L. *Nové stvoření u apoštola Pavla*. České Budějovice, 2003. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce J. Mrázek

BORNKAMM, G. *Apoštol Pavel*. Praha : Kalich, 1998, ISBN 80-7017-097-2

CORETH, E. *Co je člověk*. 2. vyd. Praha : ZVON, 1996, ISBN 80-7113-170-9

DOLISTA, J. *PERSPEKTIVY NADĚJE*. Cesta, Brno, 1997, ISBN 80-85319-64-0

HACKER, K. *Der Brief des Paulus an die Römer*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, přeložil: autor, Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 1999

HÁJEK, F. *Sedm darů nebo sedmero činnost?* Sborník teologických statí II. Havlíčkův Brod : Česká katolická Charita, 1983

- KERTELGE, D. *Der Brief an die Römer*. Geistliche Schriftlesung. Erläuterungen zum Neuen Testament für die Geistliche, Lesung 6, přeložil: autor, Patmos-Verlag, Düsseldorf, 1971
- KUSCHEL, K. - J. *SPOR O ABRAHAMA*. Praha : Vyšehrad, 1997, ISBN 80 7021-197-0
- LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Velehrad - Křesťanská akademie, Řím, 1981
- LIŠKA, A. *Zmrtvýchvstání v moderní exegezi*. Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěch, 2001
- LOHSE, E. *Der Brief an die Römer*, přeložil: autor, Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2003
- PECH, R. *Römerbrief*. Die neue echter Bibel, přeložil: autor, Echter Verlag, Würzburg, 1998
- POHL, A. *Der Brief des Paulus an die Römer*, přeložil: autor, Wuppertaler, Studienbibel Ergänzungsfolgener, 1998, ISBN 3-417-25026-9
- POKORNÝ, P., *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, Vyšehrad : Praha 1993, ISBN 80-7021-052-4
- PORSCH, F. *Mnoho hlasů jedna víra*. Praha : ZVON, 1993, ISBN 80-7113-07-X
- RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel a jeho působení. In *ΕΠΙΤΟΛΑΥΤΟ : Sborník k pětadesátinám Petra Pokorného*. Praha : ETF UK, Mlýn, 1998, ISBN 80-902296-1-1
- RYŠKOVÁ, M. Apoštol Pavel jako hlasatel křesťanské etiky. *Teologický sborník*, 1995, č. 2
- SCHLIER, H. *Der Römerbrief*, přeložil: autor, Herder, 1979, ISBN 3-451-16769-7
- SOUČEK, J. doplnil a upravil POKORNÝ, P. *Theologie apoštola Pavla*. Praha : Kalich 1976
- STUHLMACHER, P., *Der Brief an die Römer*. Das Neue Testament Deutsch, Band 6, přeložil: autor, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen und Zürich, 1989, ISBN 3-525-51372-0
- THEOBALD, M. *List Římanům. Malý stuttgarský komentář: NZ 6*. Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2002, ISBN 80-7192-433-4
- TRILLING, W. *Apoštol Pavel misionář a teolog*. Praha : Vyšehrad, 1994, ISBN 80-7021-130-X
- WILCKENS, U. *Der Brief an die Römer*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament VI/2, přeložil: autor, Benziger/Neukirchener Verlag, Zürich, 1987

WWW:<<http://www.mcputna.cz/www/?knihy/ukazka>, *Chvála chvály*

ZELLER, D. *Der Brief an die Römer*, přeložil: autor, Regensburg : Pustet, 1985, ISBN 3-7917-0946-1

ŽILKA, F. *Pavel z Tarsu a apoštolský věk křesťanské církve*. Praha : Kalich, 1983

Slovníky

ALLMENA, J.-J. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987, ISBN není

HELLER, J. *Výkladový slovník biblických jmen*. AV ČR a UK : Praha : Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-725-1

LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Velehrad - Křesťanská akademie, Řím, 1981

MATULÍK, R. a kolektiv. *Nový biblický slovník*. Praha : Návrat domů, 1996, ISBN 80-85495-65-1

NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1992, ISBN 80-7017-528-1

PRACH, V. *Řecko – český slovník*. Praha : Scriptum, 1993, ISBN 80-85528-22-3
Slovník biblické kultury. Praha : E.W.A., 1992, ISBN 80-900175-7-6

Použité zkratky Starý zákon:

Gn	Genesis (První Mojžíšova)
Ex	Exodus (Druhá Mojžíšova)
Nu	Numeri (Čtvrtá Mojžíšova)
Dt	Deuteronomium (Pátá Mojžíšova)
1S	První Samuelova
Ez	Ezechiel
Jb	Jób
Ž	Žalmy
Iz	Izajáš
Jr	Jeremiáš
Da	Daniel
Mdr	Kniha Moudrosti

Nový zákon:

Mk	Evangelium podle Marka
Lk	Evangelium podle Lukáše
J	Evangelium podle Jana
Sk	Skutky apoštolů
Ř	Římanům
1 K	První list Korintským
2 K	Druhý list Korintským
Ga	Galaťanům
Ef	Efezským
Fp	Filipským
1 Te	První list Tesalonickým
2 Te	Druhý Tesalonickým
1 Tm	První list Timoteovi
2 Tm	Druhý list Timoteovi
Fm	Filemonovi
1 Pt	První list Petrův
2 Pt	Druhý list Petrův

Ostatní zkratky:

LXX	Septuaginta, řecký překlad Starého zákona vzniklý v 3.- 2. stol. př. Kr. v Egyptě
NZ	Nový zákon
SZ	Starý zákon
SC	o posvátné liturgii, Sacrosanctum Concilium
apod.	a podobně
a	první část verše
b	druhá část verše
c	třetí část verše
d	čtvrtá část verše
hebr.	hebrejsky, hebrejšтина
kap.	kapitola
n	následující verš
nn	následující verše
par.	paralelně
ř.	řecky, řečtina
srov.	srovnej s...
v.	verš
vv.	verše
v KJ	v Kristu Ježíši